

DIE BEOEFENING VAN 'n BEDRYF MET SPESIFIEKE VERWYSING NA DIE TOESTAAN VAN LENINGS DEUR HOUERMAATSKAPPE AAN FILIALE OF GEASSOSIEERDES

deur
 Suzanne Marais

*Tesis ingelewer ter gedeeltelike voldoening aan die vereistes vir die
graad M. Rek (Belasting) aan die Fakulteit Ekonomiese en
Bestuurswetenskappe, Universiteit van Stellenbosch*

Studieleier: Mnr DP Van Dyk
Fakulteit Ekonomiese en Bestuurswetenskappe

November 2004

VERKLARING

Hiermee verklaar ek, Suzanne Marais dat hierdie werkstuk my eie oorspronklike werk is en dat all bronne akkuraat vermeld en erken is en dat hierdie dokument nog nie vantevore in die geheel, of gedeeltelik, by enige ander universiteit ter verkryging van 'n akademiese kwalifikasie voorgelê is nie.

S Marais

April 2005

DIE BEOEFENING VAN 'n BEDRYF MET SPESIFIEKE VERWYSING NA DIE TOESTAAN VAN LENINGS DEUR HOUERMAATSKAPPE AAN FILIALE OF GEASSOSIEERDES

Vir 'n belastingpligtige om op 'n aftrekking vir uitgawes werklik aangegaan, geregtig te wees, moet aan die bepalings van artikel 11(a), saamgelees met dié van artikels 23(f) en 23(g) voldoen word.

Die aanhef tot artikel 11 vereis dat 'n belastingpligtige die uitgawes in die beoefening van 'n bedryf moet aangaan voordat 'n aftrekking gëeis kan word. Belastingpligtiges wat dus nie 'n bedryf beoefen nie, sal op geen aftrekkings vir uitgawes werklik aangegaan ingevolge artikel 11(a) geregtig wees nie.

Met betrekking tot 'n houermaatskappy wat lenings aan sy filiale of geassosieerdes toestaan, heers daar 'n algemene siening dat die houermaatskappy nie 'n bedryf beoefen met betrekking tot die toestaan van lenings nie. Daarom word geargumenteer dat die houermaatskappy nie ingevolge artikel 11(a) op enige aftrekkings geregtig is nie.

In hierdie studie word bogenoemde algemene siening krities aan die hand van regspraak en menings van belastingkenners oorweeg. Die vraag word gevra of die houermaatskappy nie wel beskou kan word om 'n bedryf te beoefen nie, en indien wel, onder watter omstandighede dit so sal wees.

'n Sekondêre aspek wat oorweeg word, is of die houermaatskappy op 'n aftrekking vir rente uitgawes werklik aangegaan by die toestaan van die lenings geregtig is. In hierdie verband word 'n onderskeid tussen geldskieters en nie-geldskieters getref.

Die skrywer kom tot die gevolgtrekking dat die omskrywing van "bedryf" nie allesomvattend is nie, en dat dit blyk of dit die Wetgewer se bedoeling was om die begrip so wyd as moontlik te stel. Dit is die skrywer se mening dat belastingpligtiges wat nie geldskieters is nie, wel onder bepaalde omstandighede beskou kan word om 'n bedryf te beoefen met betrekking tot die toestaan van lenings. Daarom behoort sulke belastingpligtiges wel op inkomstebelastingaftrekkings vir uitgawes werklik aangegaan, geregtig te wees.

THE CARRYING ON OF A TRADE WITH SPECIFIC RELEVANCE TO A HOLDING COMPANY GRANTING LOANS TO ITS SUBSIDIARIES OR ASSOCIATE COMPANIES

In order for a taxpayer to be entitled to a deduction for expenditure actually incurred, the taxpayer must meet the requirements of section 11(a), read with the provisions of sections 23(f) and 23(g).

The preamble of section 11 requires that the taxpayer should incur the expenditure in the carrying on of a trade, before it will be deductible. Therefore, taxpayers who do not carry on a trade will not be allowed any deductions for expenditure actually incurred in terms of section 11(a).

In the case of a holding company that grants loans to its subsidiaries or associates, there is a general prevailing view that the holding company does not carry on a trade in respect of the loans granted. Therefore it is argued that the holding company is not entitled to any deductions in terms of section 11(a).

This study questions the above-mentioned general view by considering case law and the opinions of various tax experts. The question is raised whether the holding company could be regarded as carrying on a trade, and if so, under what circumstances that will be the case.

A secondary issue that will be considered is whether the holding company is entitled to deductions in respect of interest expenditure actually incurred. In this regard a distinction is made between moneylenders and non-moneylenders.

The writer reaches the conclusion that the definition of "trade" is not all-inclusive, and that the Legislator intended that the term should be interpreted as widely as possible. Therefore, the writer is of the opinion that taxpayers who are not moneylenders could, under certain circumstances, be carrying on a trade in respect of the granting of loans and should thus be entitled to income tax deductions for expenditure incurred.

BEDANKINGS

Ek wil graag my opregte dank betuig teenoor:

- (a) Die Here, met wie se genade en krag ek die studie kon voltooi.
- (b) My studieleier, mnr Danie van Dyk, vir sy leiding in hierdie studie.
- (c) My werkgewer, sonder wie hierdie studie nie moontlik sou wees nie.
- (d) Riaan en my ouers vir al hul ondersteuning gedurende die tydperk van my studie.

INHOUDSOPGAWE

Hoofstuk 1

Navorsingsontwerp en raamwerk van die ondersoek

1.1	Probleemstelling en agtergrond	2
1.2	Die onderwerp van die ondersoek	5
1.3	Motivering vir die ondersoek	5
1.4	Navorsingsontwerp en raamwerk van die ondersoek	7
1.4.1	Agtergrond tot die ondersoek	7
1.4.2	Die uitleg van die begrip “bedryf” soos per artikel 1 van die Inkomstebelastingwet	8
1.4.3	Toepassing van die omskrywing van “bedryf” op nie-geldskieters	8
1.4.4	Toepassing van die omskrywing van “bedryf” op geldskieters	8
1.4.5	Die praktiese probleme rakende die aftrekbaarheid van rente wat deur beide geldskieters en nie-geldskieters ondervind word	9
1.5	Gevolgtrekking	9

Hoofstuk 2

Agtergrond tot die ondersoek

2.1	Inleiding	11
2.2	Die voorvereistes vir die aftrekbaarheid van uitgawes	12
2.3	Gevolgtrekking	14

Hoofstuk 3

Die uitleg van die begrip “bedryf” soos per artikel 1 van die Inkomstebelastingwet

3.1	Inleiding	16
3.2	Uitleg van die woord “insluitend”	18
3.3	Moet die gewone betekenis gegee word aan die begrip “bedryf”?	21
3.4	Die beoefening van ‘n bedryf soos deur die howe uitgelê	23
3.4.1	Positiewe aksie en kontinuïteit	23
3.4.2	Bedoeling	24
3.4.3	Die bedryf van ‘n “onderneming”	29
3.4.4	Die “beoefening” van ‘n besigheid	33
3.4.4.1	Omskrywing	33
3.4.4.2	Aktiwiteit	34
3.4.4.3	Doelstelling van ‘n maatskappy of die bedoeling van ‘n individu	35
3.4.4.4	Winsoogmerk	40
3.4.4.5	Kontinuïteit	43
3.4.4.6	Samevatting van die beginsels van die beoefening van ‘n besigheid	45
3.4.5	Geïsoleerde transaksies	47
3.5	Die beoefening van ‘n bedryf met spesifieke verwysing na transaksies wat beleggingsinkomste genereer	51
3.6	Gevolgtrekking	58

Hoofstuk 4

Die toepassing van die omskrywing van “bedryf” op belastingpligtiges wat nie geldskieters is nie

4.1	Inleiding	61
4.2	Die tipe belastingpligtiges wat ondersoek word en die omstandighede waaronder lenings toegestaan word	61
4.3	Toepassing van regspraak oor die beoefening van ‘n bedryf	62
4.3.1	Positiewe aksie en kontinuïteit	62
4.3.2	Motief	63
4.3.3	Die onderneming en besigheid	65
4.4	Gevolgtrekking	68

Hoofstuk 5

Die toepassing van die omskrywing van “bedryf” op geldskieters

5.1	Inleiding	73
5.2	Die kenmerke van ‘n geldskietter	74
5.3	Die uitwerking van artikel 23(g) op die aftrekbaarheid van uitgawes wat in die beoefening van die geldskietter se bedryf aangegaan is	75
5.4	Gevolgtrekking	84

Hoofstuk 6

Die praktiese probleme rakende die aftrekbaarheid van rente wat deur beide geldskieters en nie-geldskieters ondervind word

6.1	Inleiding	87
6.2	Belastingpligtiges wat nie geldskieters is nie	88
6.2.1	Die gebruik van praktyknotas	88
6.2.2	Praktyknota 31	90
6.2.3	Die mate waartoe praktyknota 31 nie-geldskieters wat lenings toestaan se probleem met betrekking tot die aftrekbaarheid van rente uitgawes aanspreek	91
6.3	Belastingpligtiges wat geldskieters is	93
6.3.1	Artikel 23(g)	93
6.4	Gevolgtrekking	94

Hoofstuk 7

Gevolgtrekking en samevatting

7.1	Inleiding	97
7.2	Samevatting	97
7.3	Verdere navorsingsvoorstelle	99
	Bronnelys	100

HOOFSTUK 1

NAVORSINGSONTWERP EN RAAMWERK VAN DIE ONDERSOEK

1.1	Probleemstelling en agtergrond	2
1.2	Die onderwerp van die ondersoek	5
1.3	Motivering vir die ondersoek	5
1.4	Navorsingsontwerp en raamwerk van die ondersoek	7
1.4.1	Agtergrond tot die ondersoek	7
1.4.2	Die uitleg van die begrip “bedryf” soos per artikel 1 van die Inkomstebelastingwet	8
1.4.3	Toepassing van die omskrywing van “bedryf” op nie-geldskieters	8
1.4.4	Toepassing van die omskrywing van “bedryf” op geldskieters	8
1.4.5	Ondersoek van die praktiese probleme rondom die aftrekbaarheid van rente wat deur beide geldskieters en nie-geldskieters ondervind word	9
1.5	Gevolgtrekking	9

HOOFSTUK 1

NAVORSINGSONTWERP EN RAAMWERK VAN DIE ONDERSOEK

1.1 *Probleemstelling en agtergrond*

Een van die vereistes waaraan 'n belastingpligtige ingevolge die bepalings van die Inkomstebelastingwet No 58 van 1962 (“Inkomstebelastingwet”) moet voldoen voordat die belastingpligtige op 'n inkomstebelastingaftrekking vir uitgawes aangegaan geregtig is, is dat die uitgawes in die beoefening van 'n bedryf aangegaan moes gewees het of moet word.¹

Die begrip “bedryf” word wel in die Inkomstebelastingwet omskryf, maar die hoewe het al by verskeie sake tot die gevolgtrekking gekom dat die vraag of 'n belastingpligtige 'n bedryf beoefen, 'n feitevraag is.²

Dit is belangrik om te bepaal of 'n belastingpligtige 'n bedryf beoefen en of uitgawes vir bedryfsdoeleindes aangegaan is ingevolge die bepalings van artikels 11(a) en 23(g) van die Inkomstebelastingwet.

Artikel 11(a) van die Inkomstebelastingwet bepaal watter algemene onkoste en verliese 'n belastingpligtige as aftrekkings in die bepaling van sy belasbare inkomste vir 'n spesifieke jaar van aanslag kan eis. Die aanhef van artikel 11 bepaal dat slegs onkoste en verliese wat in die beoefening van 'n bedryf aangegaan word, moontlik aftrekbaar sal wees. Die bepalings van artikel 23(g) moet egter altyd saam met dié van artikel 11(a) gelees word wanneer bepaal word of onkoste en verliese werklik aangegaan vir inkomstebelastingdoeleindes aftrekbaar sal wees. Artikel 23(g) verbied voorts 'n inkomstebelastingaftrekking van enige geld wat nie “vir bedryfsdoeleindes” bestee is nie.

In Suid-Afrika word groepe maatskappye nie saam belas nie, maar is elke maatskappy 'n afsonderlike entiteit en belastingpligtige.³ Die begrip “groep van

---

¹ Aanhef van artikel 11 van die Inkomstebelastingwet.

² *ITC 957 24 SATC 637(O)* en Meyerowitz *Meyerowitz on Income Tax* (2001 – 2002) paragraaf 11.25.

maatskappye” word in die Inkomstebelastingwet omskryf.⁴ Dit is egter belangrik om daarop te let dat die groepe van maatskappye waarna in hierdie ondersoek verwys word nie dieselfde is as die begrip wat in artikel 1 omskryf word nie, maar tot ‘n Suid-Afrikaanse houermaatskappy met sy Suid-Afrikaanse filiale en geassosieerdes beperk word.

Die rede hiervoor is dat ‘n Suid-Afrikaanse houermaatskappy se buitelandse filiaal as ‘n buitelandse beheerde eiteit (“BBE”) per artikel 9D⁵ beskou kan word. Indien die filiaal ‘n BBE is, word die buitelandse filiaal se bedrywighede wel in berekening gebring as die houermaatskappy se belasbare inkomste bereken word. Hierdie situasie kan dus onderskei word van die situasie van ‘n Suid-Afrikaanse houermaatskappy met Suid-Afrikaanse filiale en geassosieerdes, waar die filiale en geassosieerdes se bedrywighede geen invloed op die belastingberekening van die houermaatskappy het nie.

‘n Houermaatskappy word omskryf as ‘n maatskappy met een of meer filiaal.⁶ ‘n Filiaal word omskryf as ‘n onderneming wat deur ‘n ander onderneming beheer word.⁷ Die begrip “beheer” word omskryf as die mag om die finansiële en bedryfsbeleid van ‘n onderneming te beheer om voordeel uit sy aktiwiteite te trek.⁸

‘n Geassosieerde word omskryf as ‘n onderneming waarin die belegger ‘n beduidende invloed het en wat nie ‘n filiaal of ‘n gesamentlike onderneming is nie.⁹ “Beduidende invloed” word omskryf as die mag om aan die finansiële en bedryfsbeleid van ‘n onderneming deel te neem om voordeel uit sy aktiwiteite te trek.¹⁰

---

³ *Ochberg v CIR* AD 215, 5 SATC 93, Meyerowitz *Meyerowitz* paragraaf 11.130.

⁴ Artikel 1 van die Inkomstebelastingwet.

⁵ Artikel 9D van die Inkomstebelastingwet.

⁶ Paragraaf .04 van RE132.

⁷ Paragraaf .04 van RE132.

⁸ Paragraaf .04 van RE132.

⁹ Paragraaf .02 van RE110.

¹⁰ Paragraaf .02 van RE 110.

Een van die gevolge daarvan dat groepe maatskappye nie in Suid-Afrika as 'n enkele eenheid belas word nie, tesame met die uitwerking van die bepalings van artikels 11(a), 23(f) en 23(g) van die Inkomstebelastingwet, is dat 'n houermaatskappy wat in 'n ander maatskappy belê deur aandele te verkry en lenings toe te staan, normaalweg nie beskou word om 'n bedryf te beoefen nie. Artikel 23(f) verbied 'n inkomstebelastingaftrekking van onkoste wat nie in die voortbrenging van inkomste, soos in die Inkomstebelastingwet omskryf, aangegaan is nie. Vir inkomstebelastingdoeleindes word slegs die bedrywighede van die houermaatskappy in ag geneem. Die bedrywighede van die maatskappy waarin dit belê word nie in die berekening van die houermaatskappy se belasbare inkomste oorweeg nie.¹¹

Dieselfde oorweging geld vir 'n maatskappy met 'n belegging in 'n geassosieerde. Vir rekeningkundige doeleindes sal die netto wins van die geassosieerde proporsioneel by die netto inkomste van die belegger gevoeg word,¹² maar vir inkomstebelastingdoeleindes sal die belegger slegs dividend- of rente inkomste op beleggings in of lenings wat aan die geassosieerde toegestaan is, kan verdien. Die dividend inkomste sal vrygestel wees van inkomstebelasting ingevolge artikel 10(1)(k), maar die rente inkomste sal deel van die houermaatskappy se bruto inkomste¹³ vorm.

Vir inkomstebelastingdoeleindes hou die belegger bloot 'n belegging in 'n geassosieerde maatskappy waarby die belegger nie noodwendig aktief betrokke is nie, en op die oog af blyk dit nie dat die belegger 'n bedryf beoefen nie.¹⁴ Die belegger sal daarom ingevolge die bepalings van artikels 11(a) en 23(g) nie op enige aftrekkings vir uitgawes wat werklik met betrekking tot sy belegging in die geassosieerde aangegaan is, geregtig wees nie.

---

¹¹ Meyerowitz *Meyerowitz* paragraaf 11.130.

¹² Ingevolge die bepalings van RE110.

¹³ Artikel 1 van die Inkomstebelastingwet.

¹⁴ *ITC 512 12 SATC 246 (U)*; *ITC 1275 40 SATC 197 (C)*; *ITC 777 19 SATC 320 (T)*.

1.2 Die onderwerp van die ondersoek

Die doel van hierdie ondersoek is om die inkomstebelastingposisie van houermaatskappye wat in filiale of geassosieerdes belê, te ondersoek en vas te stel of hierdie houermaatskappye nie onder sekere omstandighede beskou kan word om 'n bedryf te beoefen met betrekking tot die lenings wat toegestaan word nie.

Die ondersoek handel primêr oor die howe se uitleg van die begrip “bedryf”¹⁵ om te beoordeel of bogenoemde houermaatskappye beskou kan word om 'n bedryf te beoefen. Verder word oorweeg of uitgawes werklik aangegaan met betrekking tot die lenings toegestaan aan filiale of geassosieerdes vir inkomstebelastingdoeleindes aftrekbaar behoort te wees.

Hierdie doelwitte sal bereik word deur:

- (a) Die howe se uitleg van die begrip “bedryf” (met spesifieke verwysing na die begrippe “besigheid” en “onderneming”)¹⁶ te ondersoek;
- (b) Die bepalings van praktyknota 31¹⁷ en die toepassing daarvan te ondersoek; en
- (c) Verskeie skrywers se menings oor hierdie onderwerp in ag te neem.

1.3 Motivering vir die ondersoek

Dit is 'n algemene verskynsel in die kommersiële wêreld dat houermaatskappye wat in filiale of geassosieerdes belê ook lenings aan die filiale of geassosieerdes toestaan. Hierdie lenings kan soms rentevry en soms teen gunstiger rentekoerse as wat die filiaal of geassosieerde andersins sou kon beding, deur die houermaatskappy toegestaan word.

---

¹⁵ Artikel 1 van die Inkomstebelastingwet.

¹⁶ Die omskrywing van die term “bedryf” in artikel 1 van die Inkomstebelastingwet bevat ook ander begrippe wat nie op hierdie ondersoek van toepassing is nie. Daarom word slegs “besigheid” en “onderneming” in meer besonderhede ondersoek.

¹⁷ Praktyk nota 31 - Inkomstebelasting: Rente betaal op geld geleen; gepubliseer in die Staatskoerant 16018 van 14 Oktober 1994.

Sulke houermaatskappye word normaalweg nie beskou om 'n bedryf te beoefen met betrekking tot die aandelebeleggings in en lenings aan die maatskappye waarin belê word nie.¹⁸ In die praktyk bevraagteken die Suid-Afrikaanse Inkomstediens ("SAID") die aftrekbaarheid van rente uitgawes wat deur die houermaatskappye aangegaan word om die beleggings te verkry, of die lenings te verskaf.¹⁹

Bogenoemde siening lei daartoe dat baie belastingpligtiges wat uitgawes aangaan om finansiering aan filiale of geassosieerdes te verskaf, deur middel van die toestaan van lenings, nie deur die SAID beskou word om geregtig te wees op aftrekkings vir die uitgawes wat aangegaan is nie. Die siening bestaan nieteenstaande die feit dat rente inkomste met die toestaan van die lening voortgebring word.

Die SAID het wel Praktyknota 31²⁰ uitgereik wat onder andere bepaal dat 'n belastingpligtige wat nie die bedryf van 'n geldskieder beoefen nie, en wat uitgawes aangaan om rente inkomste te genereer, 'n aftrekking ten opsigte van die uitgawes ingevolge die bepalings van artikel 11(a) mag eis.²¹ Die aftrekking vir die rente uitgawes word egter beperk tot die rente inkomste wat gedurende 'n spesifieke jaar van aanslag verdien word.²² Die belastingpligtige kan verder op geen wetsbepalings steun op grond waarvan 'n aftrekking vir die rente uitgawes geëis kan word nie, aangesien 'n praktyknota geen wetgewende krag het nie.²³

In die ondersoek word die Inkomstebelastingwetsbepalings en hofuitsprake wat gereeld in die praktyk toegepas word ook krities oorweeg om te bepaal of die standpunt van die SAID om rente aftrekkings te bevraagteken deur ons

---

¹⁸ *ITC 1275 40 SATC 197 (C); ITC 777 19 SATC 320 (T).*

¹⁹ *CIR v Sunnyside Centre (Pty) Ltd 58 SATC 319.*

²⁰ Praktyknota 31 - Inkomstebelasting: Rente betaal op geld geleen; gepubliseer in die Staatskoerant 16018 van 14 Oktober 1994.

²¹ Praktyknota 31.

²² Meyerowitz *Meyerowitz* paragraaf 13.32.

²³ *ITC 1675 62 SATC 219, 227.*

regspraak gesteun word en indien wel, of dit aan die hand van algemene belastingbeginsels regverdigbaar is.

1.4 Navorsingsontwerp en raamwerk van die ondersoek

Die navorsing in hierdie tegniese verslag is gerig op 'n literatuurondersoek van suiwer teoretiese aspekte deur na regspraak en menings van erkende regsrywers te verwys.

Hieronder volg 'n raamwerk waarvolgens die ondersoek gestruktureer sal word.

1.4.1 Agtergrond tot die ondersoek

As inleiding tot die ondersoek word die aanhef van artikel 11 en die bepalings van artikels 23(f) en 23(g) kortliks in hoofstuk 2 bespreek, om die probleem te vermeld wat in die res van die studie ondersoek word, asook die rede vir die bestaan van die probleem.

Die effek van bogenoemde artikels is dat beleggingsmaatskappye wat slegs dividende en rente inkomste verdien, normaalweg nie beskou word om 'n bedryf te beoefen nie.²⁴ In die geval van 'n houermaatskappy wat nie 'n geldskieder is nie en 'n lening aan sy filiaal of geassosieerde toestaan, sal die houermaatskappy normaalweg as gevolg van die bepalings van bogenoemde artikels op geen aftrekking vir rente of enige ander uitgawes deur hom aangegaan om die lening beskikbaar te stel, geregtig wees nie.²⁵

---

²⁴ *ITC 512 12 SATC 246 (U); ITC 1275 40 SATC 197 (C); ITC 777 19 SATC 320 (T).*

²⁵ In sommige gevalle sal die belastingpligtige op 'n aftrekking vir rente uitgawes ingevolge die bepalings van Praktyknota 31 geregtig wees. Die aftrekking word egter beperk tot die rente inkomste wat gegenereer word.

1.4.2 Die uitleg van die begrip “bedryf” soos per artikel 1 van die Inkomstebelastingwet

In hoofstuk 3 word die uitleg van die omskrywing van “bedryf”²⁶ bespreek en die tersaaklike begrippe van die omskrywing wat in die res van die studie ondersoek gaan word, geïdentifiseer.

Die howe se uitleg van wat ‘n bedryf is, en onder watter omstandighede ‘n belastingpligtige ‘n bedryf beoefen, asook verskeie skrywers se menings in die verband, word ondersoek.

1.4.3 Toepassing van die omskrywing van “bedryf” op nie-geldskieters

Die resultaat van die ondersoek in hoofstuk 3 en die riglyne wat deur die howe neergelê is, word in hoofstuk 4 op belastingpligtiges wat lenings toestaan, maar wat nie geldskieters is nie, toegepas.

‘n Gevolgtrekking word gemaak of nie-geldskieters beskou kan word om ‘n bedryf te beoefen met betrekking tot die lenings wat toegestaan word, en indien wel, onder watter omstandighede so ‘n afleiding aan die hand van regspraak geregverdig kan word.

1.4.4 Toepassing van die omskrywing van “bedryf” op geldskieters

In hoofstuk 5 word die ondersoek na die omskrywing van “bedryf” spesifiek op geldskieters toegepas. Die tipiese kenmerke van ‘n geldskieder volgens die howe word bespreek om meer agtergrond te gee oor die tipe belastingpligtige wat hier ondersoek word.

Oorweging word ook geskenk aan die bepalings van artikel 23(g) en die uitwerking van die artikel op die aftrekbaarheid van uitgawes werklik aangegaan, word in meer besonderhede ondersoek.

‘n Gevolgtrekking word gemaak oor die posisie van houermaatskappye wat as finansierders in groepsverband optree. Eerstens word oorweeg of so ‘n

---

²⁶ Artikel 1 van die Inkomstebelastingwet.

maatskappy as 'n geldskieder beskou kan word. Tweedens word oorweeg of die bepalings van artikel 23(g) nie die aftrekking van uitgawes wat werklik in die verskaffing van die lenings aangegaan is, verbied nie.

1.4.5 Die praktiese probleme rakende die aftrekbaarheid van rente wat deur beide geldskieders en nie-geldskieders ondervind word

In hoofstuk 6 word die praktiese probleme wat beide geldskieders en nie-geldskieders ondervind rakende die aftrekbaarheid van rente en ander uitgawes aangegaan, in meer besonderhede ondersoek deur na die bepalings van artikel 23(g) en dié van praktyknota 31 te verwys.

Die praktiese probleme wat veral nie-geldskieders ondervind rakende die aftrekbaarheid van rente uitgawes wat aangegaan is, beklemtoon die noodsaaklikheid van die vraag of dié belastingpligtiges, wanneer hulle lenings toestaan, nie beskou kan word dat hulle wel 'n bedryf beoefen het nie.

1.5 Gevolgtrekking

In hoofstuk 7 word daar tot 'n gevolgtrekking gekom ten opsigte van die aftrekbaarheid van uitgawes werklik aangegaan deur 'n houermaatskappy wat in filiale of geassosieerdes belê en inkomste uit die lenings genereer.

Die gevolgtrekking wat bereik word, het ten doel om die huidige onsekerheid rondom die aftrekbaarheid van rente uitgawes in hierdie konteks uit die weg te ruim. Daar word aangedui onder watter omstandighede voorgemelde uitgawes aftrekbaar behoort te wees.

HOOFSTUK 2

AGTERGROND TOT DIE ONDERSOEK

2.1	Inleiding	11
2.2	Die voorvereistes vir die aftrekbaarheid van uitgawes	12
2.3	Gevolgtrekking	14

HOOFSTUK 2

AGTERGROND TOT DIE ONDERSOEK

2.1 *Inleiding*

In hierdie ondersoek word houermaatskappye wat in hul filiale of geassosieerdes belê deur middel van die toestaan van lenings en die praktiese inkomstebelastingprobleme wat hierdie belastingpligtiges as gevolg van die bepalings van artikels 11, 23(f) en 23(g) ondervind, in meer besonderhede bestudeer.

Alvorens 'n belastingpligtige op enige inkomstebelastingaftrekking ingevolge artikel 11(a) van die Inkomstebelastingwet geregtig is, moet hy 'n bedryf²⁷ beoefen.²⁸ Om die aftrekbaarheid van uitgawes werklik aangegaan te bepaal, moet die bepalings van beide artikels 23(f)²⁹ en 23(g)³⁰ egter saam met dié van artikel 11(a)³¹ oorweeg word.

Artikel 23(f) bepaal dat onkoste wat aangegaan word om bedrae toegeval of ontvang te genereer, wat nie inkomste volgens die omskrywing is nie³², nie vir inkomstebelastingdoeleindes aftrekbaar is nie.

Verder verbied die bepalings van artikel 23(g) enige inkomstebelastingaftrekkings vir onkoste in sover dit nie “vir bedryfsdoeleindes” aangaan is nie. Uitgawes wat nie ten volle vir bedryfsdoeleindes aangegaan word nie moet toegedeel word tussen die gedeelte wat vir bedryfsdoeleindes aangegaan is en die gedeelte wat vir nie-bedryfsdoeleindes aangegaan is. Die gedeelte van die totale uitgawe wat vir bedryfsdoeleindes aangegaan word, sal aftrekbaar wees,

---

²⁷ Artikel 1 van die Inkomstebelastingwet.

²⁸ 'n Vereiste wat in die aanhef van artikel 11 gestel word.

²⁹ Artikel 23(f) van die Inkomstebelastingwet.

³⁰ Artikel 23(g) van die Inkomstebelastingwet.

³¹ Artikel 11(a) van die Inkomstebelastingwet.

³² 'n Voorbeeld van die tipe ontvangste of toevalling waarna verwys word is Suid-Afrikaanse dividende wat vrygestelde inkomste is.

maar die gedeelte wat nie vir bedryfsdoeleindes aangegaan word nie, sal nie aftrekbaar wees nie.

Dit is as gevolg van bogenoemde artikels dat houermaatskappye probleme ondervind om inkomstebelastingaftrekkings te eis vir rente en ander uitgawes wat werklik aangegaan word om lenings aan filiale of geassosieerdes toe te staan.

2.2 Die voorvereistes vir die aftrekbaarheid van uitgawes

Dit is belangrik om te bepaal wanneer uitgawes vir bedryfsdoeleindes aangegaan word en wanneer nie. Die rede hiervoor is dat artikel 23(g) enige aftrekking van uitgawes vir sover dit nie vir bedryfsdoeleindes aangegaan word nie, verbied.

Die hof het al voorheen beslis dat indien 'n belastingpligtige 'n voordeel vir 'n ander belastingpligtige skep, die uitgawes werklik aangegaan om die voordeel te skep nie vir bedryfsdoeleindes aangegaan en daarom nie aftrekbaar is nie.³³

In *CIR v Pick 'n Pay Wholesalers (Pty) Ltd*³⁴ het die belastingpligtige 'n skenking gemaak met beide 'n filantropiese ('n nie-bedryfsdoel) en 'n bedryfsdoel (publisiteit en gevolglik nuwe besigheid).³⁵ Die hof was egter nie oortuig dat die besigheidsdoel die dominante doel met die skenking was nie. Die hof het beslis dat die uitgawe nie aftrekbaar is nie, aangesien dit nie vir bedryfsdoeleindes aangegaan is nie.³⁶

Ten tyde van hierdie beslissing het artikel 23(g) vereis dat uitgawes “geheel en al of uitsluitlik” vir bedryfsdoeleindes aangegaan moes gewees het voordat dit aftrekbaar sou wees. Na 'n wysiging van die artikel, bepaal artikel 23(g) nou dat geld geëis nie as 'n aftrekking toegestaan sal word nie “vir sover die geld nie vir bedryfsdoeleindes bestee of uitgegee” is nie.

---

³³ *Sunnyside Centre (Pty) Ltd* 58 SATC 319; *Solaglass Finance Company (Pty) Ltd v CIR* 53 SATC 1.

³⁴ 49 SATC 132.

³⁵ *CIR v Pick 'n Pay Wholesalers (Pty) Ltd* 49 SATC 132, 151.

³⁶ *CIR v Pick 'n Pay Wholesalers (Pty) Ltd* 49 SATC 132, 151.

Daarom het die hof in die Pick 'n Pay saak beslis dat die skenking nie aftrekbaar is nie, alhoewel die belastingpligtige ook 'n bedryfsdoel met die uitgawe gehad het. Indien 'n soortgelyke saak beslis sou word nadat artikel 23(g) gewysig is soos hierbo vermeld, is die skrywer van mening dat 'n gedeelte van die skenking (die gedeelte vir bedryfsdoeleindes aangegaan) waarskynlik aftrekbaar sou wees.

In die geval van houermaatskappye wat lenings aan filiale of geassosieerdes toestaan, bevraagteken die SAID die aftrekbaarheid van rente uitgawes wat werklik aangegaan word om die lening beskikbaar te stel.³⁷ Dit is deels omdat die houermaatskappy nie beskou word om 'n bedryf te beoefen met die toestaan van die lenings nie, en deels as gevolg van die bepaling van artikel 23(g). Selfs indien die houermaatskappy die SAID of die hof kan oortuig dat die lenings wel in die beoefening van 'n bedryf toegestaan is, moet die belastingpligtige ook voldoen aan die vereistes van artikel en 23(g) voordat enige uitgawes wat aangegaan is met betrekking tot die toestaan van die lenings aftrekbaar sal wees.³⁸

Die nie-geldskierter word nie beskou om 'n bedryf te beoefen met die toestaan van lenings nie. Daarom blyk die enigste uitweg om 'n aftrekking te eis vir rente of enige uitgawes werklik aangegaan om rente inkomste te genereer op lenings toegestaan deur 'n nie-geldskierter, praktyknota 31 te wees.³⁹ Praktyknota 31 stel dit pertinent dat 'n persoon (behalwe 'n geldskierter) wat rente verdien op kapitaal of surplus fondse wat belê is, nie 'n bedryf beoefen nie. Dit is nietemin die praktyk van die SAID om uitgawes wat aangegaan is by die voortbrenging van rente, tot die mate wat dit nie sodanige inkomste oorskry nie, as 'n aftrekking toe te laat.⁴⁰

---

³⁷ *CIR v Sunnyside Centre (Pty) Ltd* 58 SATC 319.

³⁸ Die bepaling van artikel 23(f) is nie hier ter sprake nie, aangesien die opbrengs van die lening rente inkomste is, wat nie vrygestelde inkomste is nie.

³⁹ Inkomstebelasting: Rente betaal op geld geleen; gepubliseer in Staatskoerant 16018 van 14 Oktober 1994.

⁴⁰ Inkomstebelasting: Rente betaal op geld geleen; gepubliseer in Staatskoerant 16018 van 14 Oktober 1994 paragraaf 2.

Dit blyk duidelik dat die bepaling van praktyknota 31 wel sommige belastingpligtiges se posisie verbeter, maar dat daar steeds gevalle is waar die praktyknota nie die oplossing vir die probleem is nie.⁴¹

2.3 Gevolgtrekking

Soos hierbo genoem, moet 'n belastingpligtige 'n bedryf beoefen alvorens hy op 'n artikel 11(a) aftrekking vir uitgawes werklik aangegaan geregtig sal wees. Die beoefening van 'n bedryf is egter nie voldoende om die aftrekking van uitgawes te verseker nie, aangesien die bepaling van artikel 11(a) altyd saam met dié van artikels 23(f) en 23(g) gelees moet word.

Indien onkoste aangegaan is om bedrae te genereer wat nie inkomste⁴² is nie, sal die bepaling van artikel 23(f) ook die aftrekking van sodanige uitgawes verbied. Verder plaas artikel 23(g) 'n verbod op die aftrekbaarheid van uitgawes in sover dit nie vir bedryfsdoeleindes aangegaan is nie.

As gevolg van die werking van bogenoemde artikels van die Inkomstebelastingwet moet die houermaatskappy wat ondersoek word dus eerstens bewys dat 'n bedryf met betrekking tot die bestaan van lenings beoefen word. Verder moet die uitgawes inkomste genereer, en aangegaan word vir doeleindes van die houermaatskappy se bedryf. Slegs dan sal die houermaatskappy op inkomstebelastingaftrekkings vir uitgawes aangegaan, geregtig wees.

Aangesien die eerste vereiste waaraan die houermaatskappy moet voldoen om op inkomstebelastingaftrekkings geregtig te wees, die beoefening van 'n bedryf is, word die uitleg van die begrip "bedryf" soos in artikel 1 omskryf vervolgens in hoofstuk 3 ondersoek.

---

⁴¹ 'n Voorbeeld waar praktyknota 31 nie die volle rente uitgawes wat aangegaan is as 'n aftrekking sou toelaat nie, is in *CIR v Sunnyside Centre (Pty) Ltd* 58 SATC 319.

⁴² "Inkomste" soos omskryf in artikel 1 van die Inkomstebelastingwet.

HOOFSTUK 3

DIE UITLEG VAN DIE BEGRIP “BEDRYF” SOOS OMSKRYF PER ARTIKEL 1 VAN DIE INKOMSTEBELASTINGWET

3.1	Inleiding	16
3.2	Uitleg van die woord “insluitend”	18
3.3	Moet die gewone betekenis gegee word aan die begrip “bedryf”?	21
3.4	Die beoefening van ‘n bedryf soos deur die howe uitgelê	23
3.4.1	Positiewe aksie en kontinuïteit	23
3.4.2	Bedoeling	24
3.4.3	Die bedryf van ‘n “onderneming”	29
3.4.4	Die “beoefening” van ‘n besigheid	33
3.4.4.1	Omskrywing	33
3.4.4.2	Aktiwiteit	34
3.4.4.3	Doelstelling van ‘n maatskappy of bedoeling van ‘n individu	35
3.4.4.4	Winsoogmerk	40
3.4.4.5	Kontinuïteit	43
3.4.4.6	Samevatting van die beginsels van die beoefening van ‘n besigheid	45
3.4.5	Geïsoleerde transaksies	47
3.5	Die beoefening van ‘n bedryf met spesifieke verwysing na transaksies wat beleggingsinkomste genereer	51
3.6	Gevolgtrekking	58

HOOFSTUK 3

DIE UITLEG VAN DIE BEGRIP “BEDRYF” SOOS OMSKRYF PER ARTIKEL 1 VAN DIE INKOMSTEBELASTINGWET

3.1 *Inleiding*

Soos reeds in hoofstuk 2 vermeld, ondervind houermaatskappye wat lenings aan filiale of geassosieerdes toestaan probleme om inkomstebelastingaftrekkings te verkry vir uitgawes werklik aangegaan. Een van die redes hiervoor is dat hierdie maatskappye normaalweg nie beskou word om ‘n bedryf met die toestaan van die lenings te beoefen nie.

In die res van hoofstuk 3 word ondersoek ingestel na die uitleg van die begrip “bedryf” om vas te stel of die houermaatskappye wat in hierdie studie ondersoek word, nie beskou kan word om ‘n bedryf te beoefen nie.

Die begrip “bedryf” word in artikel 1 van die Inkomstebelastingwet soos volg omskryf:

“Bedryf” sluit elke professie, handelsaak, besigheid, diens, beroep, vak of onderneming in, met inbegrip van die verhuur van goed en die gebruik of die verleen van toestemming tot die gebruik van ‘n patent, of model, of handelsmerk, of outeursreg, of enige ander goed wat van dergelike aard is.”

Die omskrywing van bedryf is baie wyd, maar is nie noodwendig allesomvattend nie. Die omskrywing sluit wel sekere aktiwiteite spesifiek uit. Voorbeelde van hierdie uitsluitings is die maak van passiewe beleggings wat dividend- en rente inkomste genereer en ook pensioene en ander annuïteite wat verdien word.⁴³

Dit is belangrik om te bepaal of ‘n belastingpligtige ‘n bedryf beoefen, aangesien dit die aftrekbaarheid van uitgawes wat aangegaan is, bepaal. Die vereiste dat ‘n belastingpligtige ‘n bedryf moet beoefen om ‘n inkomstebelastingaftrekking vir

---

⁴³ Mitchell “Are you trading?” 1987(3) *Tax Planning* 63 – 67.

uitgawes aangegaan te kan eis, kom in beide artikels 11(a) en 23(g) van die Inkomstebelastingwet voor.⁴⁴

In *ITC 1275*⁴⁵ wys Van Winsen R daarop dat alvorens die vraag oorweeg kan word of uitgawes (wat vir inkomstebelastingdoeleindes geëis word) wel aangegaan is in die voortbrenging van inkomste, daar eerstens vasgestel moet word of die uitgawes in die beoefening van 'n bedryf aangegaan is.⁴⁶ Indien die belastingpligtige geen bedryf gedurende die belastingjaar waarin die uitgawes aangegaan is, beoefen het nie, sal geen van die uitgawes vir inkomstebelastingdoeleindes aftrekbaar wees nie.⁴⁷

Die vraag of 'n belastingpligtige 'n bedryf beoefen is 'n feitevraag en moes al dikwels deur die howe bepaal word.⁴⁸

In die res van hierdie hoofstuk word die howe se beslissings betreffende die uitleg van die begrip “bedryf” in meer diepte bestudeer. Die studie lê veral klem op die howe se uitleg van wat 'n “besigheid” en “onderneming” is.⁴⁹

Die ondersoek let ook spesifiek daarop of die howe van mening is dat die omskrywing van “bedryf”⁵⁰ allesomvattend is, en of 'n wyer betekenis daaraan gegee moet word.

---

⁴⁴ Emslie, Davis, Hutton, Olivier *Income Tax Cases and Materials* 3e uitg (2001) 406. Emslie is van mening dat die woord “bedryf” wat in beide artikels 11 en 23(g) voorkom, sinoniem is en dieselfde betekenis het. Dit sou beteken dat 'n belastingpligtige wat aan die vereistes van artikel 23(g) voldoen, outomaties ook aan die vereistes van artikel 11 sal voldoen.

⁴⁵ 40 SATC 197(C).

⁴⁶ 40 SATC 197 (C), 198.

⁴⁷ Aanhef van artikel 11 van die Inkomstebelastingwet.

⁴⁸ Verwys onder andere na *Kirsch v CIR* 14 SATC 72; *ITC 734* 18 SATC 202; *De Beers Holdings (Pty) Ltd v CIR* 1986 (1) SA 8 (A); *CIR v Pick 'n Pay Wholesalers (Pty) Ltd* 49 SATC 132.

⁴⁹ Alhoewel die omskrywing van bedryf meer uitgebrei is as die twee begrippe wat spesifiek bestudeer word, blyk die ander begrippe wat by die omskrywing van bedryf ingesluit is nie van toepassing te wees op die onderwerp van hierdie ondersoek nie.

⁵⁰ Omskrywing soos in artikel 1 van die Inkomstebelastingwet.

Elemente soos die motief waarmee 'n transaksie aangegaan word en die kontinuïteit van transaksies wat deur die belastingpligtige onderneem word, word ondersoek. Die ondersoek word uitgebrei om die posisie van individue met dié van maatskappye te vergelyk, en vas te stel of verskillende oorwegings vir verskillende entiteite in ag geneem word.

3.2 Uitleg van die woord “insluitend”

Die uitleg van die woord “insluitend” (of “sluit in” soos gebruik in die omskrywing van bedryf) dui daarop dat die woord verskillende betekenis kan dra.

Die woord “insluitend” word dikwels in statutêre omskrywings gebruik. In teenstelling met die woord “beteken”, veronderstel die woord “insluitend” gewoonlik 'n uitbreiding van die gewone betekenis van woorde of sinsnedes wat normaalweg in 'n statuut voorkom.⁵¹

Daardie woorde en sinsnedes moet uitgelê word met verwysing na nie alleen die gewone betekenis daarvan nie, maar ook met insluiting van die elemente wat die betrokke wetsbepaling verklaar.⁵²

Daar kan ook 'n ander betekenis aan die woord “insluitend” geheg word. Daar is by geleentheid na sodanige betekenis as volg verwys.⁵³

“...may become imperative if the context of the enactment is sufficient to show that it was not merely employed for the purpose of adding to the natural significance of the words or expressions defined. It may be equivalent to ‘mean and include’ and in that case it may afford an exhaustive explanation of the meaning which, for the purpose of the Act, must inevitably be attached to these words or expressions.”

Met ander woorde, in sodanige gevalle sal die woord “insluitend” dui op 'n allesomvattende omskrywing van die betrokke teks van die wet.

---

⁵¹ Kellaway *Principles of Legal Interpretation of statutes, contracts and wills* (1995) *R v Hathorn* 1948 4 SA 162 (N).

⁵² Kellaway *Legal Interpretation* 81.

⁵³ Kellaway *Legal Interpretation* 81; *Dilworth v Commissioner of Stamps* 1899 AC 99, 105 – 106.

In *Burgess v CIR*⁵⁴ het die hof beslis dat die belastingpligtige betrokke was by 'n onderneming en dat sy aktiwiteite daarom binne die omskrywing van bedryf⁵⁵ geval het. Grosskopf R het daarna verwys dat elke geval op sy eie feite beoordeel moet word om te bepaal of die aktiwiteit wat onderneem word 'n bedryf daarstel.⁵⁶

Indien die aktiwiteit nie 'n onderneming is nie, kan dit steeds op grond van een van die ander begrippe wat gebruik word in die omskrywing van "bedryf", as 'n bedryf kwalifiseer. Die regter kom gevolglik tot die slotsom dat die omskrywing van "bedryf" nie allesomvattend is nie aangesien 'n "bedryf" na meer as net 'n onderneming verwys.⁵⁷

In *ITC 1476*⁵⁸ stem Kirk-Cohen R saam dat die omskrywing van "bedryf" soos in artikel 1 van die Inkomstebelastingwet gevind, nie allesomvattend is nie.⁵⁹ Die regter verwys byvoorbeeld na die uitspraak wat in *ITC 770*⁶⁰ gelewer is ter ondersteuning van die siening. In daardie saak het die regter beslis dat aktiwiteite wat nie spesifiek in die omskrywing van "bedryf" gelys word nie, steeds 'n bedryf kan wees, solank dit as 'n besigheid beskryf kan word.⁶¹

In *Dibowitz v CIR*⁶² moes die hof die betekenis van "insluitend" soos gebruik in die omskrywing van "dividend" in die Inkomstebelastingwet uitlê. In daardie geval het die hof beslis dat die begrip alle winste insluit wat uitgekeer is, asook winste wat aan aandeelhouders in die vorm van bonus aandele uitgekeer is.⁶³

Die regter was van mening dat die Wetgewer die bedoeling gehad het om die betekenis van "winste uitgekeer" uit te brei. Die bedoeling was dat dit nie net

---

⁵⁴ 55 SATC 185.

⁵⁵ Artikel 1 van die Inkomstebelastingwet.

⁵⁶ *Burgess v CIR* 55 SATC 185, 197.

⁵⁷ *Burgess v CIR* 55 SATC 185, 197.

⁵⁸ 52 SATC 141, (T).

⁵⁹ *ITC 1476* 52 SATC 141 (T), 144.

⁶⁰ 19 SATC 216.

⁶¹ *ITC 770* 19 SATC 216, 217.

⁶² 18 SATC 11.

⁶³ *Dibowitz v CIR* 18 SATC 11, 18.

winste in die gewone sin van die woord moes insluit nie, maar ook die waarde van enige bonus aandele wat aan aandeelhouders uitgekeer word. Die woorde wat volg op “insluitend” in paragraaf (b) van die omskrywing van “dividend” is ongekwalfiseerd en moet, in die konteks van die omskrywing in die geheel, beskou word om ‘n letterlike betekenis te hê.⁶⁴

Die regter was van mening dat die nominale bedrag van bonus aandele wat aan aandeelhouders toegeken word by die omskrywing van dividend ingesluit moet word. “Winste uitgekeer” word weer in “bedrae uitgekeer” ingesluit en dus is die nominale waarde van bonus aandele wel ‘n dividend vir inkomste-belastingdoeleindes.⁶⁵

In teenstelling hiermee het Galgut R in *ITC 912*⁶⁶ beslis dat die woord “insluitend” soos gevind in die omskrywing van die begrip “maatskappy” in die Inkomstebelastingwet, wel allesomvattend is.

In hierdie geval moes die hof beslis of ‘n maatskappy wat in Switserland ingelyf is en geen besigheid in die Republiek gedoen het nie by die omskrywing van ‘n “maatskappy” in die Inkomstebelastingwet ingesluit moes word.⁶⁷

Die hof het bevind dat die omskrywing van ‘n “maatskappy” sodanige buitelandse maatskappye uitsluit, omdat die Wetgewer geen belang gehad het by ‘n buitelandse maatskappy wat ook geen besigheid in die Republiek gedoen het nie. Daarom was die regter van mening dat die omskrywing allesomvattend is en dit die bedoeling van die Wetgewer korrek weerspieël.⁶⁸

Daar is ook skrywers wat van mening is dat die omskrywing van “bedryf” soos in artikel 1 van die Inkomstebelastingwet allesomvattend is. Die rede hiervoor is dat enige aktiwiteit wat nie in die omskrywing genoem word nie, slegs ‘n bedryf kan word indien die aktiwiteit wat onderneem word, beskou kan word as een van die aktiwiteite wat in die omskrywing gelys word. Mitchell is dus van

---

⁶⁴ *Dibowitz v CIR* 18 SATC 11, 18 – 19.

⁶⁵ *Dibowitz v CIR* 18 SATC 11, 19 – 20.

⁶⁶ 12 SATC 112.

⁶⁷ *ITC 912* 12 SATC 112, 113 - 114.

⁶⁸ *ITC 912* 12 SATC 112, 118.

mening dat 'n aktiwiteit wat nie as 'n professie, handelsaak, besigheid, diens, beroep, vak of onderneming beskou kan word nie, nie 'n bedryf kan wees nie, en dat die omskrywing daarom allesomvattend is.⁶⁹

Te oordeel aan verskeie hofbeslissings wat oor die uitleg van die begrip “bedryf” handel, blyk dit dat die howe van mening is dat die begrip die wydste moontlike betekenis gegee moet word.⁷⁰ Daarom is dit die skrywer se mening dat die omskrywing van “bedryf” (soos gevind in artikel 1 van die Inkomstebelastingwet) nie net die aktiwiteite wat spesifiek gelys word, behoort in te sluit nie, maar 'n wyer betekenis moet dra om byvoorbeeld enige besigheidsaktiwiteit van die belastingpligtige in te sluit.

3.3 Moet die gewone betekenis gegee word aan die begrip “bedryf”?

Die vraag ontstaan gevolglik of die begrip “bedryf” soos dit gebruik word in die aanhef tot artikel 11 en in artikel 23(g) sy omskrewe of gewone betekenis moet dra.⁷¹

Om 'n wetsbepaling uit te lê, word die gewone betekenis van 'n woord as uitgangspunt gebruik. Met gewone betekenis word in hierdie verband gewoonlik na die algemeen gebruikte woordeboek betekenis verwys.⁷²

Die woord “bedryf” word soos volg in Verklarende Handwoordeboek van die Afrikaanse Taal omskryf:⁷³

“Handeling, daad, saak, onderneming, ambag of beroep”

Die Concise Oxford Dictionary omskryf die woord “trade” soos volg:⁷⁴

“Business, especially mechanical or mercantile employment, carried on as means of livelihood or profit”

⁶⁹ Mitchell 1987(3) *Tax Planning* 66.

⁷⁰ *ITC 770 19 SATC 320(T)*; *Burgess v Commissioner for Inland Revenue* 55 SATC 185.

⁷¹ Mitchell 1987(3) *Tax Planning* 66.

⁷² Kellaway *Legal Interpretation* 221.

⁷³ Verklarende Handwoordeboek van die Afrikaanse Taal.

⁷⁴ Concise Oxford Dictionary.

Bogenoemde betekenis van die woord moet heel eerste oorweeg word wanneer die betekenis van die begrip in die Inkomstebelastingwet uitgelê word.

Voorgemelde beginsel is egter daaraan onderhewig dat die betrokke woord of sinsnede nie 'n tegniese regsbetekenis verkry het nie of dat die konteks nie 'n ander betekenis aandui nie.⁷⁵

Indien die betrokke woord of sinsnede egter in die tersaaklike wet omskryf is, sal sodanige betekenis ook die regsbetekenis oorheers.

Daar word in wetsuitleg vermoed dat dieselfde woord wat herhaaldelik in dieselfde wet gebruik word, deurgaans dieselfde betekenis dra, tensy die konteks anders vereis.⁷⁶

Aangesien die woord “bedryf” in artikel 1 van die Inkomstebelastingwet omskryf is, bestaan die vermoede derhalwe dat die begrip “bedryf” in artikel 11 gemelde omskrewe betekenis dra.

Daar is niks in die konteks van artikel 11 en die verwysing na “bedryf” wat op 'n ander betekenis dui nie. Die woord “beoefening” wat die woord “bedryf” in artikel 11 voorafgaan, dui ook nie daarop dat 'n ander betekenis as die omskrewe betekenis gedra moet word nie.⁷⁷

Dit blyk dat die howe hierdie uitleg, naamlik dat die begrip “bedryf” in artikel 11 sy betekenis soos omskryf in artikel 1 dra, ondersteun.⁷⁸

---

⁷⁵ Kellaway *Legal Interpretation* 71; *Van Coller v Commissioner of Child Welfare*, Vrede 1957 4 SA 807 (O) 810.

⁷⁶ *Turnbull v CIR* 18 SATC 336; *Minister of the Interior v Machada Dorp Investments (Pty) Ltd* 1957 2 SA 395 (A) 404; *Durban City Council v Shell and BP Petroleum Refineries (Pty) Ltd* 1971 4 SA 446 (A) 456.

⁷⁷ Meyerowitz *Meyerowitz*, paragraaf 3.10. Meyerowitz verskil van hierdie siening en is van mening dat wanneer die sinsnede “die beoefening van ‘n bedryf” uitgelê word, die gewone betekenis van die woorde in ag geneem moet word. Verder moet die Wetgewer se bedoeling en die spesifieke omstandighede van die saak in ag geneem word. Die skrywer stem egter nie hiermee saam nie, as gevolg van bogenoemde stellings en gesag (voetnota 76 hierbo).

⁷⁸ *ITC 770* 19 SATC 216 217; *ITC 541* 13 SATC 113; *ITC 1222* 37 SATC 17, 19-20; Mitchell 1987(3) *Tax Planning* 64-65.

Die skrywer is derhalwe van mening dat daar geen grondslag is om te argumenteer dat die gewone betekenis van “bedryf” in die konteks van artikel 11 gebruik moet word nie.

3.4 Die beoefening van ‘n bedryf soos deur die howe uitgelê

Die howe het oor die jare ‘n aantal riglyne neergelê waarvolgens bepaal moet word of ‘n belastingpligtige ‘n bedryf beoefen.

Sekere van hierdie riglyne of faktore sal vervolgens in meer besonderhede bespreek word, naamlik:

- (i) positiewe aksie en kontinuïteit;
- (ii) bedoeling;
- (iii) bedryf van ‘n onderneming;
- (iv) beoefening van ‘n besigheid; en
- (v) geïsoleerde transaksies

3.4.1 Positiewe aksie en kontinuïteit

Die algemene siening is dat om ‘n bedryf te beoefen, ‘n positiewe stap deur die belastingpligtige onderneem moet word. Die hof het soos volg in *ITC 1476* beslis:⁷⁹

“the carrying on of a trade involves an active step – something far more than merely watching over existing investments which are not, and are not intended or expected to be, income-producing during the year in question”.

Bogenoemde aktiwiteit gaan gewoonlik gepaard met ‘n mate van kontinuïteit.⁸⁰ Die howe tref ‘n onderskeid tussen gevalle waar bepaal moet word of ‘n transaksie wat deur ‘n individu uitgevoer word, beskou kan word as die

---

⁷⁹ 52 SATC 141, 148.

⁸⁰ Meyerowitz *Meyerowitz*, paragrawe 8.44 – 8.48, 8.53 – 8.61; *Platt v CIR* 32 SATC 142.

beoefening van 'n bedryf, en die geval waar die transaksie deur 'n maatskappy aangegaan word.⁸¹

'n Maatskappy wat opgerig is vir 'n spesifieke doel, kan met die aangaan van 'n enkele transaksie wel beskou word om 'n bedryf te beoefen. Kontinuiteit is daarom nie so 'n belangrike faktor om in die geval van 'n maatskappy te oorweeg nie.⁸²

Bogenoemde word bevestig in *Smith v Anderson*⁸³ waar Jessel R gesê het dat 'n maatskappy wat vir 'n spesifieke doel opgerig is, onmiddellik beskou sal word om 'n besigheid te beoefen, indien die oprigtingsdoel nagestreef word.⁸⁴ As die belastingpligtige die hof kan oortuig dat 'n besigheid beoefen word, kan sy aktiwiteite moontlik in die omskrywing van "bedryf" ingelees word, en kan hy ook beskou word om 'n bedryf te beoefen.

3.4.2 Bedoeling

Die bedoeling waarmee die belastingpligtige die aksie ten opsigte van die bate uitvoer kan 'n aanduidende faktor wees as bepaal moet word of die belastingpligtige 'n bedryf beoefen. Die belastingpligtige se bedoeling met betrekking tot 'n transaksie is egter nie deurslaggewend nie.⁸⁵ In sommige gevalle het die hof selfs so ver gegaan om te sê dat 'n belastingpligtige se motief totaal irrelevant is.⁸⁶

'n Voorbeeld van bogenoemde kan in *ITC 1476*⁸⁷ gevind word. Hier is bevind dat solank daar ander omstandighede of faktore teenwoordig is wat die hof

---

⁸¹ Meyerowitz *Meyerowitz*, paragraaf 8.44.

⁸² Meyerowitz *Meyerowitz*, paragraaf 8.53; *CoT v Booysens Estates Ltd* 1918 AD 576 584, 32 SATC 10.

⁸³ 1880 15 ChD 247.

⁸⁴ *Platt v CIR* 32 SATC 142, 148.

⁸⁵ *CIR v Stott* 3 SATC 253, 261.

⁸⁶ *Burgess v Commissioner for Inland Revenue* 55 SATC 185 (A) 194.

⁸⁷ 52 SATC 141.

oortuig dat die belastingpligtige 'n bedryf beoefen, daar nie ag geslaan word op die motief vir die beoefening van die bedryf nie.⁸⁸

In *Burgess v CIR*⁸⁹ het die hof beslis dat indien 'n belastingpligtige so handel dat die handeling of aktiwiteit beskou kan word as die beoefening van 'n bedryf, die belastingpligtige nie sal ophou om 'n bedryf te beoefen omdat een van sy oogmerke (of selfs sy hoofoogmerk) met die handeling die verkryging van 'n belastingvoordeel is nie.⁹⁰

Indien die transaksie egter so gestruktureer word bloot om 'n inkomste-belastingvoordeel te verkry, naamlik dat die transaksie nie meer die kenmerke van 'n normale besigheidstransaksie het nie, kan die posisie anders wees.⁹¹

Die howe se uitsprake in verband met die motief van 'n belastingpligtige wat 'n bedryf beoefen, lei tot die gevolgtrekking dat 'n belastingpligtige nie noodwendig 'n winsmotief hoef te hê om beskou te word om 'n bedryf te beoefen nie.

Die howe het reeds by verskeie geleenthede beslis dat 'n belastingpligtige wat nie 'n winsoogmerk gehad het nie, wel 'n bedryf beoefen het. Voorbeelde van bogenoemde uitsprake word gevind in *De Beers Holdings (Pty) Ltd v CIR*⁹² en *Griffiths v Harrison (Watford) Ltd*.⁹³

In *Griffiths v Harrison (Watford) Ltd*⁹⁴ het die hof die noodsaaklikheid van 'n winsmotief oorweeg om 'n bedryf te kan beoefen. Die hof het onder andere bevind dat selfs al het die belastingpligtige geweet dat verliese gely gaan word, hy nog steeds 'n bedryf beoefen het.⁹⁵

---

⁸⁸ *ITC 1476 52 SATC 141, 148.*

⁸⁹ 55 SATC 185.

⁹⁰ *Burgess v CIR* 55 SATC 185, 194.

⁹¹ *Burgess v CIR* 55 SATC 185, 194. Dit is belangrik om daarop te let dat 'n belastingpligtige in so 'n geval steeds beskou kan word om 'n bedryf te beoefen, maar dat enige aftrekkings wat geëis is in terme van a 103 verbied sal word.

⁹² 47 SATC 229.

⁹³ 1962 1 All ER 909 (HL).

⁹⁴ 1962 1 All ER 909 (HL).

⁹⁵ *Griffiths v Harrison (Watford) Ltd* 1962 1 All ER 909 (HL), 919.

Die hof het beklemtoon dat solank 'n transaksie aangegaan word met die doel om 'n bedryf te beoefen, sal die gevolg van die transaksie nie die bedoeling waarmee die transaksie aangegaan is, beïnvloed nie. Guest R het beslis dat die Kommissaris 'n fout gemaak het in sy argument dat die belastingpligtige nie 'n bedryf beoefen nie, bloot omdat 'n verlies met die transaksie gely sou word of omdat 'n fiskale voordeel verkry sou word.⁹⁶

Die regter was van mening dat die Kommissaris die bedryfsaktiwiteite van die belastingpligtige met die resultate van genoemde aktiwiteite verwar het. 'n Belastingpligtige kan sy sake op enige wyse bedryf en die Kommissaris het geen belang daarby nie. Die Kommissaris stel slegs in die resultate van die belastingpligtige se bedrywighede belang. Indien die belastingpligtige 'n wins gerealiseer het, belas die Kommissaris die wins; indien 'n verlies gely word, verskaf die Kommissaris verligting. Die resultate van die aktiwiteite beïnvloed nie die aanvanklike vraag of die belastingpligtige 'n bedryf beoefen of nie.⁹⁷

Hierdie beginsel is in *De Beers Holdings (Pty) Ltd v CIR*⁹⁸ bevestig. Die hof het erken dat 'n handelaar weens kommersiële redes genoodsaak mag wees om goedere teen 'n verlies te verkoop. Daar bestaan min twyfel dat goedere wat teen afslag verkoop word, deel van die handelaar se voorraad is, en dat die opbrengs met die verkoop deel van die handelaar se bruto inkomste is.⁹⁹

Die hof verwys na die Engelse saak van *Petrotim Securities Ltd v Ayres*¹⁰⁰. In hierdie saak het die regsvertegenwoordigers van die Kommissaris ook erken dat 'n belastingpligtige wel van sy voorraad teen bedrae kan verkoop wat nie die kosprys daarvan oorskry nie, terwyl hy steeds 'n bedryf beoefen. 'n Voorbeeld van so 'n transaksie is wanneer van die voorraad gratis vir bemarkingsdoeleindes weggegee word.¹⁰¹ Indien 'n transaksie aangegaan word met die bedoeling om 'n verlies te ly behoort die belastingpligtige wel 'n

---

⁹⁶ *Griffiths v Harrison (Watford) Ltd* 1962 1 All ER 909 (HL), 920.

⁹⁷ *Griffiths v Harrison (Watford) Ltd* 1962 1 All ER 909 (HL), 921.

⁹⁸ 1986 (1) SA 8(A).

⁹⁹ *De Beers Holdings (Pty) Ltd v CIR* 1986(1) SA 8(A), 31.

¹⁰⁰ 1964 41 TC 389.

¹⁰¹ *Petrotim Securities Ltd v Ayres* [1964] 41 TC 389, 395.

rede te hê vir die afwesigheid van die winsmotief. Indien die belastingpligtige nie in staat is om 'n kommersiële rede vir die transaksie te gee nie, sal dit nie onredelik wees om tot die gevolgtrekking te kom dat die spesifieke transaksie nie meer deel van die belastingpligtige se bedryf vorm nie.¹⁰² Die hof aanvaar die Kommissaris se argument, en tydens die appèl het Ungoed-Thomas R bygevoeg dat transaksies wat nie die kenmerke van die res van die belastingpligtige se bedryfstransaksies het nie, wel deur die belastingpligtige verduidelik behoort te word.¹⁰³

Corbett R het egter in die De Beers-saak beklemtoon dat indien 'n belastingpligtige nie 'n winsmotief met betrekking tot 'n spesifieke transaksie het nie, hy moet kan bewys dat die transaksie direk of indirek met die beoefening van sy bedryf verband hou. Verder moet die belastingpligtige die hof kan oortuig dat daar een of ander ekonomiese voordeel vir hom uit die transaksie sal voortspruit.¹⁰⁴

In *Modderfontein Deep Levels Ltd and Another v Feinstein*¹⁰⁵ het De Villiers R die volgende gesê:

“no doubt as a rule a trade or business is carried on for the purpose of making a profit, but profit-making is not of the essence of trading”

Dit is die hoër se uitgangspunt dat 'n winsmotief 'n aanduiding kan wees dat 'n belastingpligtige 'n bedryf beoefen, maar dat die winsmotief nie deurslaggewend is nie. Die aktiwiteit wat onderneem word moet egter 'n kommersiële of 'n besigheidsvoordeel vir die belastingpligtige inhou voordat dit 'n “bedryf” kan wees.¹⁰⁶

---

¹⁰² *Petrotim Securities Ltd v Ayres* [1964] 41 TC 389, 395.

¹⁰³ *De Beers Holdings (Pty) Ltd v CIR* 1986(1) SA 8(A), 36 verwysing na die Appèlhof saak in die Chancery Division op 400.

¹⁰⁴ *De Beers Holdings (Pty) Ltd v CIR* 1986(1) SA 8(A), 31 en 37.

¹⁰⁵ 1920 TPD 288.

¹⁰⁶ *De Beers Holdings (Pty) Ltd v CIR* 1986(1) SA 8(A), 36.

Die Inkomstebelastingwet verbied egter nie 'n belastingpligtige om enige verliese wat gely word af te trek nie, mits hy die hoop het om op die medium- en langtermyn winste met die beoefening van sy bedryf te realiseer.¹⁰⁷

*ITC 1404*¹⁰⁸ het gehandel oor 'n belastingpligtige wat 'n blok woonstelle met meer as net 'n winsmotief verkry het. Die belastingpligtige het getuig dat hy die woonstelle hoofsaaklik verkry het om huurinkomste te genereer. Ten tweede het hy die woonstelle verkry om dit vir sy ouers en 'n paar ander bejaardes meer bekostigbaar te maak om in die woonstelle te bly indien huurbeheer afgeskaf sou word.¹⁰⁹

Die belastingpligtige het gepoog om die aanvanklike verliese wat hy met die verhuring van die woonstelle gely het as 'n aftrekking vir inkomstebelastingdoeleindes te eis.¹¹⁰

Die hof het beslis dat as daar geen redelike vooruitsig is vir die belastingpligtige om 'n wins te realiseer uit 'n aktiwiteit nie, die hof geregtig is om tot die gevolgtrekking te kom dat die belastingpligtige nie besig is om 'n bedryf te beoefen nie. Die hof het verder bevestig dat die Inkomstebelastingwet geen bepaling bevat wat 'n belastingpligtige wat *aanvanklik* verliese ly, verhoed om sodanige verliese af te trek nie.¹¹¹

Die belastingpligtige was daarom geregtig op 'n inkomstebelastingaftrekking vir die verliese gely, aangesien die hof oortuig was dat die belastingpligtige wel 'n redelike vooruitsig gehad het om 'n wins oor die medium- en langtermyn te realiseer.¹¹²

Dit blyk uit voorgemelde bespreking dat die bestaan van 'n winsmotief of die bedoeling om 'n wins te maak wel 'n aanduidende faktor is wat die howe oorweeg om vas te stel of daar 'n bedryf is. Sodanige winsmotief of bedoeling

---

¹⁰⁷ *ITC 1404* 48 SATC 1.

¹⁰⁸ 48 SATC 1.

¹⁰⁹ *ITC 1404* 48 SATC 1, 3.

¹¹⁰ *ITC 1404* 48 SATC 1, 2.

¹¹¹ *ITC 1404* 48 SATC 1, 5.

¹¹² *ITC 1404* 48 SATC 1, 5.

is egter nie deurslaggewend nie, en kan oorheers word deur ander kommersiële oorwegings, byvoorbeeld om verliese te beperk of om 'n gelukkige en tevrede werkerskorps te verseker.¹¹³

3.4.3 Die bedryf van 'n “onderneming”

Soos reeds hierbo aangedui is dit 'n algemene beginsel van wetsuitleg dat woorde in die teks van die wet hulle gewone betekenis dra, tensy dit 'n bepaalde regsbetekenis verkry het of die konteks anders dui.

Die Oxford English Dictionary 2 ed gee die volgende betekenis aan die begrip “onderneming”:

“an enterprise of a business nature in which there is considerable risk of loss as well as chance of gain; a commercial speculation”

Dit blyk egter dat die begrip “onderneming” reeds deur die hof oorweeg is en 'n regsbetekenis daaraan toegeken het. Die begrip “onderneming” word in *ITC 368*¹¹⁴ soos volg omskryf:¹¹⁵

“a transaction in which a person risks something with the object of making profit”

Uit bogenoemde aanhaling kan die afleiding gemaak word dat die opneem van risiko 'n vereiste is alvorens daar 'n “onderneming” kan wees. Dit is egter belangrik om daarop te let dat 'n risiko faktor nie deurslaggewend sal wees om te bepaal of 'n skema (soos wat in *Burgess v CIR*¹¹⁶ teenwoordig was) 'n onderneming is of nie.

---

¹¹³ *Modderfontein Deep Levels Ltd v Feinstein* 1920 TDP 288; *Sub-Nigel Ltd v CIR* 15 SATC 381.

¹¹⁴ 9 SATC 211.

¹¹⁵ 9 SATC 211, 212.

¹¹⁶ 55 SATC 185, 196 en 197.

In *Burgess v CIR*¹¹⁷ het die belastingpligtige tot 'n vennootskap toegetree, wat fondse geleen het om 'n enkelpremie lewensversekeringspolis te verkry.¹¹⁸ Die uitbetaling van die polis sou aan inkomstebelasting onderhewig wees. Die polis het 'n gewaarborgde minimum opbrengs gehad, maar die deelnemers het die verwagting gehad dat die werklike opbrengs baie meer as die gewaarborgde minimum opbrengs sou wees.¹¹⁹ Na 'n daling in die aandelebeurs, was die gewaarborgde minimum opbrengs hoër as die werklike opbrengs. Die belastingpligtige het 'n verlies gely en 'n verpligting teenoor die bank opgehoop vir rente uitgawes van die vennootskap waarvoor hy borg gestaan het. Die belastingpligtige het toe besluit om sy verbintenis met die vennootskap te beëindig.¹²⁰ Die belastingpligtige wou die verlies wat gerealiseer het vir inkomstebelastingdoeleindes as 'n aftrekking eis. Die Kommissaris was egter van mening dat die verlies nie tydens die beoefening van 'n bedryf gely is nie, en dat die belastingpligtige nie op enige inkomstebelastingaftrekkings vir die rente uitgawes wat aangegaan is, geregtig was nie.¹²¹

Die hof het beslis dat die belastingpligtige wel by 'n onderneming betrokke was. Die rede hiervoor is dat die belastingpligtige 'n risiko geloop het om geld te verloor wat aangewend is om 'n bankwaarborg te verkry. Andersins het die belastingpligtige 'n hoop gehad om 'n wins met die transaksie te realiseer. Die hof het hierdie transaksie as 'n baie goeie voorbeeld van 'n spekulatiewe onderneming beskou.¹²² As gevolg van bogenoemde het die hof beslis dat die belastingpligtige wel 'n onderneming beoefen het, en dat die aktiwiteite wat onderneem is, daarom wel binne die omskrywing van 'n bedryf val.¹²³

Grosskopf R beklemtoon egter dat alhoewel 'n onderneming kenmerkend 'n element van risiko bevat, die afleiding nie gemaak moet word dat 'n skema soos wat in hierdie saak ter sprake was, slegs 'n bedryf kan wees indien dit riskant is

---

¹¹⁷ 55 SATC 185.

¹¹⁸ *Burgess v CIR* 55 SATC 185, 190.

¹¹⁹ *Burgess v CIR* 55 SATC 185, 190 - 191.

¹²⁰ *Burgess v CIR* 55 SATC 185, 192.

¹²¹ *Burgess v CIR* 55 SATC 185, 192.

¹²² *Burgess v CIR* 55 SATC 185, 185.

¹²³ *Burgess v CIR* 55 SATC 185, 196.

nie. Die vraag of 'n onderneming 'n bedryf daarstel, moet op die feite van elke saak beoordeel word.¹²⁴

In *ITC 368*¹²⁵ het die hof beslis dat indien 'n belastingpligtige 'n transaksie aangaan sonder dat hy 'n verwagting het om 'n wins te realiseer, sodanige transaksie nie deel van 'n "onderneming" sal wees nie.¹²⁶ Nathan R verwys in sy uitspraak na Professor H.C. Wyld se omskrywing van 'n onderneming in die *Universal Dictionary* as:¹²⁷

"a financial or commercial speculation"

Nathan R voeg by dat hierdie betekenis ook gewoonlik die betekenis is wat aan die begrip gegee word, wanneer oorweeg word of die belastingpligtige 'n bedryf beoefen.¹²⁸ Nathan R is van mening dat in hierdie spesifieke geval die belastingpligtige nie 'n "onderneming" beoefen het nie, aangesien die belastingpligtige geen winsverwagting gehad het nie. Volgens die regter word 'n "onderneming" bedryf indien die belastingpligtige 'n risiko loop met die hoop om 'n wins te realiseer.¹²⁹

Die begrip "onderneming" is ook in *ITC 1476*¹³⁰ oorweeg. Die omskrywing soos gevind in *The Oxford English Dictionary* (Compact Edition) word soos volg aangehaal:¹³¹

"An act or occasion of trying one's chance or fortune: a course or proceeding the outcome of which is uncertain but which is attended by the danger of risk or loss: an enterprise, operation or undertaking of a hazardous or risky nature."

---

¹²⁴ *Burgess v CIR* 55 SATC 185, 196 - 197.

¹²⁵ 9 SATC 211(U).

¹²⁶ *ITC 368* 9 SATC 211(U), 212.

¹²⁷ *ITC 368* 9 SATC 211(U), 212.

¹²⁸ *ITC 368* 9 SATC 211(U), 212.

¹²⁹ *ITC 368* 9 SATC 211(U), 212.

¹³⁰ 52 SATC 141 (T).

¹³¹ *ITC 1476* 52 SATC 141 (T), 148.

Webster's New Universal Unabridged Dictionary (Jean L. McKechnie Edition) beskryf 'n "onderneming" soos volg:¹³²

"A risky or dangerous undertaking; a business enterprise in which there is danger of loss as well as chance for profit."

In *Kirsch v CIR*¹³³ moes die hof ook oorweeg het of die belastingpligtige 'n onderneming bedryf. Die belastingpligtige was van mening dat hy wel 'n onderneming bedryf het, aangesien hy as lid van 'n vennootskap blootgestel was aan die risiko dat hy in die potensiele verliese van die vennootskap moes deel.¹³⁴

Die hof het beslis dat daar nie 'n vennootskapsoreenkoms tot stand gekom het nie, maar eerder 'n verhouding gelyksoortig aan dié van 'n krediteur en 'n debiteur. In daardie verband was Malan R ook van mening dat daar nie aan die begrip "onderneming" so 'n wye betekenis gegee moet word nie. Hy het gevoel dat dit ongegrond is om te argumenteer dat elke belastingpligtige wat 'n lening toestaan met die normale risiko's wat daaraan kleef, beskou kan word om 'n onderneming te bedryf.¹³⁵

Dit blyk dus dat Malan R van mening was dat enige inherente risiko wat aan 'n besigheidstransaksie kleef nie genoegsaam is om die transaksie as 'n onderneming te klassifiseer nie.¹³⁶

Die skrywer is van mening dat indien daar werklik 'n vennootskap tussen die partye ontstaan het, sou die hof se beslissing waarskynlik anders gewees het. Die rede hiervoor is dat die risiko wat dan oorweeg moes word, eerder die risiko met betrekking tot die vennootskapsbesigheid sou wees en nie die risiko met

---

¹³² *ITC 1476 52 SATC 141 (T)*, 148.

¹³³ 14 SATC 72.

¹³⁴ *Kirsch v CIR* 14 SATC 72, 263. Een van die *essentialia* vir die bestaan van 'n vennootskap is dat die vennote by 'n vennootskap almal blootgestel moet wees aan die inherente risiko's van die vennootskapsbesigheid; sien Bamford *The Law of Partnership and Voluntary Association in South Africa*, (1971) 3; *Morewear Industries Ltd v Industrial Exporters* 1954 4 SA 213 (SR).

¹³⁵ *Kirsch v CIR* 14 SATC 72, 263 - 264.

¹³⁶ *Kirsch v CIR* 14 SATC 72, 263 - 264.

betrekking tot alleenlik die lening nie. Indien die risiko van die vennootskapsbesigheid oorweeg is, sou die regter waarskynlik saamgestem het dat die belastingpligtige 'n onderneming en gevolglik ook 'n bedryf beoefen het

3.4.4 Die “beoefening” van ‘n besigheid

3.4.4.1 Omskrywing

Die omskrywing van “bedryf” sluit ook die beoefening van ‘n besigheid in.¹³⁷ Indien 'n belastingpligtige dus kan bewys dat hy 'n besigheid beoefen, kan die aktiwiteite wat hy onderneem 'n bedryf daarstel.

Weereens moet oorweeg word welke betekenis aan die begrip “besigheid” gegee moet word. Die vraag of 'n persoon 'n besigheid beoefen is 'n feitevraag wat uit die omringende omstandighede en feite van elke geval vasgestel moet word.

Lindley R omskryf 'n besigheid soos volg in *Rolls v Miller*.¹³⁸

“the word means almost anything which is an occupation, as distinguished from a pleasure – anything which is an occupation or duty which requires attention is a business”

In *Smith v Anderson*¹³⁹ omskryf Jessel R die begrip “besigheid” soos volg:

“anything which occupies the time and attention and labours of a man for profit is business”

Nog 'n saak waar die betekenis van die begrip “besigheid” oorweeg is, is *Modderfontein Deep Levels Ltd v Feinstein*.¹⁴⁰ In hierdie beslissing het Wessels R die volgende oor die beoefening van 'n besigheid gesê:¹⁴¹

---

¹³⁷ Artikel 1 van die Inkomstebelastingwet, omskrywing van “bedryf”.

¹³⁸ 1884 27 ChD 71.

¹³⁹ 15 Ch.D. 258.

¹⁴⁰ 1920 TPD 288.

¹⁴¹ *Modderfontein Deep Levels Ltd v Feinstein* 1920 TPD 288, 291.

“To constitute a business there must either be a definite intention at the first act to carry on similar acts from time to time if opportunity offers, or the acts must be done not once or twice but successively, with the intention of carrying it on, so long as it is thought desirable.”

In *Platt v CIR*¹⁴² beslis die hof onder andere dat die belastingpligtige se motief (spesifiek met betrekking tot wins) asook die kontinuïteit waarmee die transaksies onderneem word, oorweeg moet word indien bepaal moet word of ‘n belastingpligtige ‘n besigheid bedryf of nie.

Die volgende faktore blyk uit voorgemelde beslissings relevant te wees indien oorweeg word of ‘n “besigheid” ter sprake is:

- aktiwiteite wat nie vir ontspanning of plesier onderneem word nie;
- ‘n bedoeling om ‘n besigheid te beoefen;
- ‘n winsmotief; en
- kontinuïteit

3.4.4.2 Aktiwiteit

Uit bogenoemde omskrywings van die begrip “besigheid” is dit duidelik dat die bedryf van ‘n besigheid ‘n aktiewe stap van die belastingpligtige vereis.

Dit blyk egter nie noodwendig die geval te wees as na die uitspraak van *ITC 496*¹⁴³ verwys word nie. Nathan R verwys na Atkin R se uitspraak in *CIR v The Korean Syndicate Limited*¹⁴⁴ en Rowlatt R se uitspraak in *CIR v The Marine Steam Turbine Company*¹⁴⁵ waar die betekenis van die woord “besigheid” soos volg vertolk word:¹⁴⁶

“The word business, however, is also used in another and a very different sense, as meaning an active occupation or profession

---

¹⁴² 32 SATC 142.

¹⁴³ 12 SATC 132 (U), 135.

¹⁴⁴ 12 T.C. 196.

¹⁴⁵ (1920) 1 K.B. 193, 204.

¹⁴⁶ *ITC 496* 12 SATC 132 (U), 135.

continuously carried on, and it is in this sense that the word is used in the Act with which we are here concerned. Personally, if any emphasis is attached to the word 'active', I think it would narrow the meaning of the word, for I see nothing to prevent a holding company, which is a very well-known method of carrying on business these days, from carrying on business."

Uit bogenoemde blyk dit dat die beoefening van 'n besigheid nie noodwendig slegs uit aktiewe stappe hoef te bestaan nie en dat 'n tipiese houermaatskappy wat normaalweg as die houer van passiewe beleggings beskou word, ook gesien kan word om 'n besigheid te beoefen.

Dit blyk ook dat 'n besigheid iets is wat die belastingpligtige nie net vir plesier aanpak nie. In *Rolls v Miller*¹⁴⁷ tref Lindley R juis 'n onderskeid tussen die beoefening van 'n besigheid en die beoefening van 'n aktiwiteit vir plesier.

3.4.4.3 Doelstelling van 'n maatskappy of bedoeling van 'n individu

Die oogmerk waarmee 'n belastingpligtige 'n transaksie aangaan is onderliggend aan die ondersoek of 'n belastingpligtige 'n besigheid beoefen. Vervolgens sal die rol van sodanige oogmerk in die beoordeling van die beoefening van 'n besigheid oorweeg word.

Alhoewel die sake wat hierna bespreek gaan word meestal oor ontvangstes en toevallings van 'n kapitale aard of andersins handel, is die skrywer van mening dat hierdie beslissings egter ook in die konteks van die Inkomstebelastingwet nuttige riglyne verskaf in die beoordeling of 'n besigheid beoefen word. Indien vasgestel kan word dat 'n besigheid wel beoefen word, kan die aktiwiteite van die belastingpligtige moontlik in die omskrywing van "bedryf" ingelees word.

In *COT v Boosens Estates, Ltd*¹⁴⁸ moes die hof besluit of aandele wat teen 'n wins deur die maatskappy gerealiseer is, van 'n inkomste of kapitale aard was.¹⁴⁹ Die belastingpligtige het beweer dat die besigheid van die maatskappy

---

¹⁴⁷ 1884 27 ChD 71.

¹⁴⁸ 32 SATC 10.

¹⁴⁹ *CoT v Boosens Estates, Ltd* 32 SATC 10, 12.

nie was om aandele in ander maatskappye te koop en verkoop nie. Daarom sou die opbrengs van die aandele wat verkoop is kapitaal van aard wees en nie belasbaar nie.¹⁵⁰ Die hof het egter beslis dat die maatskappy 'n beleggingsmaatskappy was en dat een van die maatskappy se doelstellings was om beleggings te varieer en te realiseer. Die hof het erken dat hierdie aktiwiteite moontlik beskou kon word as aanduidend tot die bedryf van enige besigheid, maar het in hierdie spesifieke geval bevind dat die aktiwiteite met betrekking tot die beleggings essensiëel tot die besigheid van die maatskappy was.¹⁵¹

Die hof was van mening dat die winste wat gerealiseer is uit die transaksies met aandele, deel gevorm het van die winste wat die maatskappy gerealiseer het uit die beoefening van sy besigheid.¹⁵²

In *CIR v Pick 'n Pay Employee Share Purchase Trust*¹⁵³ beklemtoon die hof dat die bedoeling waarmee die belastingpligtige 'n transaksie aangaan, van belang is in teenstelling met die uiteindelijke gevolg van die transaksie.¹⁵⁴

Die feite van die saak is kortliks dat die trust opgerig is met die doel om Pick 'n Pay aandele aan die werknemers van die maatskappy beskikbaar te stel deur middel van 'n aandeleansporingkema.¹⁵⁵ Die trust het aandele gekoop en dit dan weer aan werknemers van die maatskappy herverkoop. Daar was nooit 'n bedoeling om 'n wins in die trust uit die koop en verkoop van aandele te genereer nie. Die trust se hoofdoel was om as voertuig vir die aandeleansporingkema op te tree.¹⁵⁶

Die hof het 'n subjektiewe toets gebruik en beslis dat die trustees in hierdie geval nooit die bedoeling gehad het om 'n winsgewende besigheid deur die koop en verkoop van aandele te beoefen nie en dat die ontvangstes nie

---

¹⁵⁰ *CoT v Booyens Estates, Ltd* 32 SATC 10, 13.

¹⁵¹ *CoT v Booyens Estates, Ltd* 32 SATC 10, 13.

¹⁵² *CoT v Booyens Estates, Ltd* 32 SATC 10, 13.

¹⁵³ 54 SATC 271(A).

¹⁵⁴ *CIR v Pick 'n Pay Employee Share Purchase Trust* 54 SATC 271(A), 281.

¹⁵⁵ *CIR v Pick 'n Pay Employee Share Purchase Trust* 54 SATC 271(A), 280.

¹⁵⁶ *CIR v Pick 'n Pay Employee Share Purchase Trust* 54 SATC 271(A), 280.

besigheidsonvangstes was nie.¹⁵⁷ Die minderheid het 'n objektiewe toets toegepas en beslis dat die trust wel, geoordeel op die feite, 'n besigheid beoefen het. Die ontvangstes was wel besigheidsonvangstes en daarom belasbaar.¹⁵⁸

Belastingkenners is egter van mening dat die objektiewe toets wat die minderheid in die *Pick 'n Pay* saak toegepas het, gebruik behoort te word om te bepaal of 'n besigheid beoefen word.¹⁵⁹

Nog 'n saak waar die hof moes bepaal of 'n belastingpligtige 'n besigheid bedryf het, was *ITC136*¹⁶⁰. In hierdie saak het die hof bevind dat die wese van 'n besigheid die bedoeling van die belastingpligtige is.¹⁶¹ Die bedoeling waarna verwys word kan nie noodwendig uit die transaksies wat onderneem is afgelei word nie, maar is die bedoeling waarmee die belastingpligtige die transaksies aangegaan het.

Die hof het in *Platt v CIR*¹⁶² beslis dat die motief waarmee die belastingpligtige 'n transaksie aangaan, oorweeg moet word. Ten einde 'n besigheid te wees, behoort die belastingpligtige 'n winsmotief met betrekking tot die transaksie te hê. Verder moet daar 'n mate van kontinuïteit wees in die belastingpligtige se handeling wat inkomste genereer.¹⁶³

Bogenoemde beginsel is in *ITC 258*¹⁶⁴ bevestig. In hierdie saak het die Kommissaris nie die belastingpligtige 'n vrystelling ten opsigte van rente inkomste verdien, verleen nie en die verhuring van plaaseiendom as die

---

¹⁵⁷ *CIR v Pick 'n Pay Employee Share Purchase Trust* 54 SATC 271(A) op 283; Broomberg "Capital v revenue" 1998(12) *Tax Planning*, 69.

¹⁵⁸ *CIR v Pick 'n Pay Employee Share Purchase Trust* 54 SATC 271(A) op 297; Broomberg 1998(12) *Tax Planning*, 69.

¹⁵⁹ Broomberg 1998(12) *Tax Planning*, 70.

¹⁶⁰ 4 SATC 203(U).

¹⁶¹ *ITC 136* 4 SATC 203(U), 205.

¹⁶² 32 SATC 142.

¹⁶³ 32 SATC 142, 147 en 148.

¹⁶⁴ 7 SATC 67(U).

beoefening van 'n besigheid beskou.¹⁶⁵ Die hof het beslis dat daar geen bewyse was om te toon dat die belastingpligtige die eiendom gehou het met die bedoeling om inkomste daaruit te verdien deur dit te verhuur nie. Die hof het beslis dat die essensiële element, naamlik die belastingpligtige se bedoeling om 'n besigheid te beoefen, in hierdie geval afwesig was en dat die Kommissaris daarom in sy aanslag fouteer het.¹⁶⁶

In *ITC 258*¹⁶⁷ het Nathan R 'n bedryf as sinoniem met die beoefening van 'n besigheid beskou, omdat die omskrywing van bedryf 'n besigheid insluit. 'n Bedryf sluit egter ook die verhuring van eiendom in.¹⁶⁸

In *ITC 258*¹⁶⁹ is beslis dat die huurinkomste nie voortgespruit het uit die bedoeling om die eiendom te verhuur nie, en aangesien daar geen verhuring plaasgevind het nie, was daar geen bedryf en dus geen beoefening van 'n besigheid nie.¹⁷⁰

In *ITC 883*¹⁷¹ is bevestig dat die standpunt van die Kommissaris in *ITC 258*¹⁷² nie deur die bepalings van die Inkomstebelastingwet ondersteun kon word nie. In *ITC 883*¹⁷³ het die hof ook beslis dat 'n belastingpligtige wat 'n eiendom in stand gehou en van tyd tot tyd verhuur het, nie 'n besigheid beoefen het nie.¹⁷⁴

In *CoT v G's Estate*¹⁷⁵ het die hof beslis dat die posisie van 'n belastingpligtige wat beleggings hou, nie sonder meer verander kan word na die beoefening van

---

¹⁶⁵ *ITC 258* 7 SATC 67(U), 68.

¹⁶⁶ *ITC 258* 7 SATC 67(U), 70 en 71.

¹⁶⁷ 7 SATC 67.

¹⁶⁸ 7 SATC 67, 68.

¹⁶⁹ 7 SATC 67.

¹⁷⁰ 7 SATC 67, 70 en 71.

¹⁷¹ 23 SATC 328.

¹⁷² 7 SATC 67.

¹⁷³ 23 SATC 328.

¹⁷⁴ Meyerowitz *Meyerowitz* paragraaf 13.13.

¹⁷⁵ 27 SATC 9.

'n besigheid nie. Dit beteken ook dat die opbrengs op 'n belegging nie 'n opbrengs uit die beoefening van 'n besigheid is nie.¹⁷⁶

Die hof het beslis dat 'n belastingpligtige wat 'n belegging maak en die normale of verwagte voordele van die belegging ontvang, nie beskou kan word om 'n besigheid te bedryf bloot omdat voordele ontvang word nie. Die belastingpligtige hou steeds net 'n belegging en die ontvang van voordele is nie 'n aanduiding dat die belastingpligtige se bedoeling met betrekking tot sy belegging na die bedryf van 'n besigheid verander het nie.¹⁷⁷

Die beslissing in *CoT v G's Estate*¹⁷⁸ bevestig die beginsel wat ook in *Smith v Anderson*¹⁷⁹ neergelê is. In die Smith saak het die hof beslis dat veranderinge wat aan beleggings aangebring word en die ontvangs van inkomste uit beleggings, nie die beoefening van 'n besigheid daarstel nie.¹⁸⁰ 'n Belastingpligtige wat 'n belegging verkry met die bedoeling om dit as 'n belegging te hou, moet eers van bedoeling verander voordat die opbrengs van die belegging as besigheidsinkomste, in teenstelling met beleggingsinkomste, beskou kan word.¹⁸¹

Uit bogenoemde bespreking blyk dit dus dat die bedoeling waarmee die belastingpligtige 'n transaksie aangaan, deur die howe in oorweging geneem word wanneer oorweeg word of die belastingpligtige 'n besigheid beoefen of nie. Die bedoeling is egter nie 'n deurslaggewende faktor nie.

Dit is wel moontlik dat die belastingpligtige se aanvanklike bedoeling met betrekking tot die transaksie kan verander. Die verandering van bedoeling moet ook duidelik uit die omstandighede of feite bewys kan word en kan nie bloot net die belastingpligtige se getuienis wees nie.

---

¹⁷⁶ *CoT v G's Estate* 27 SATC 9, 11.

¹⁷⁷ *CoT v G's Estate* 27 SATC 9, 12.

¹⁷⁸ 27 SATC 9.

¹⁷⁹ 1880 15 ChD 247.

¹⁸⁰ *Smith v Anderson* 1880 15 ChD 247, 276 - 283.

¹⁸¹ *Smith v Anderson* 1880 15 ChD 247, 276 - 283.

3.4.4.4 Winsoogmerk

In *Platt v CIR*¹⁸² het die hof beslis dat om te bepaal of 'n belastingpligtige 'n besigheid beoefen, sekere faktore oorweeg moet word. Hierdie faktore is die motief waarmee die belastingpligtige die transaksie aangaan, met spesifieke verwysing na die aanwesigheid van 'n winsmotief.¹⁸³ Die ander faktor wat in ag geneem moet word, is die kontinuïteit waarmee die belastingpligtige soortgelyke transaksies aangaan.¹⁸⁴

In *ITC 1283*¹⁸⁵ word ook 'n opsomming verstrekkend van wat die beoefening van 'n besigheid is. Hart R verwys in *ITC 1283*¹⁸⁶ in die verband na 'n uittreksel uit *Silke se werk*¹⁸⁷ wat dieselfde faktore bevestig wat in *Platt v CIR*¹⁸⁸ geïdentifiseer is.

Die motief waarmee die belastingpligtige die transaksie aangaan en spesifiek sy motief met betrekking tot wins, moet in ag geneem word.¹⁸⁹

In *Platt v CIR*¹⁹⁰ aanvaar die hof dat die realisering van 'n wins nie essensiëel vir die beoefening van 'n besigheid is nie.¹⁹¹ Hierdie beginsel is ook in *Modderfontein Deep Levels Ltd v Feinstein*¹⁹² aanvaar.

In die *Modderfontein* saak het die maatskappy klerasie aan werknemers verkoop sonder die bedoeling om 'n wins te realiseer. Die hof het bevind dat

---

¹⁸² 32 SATC 142.

¹⁸³ *Platt v CIR* 32 SATC 142, 147.

¹⁸⁴ *Platt v CIR* 32 SATC 142, 148.

¹⁸⁵ 41 SATC 36(SW).

¹⁸⁶ 41 SATC 36(SW), 43.

¹⁸⁷ *ITC 1283* 41 SATC 36(SW) op 43 verwys Hart R na die werk van Silke on *South African Income Tax*, 8 ed (paragraaf 588, bladsy 698 et seq).

¹⁸⁸ 32 SATC 142, 147 en 148.

¹⁸⁹ *ITC 1283* 41 SATC 36(SW), 43; *CIR v Platt* 32 SATC 142, 147; *CIR v Pick 'n Pay Employee Share Purchase Trust* 54 SATC 271(A), 280.

¹⁹⁰ 32 SATC 142.

¹⁹¹ *Platt v CIR* 32 SATC 142, 147.

¹⁹² 1920 TPD 288.

die maatskappy wel 'n besigheid met betrekking tot die klerasieverkope beoefen het.¹⁹³

In *ITC 697*¹⁹⁴ het die belastingpligtige 'n gebou wat verhuur is, gesloop en 'n ander gebou opgerig wat verhuur kon word. Die belastingpligtige het gepoog om rente en munisipale uitgawes met betrekking tot die oprigting van die nuwe gebou vir die volle belastingjaar as aftrekkings te eis. Die hof het beslis dat die gebou nie vir die volle jaar van aanslag vir verhuur beskikbaar was nie en dat die uitgawes daarom nie ten volle in die voortbrenging van inkomste aangegaan is nie. Die uitgawes is slegs as aftrekkings toegelaat tot die mate wat die gebou gedurende die jaar van aanslag verhuur kon word.¹⁹⁵

Price R bevestig die feit dat 'n besigheid wat misluk en geen inkomste gedurende 'n jaar van aanslag genereer nie, geen invloed het op die vraag of uitgawes aangegaan is in 'n poging om inkomste te genereer nie. Die hof beslis dat die vraag in hierdie saak nie is of inkomste gegenereer is nie, maar eerder of daar 'n besigheid bedryf is met die doel om inkomste voort te bring.¹⁹⁶

In hierdie geval het die hof bevind dat daar geen bate beskikbaar was wat inkomste kon voortbring nie en dat as 'n belastingpligtige geen bate het waarmee hy kan handeldryf nie, hy nie beskou kan word om handel te dryf nie.¹⁹⁷

Hierdie uitspraak dui weer daarop dat die bedoeling van die belastingpligtige oorweeg moet word om te bepaal of 'n besigheid beoefen word. Die gebrek aan 'n bedoeling om inkomste te genereer, kan aanduidend wees dat die belastingpligtige nie die bedoeling gehad het om 'n besigheid te beoefen nie.

Bogenoemde siening stem ooreen met die beslissing in *ITC 112*.¹⁹⁸ In hierdie geval het 'n maatskappy die besigheid van 'n geldskietser beoefen. Die

---

¹⁹³ *De Beers Holdings (Pty) Ltd v CIR* 1986 (1) SA 8 (A), 34.

¹⁹⁴ 17 SATC 93.

¹⁹⁵ *ITC 697* 17 SATC 93, 94.

¹⁹⁶ *ITC 697* 17 SATC 93, 95.

¹⁹⁷ *ITC 697* 17 SATC 93, 96.

¹⁹⁸ 4 SATC 61.

maatskappy het rentedraende fondse geleen en die fondse weer aan sy aandeelhouers teen 'n laer rentekoers uitgeleen. Geen sekuriteit is vir die lenings aan die aandeelhouers vereis nie.¹⁹⁹

Die hof het die aftrekking van die rente uitgawes wat deur die maatskappy betaal is, verbied. Die hof het bevind dat die transaksie niks anders as 'n verlies kon voortbring nie en dat dit daarom nie 'n *bona fide* bedryfstransaksie was nie.²⁰⁰

'n Saak wat gesteun het op die beginsel wat in *ITC 112*²⁰¹ neergelê is, is *ITC 224*²⁰². Hierdie saak het gehandel oor 'n finansieringstransaksie wat die maatskappy aangegaan het om sy aandeelhouers in staat te stel om hul aandele in die maatskappy te verkoop. Die maatskappy het 'n hotelgebou besit wat verhuur is. Die maatskappy het 'n lening verkry en die gebou as sekuriteit vir die lening aangebied. Die fondse wat so verkry is, is aan die voornemende aandeelhouer geleen, wat die fondse gebruik het om die maatskappy se aandele by die oorspronklike aandeelhouers te koop.²⁰³

Die hof het in hierdie saak beslis dat die transaksie wat deur die maatskappy onderneem is, nie onderneem is met die doel om die besigheid wat deur die maatskappy beoefen is, te bevorder nie.²⁰⁴ Die transaksie is aangegaan met die doel om die aandeelhouers van die maatskappy te verander, en het niks te doen gehad met die besigheid wat beoefen is nie.²⁰⁵

In *ITC 352*²⁰⁶ het die hof bevind dat 'n maatskappy wat woonstelle opgerig en dit teen kosprys aan sy aandeelhouers verkoop het, geen aftrekking kon eis vir die uitgawes wat aangegaan is om die woonstelle op te rig nie. Die hof was van mening dat die maatskappy geen bedoeling gehad het om 'n wins met die

---

¹⁹⁹ *ITC 112* 4 SATC 61, 61.

²⁰⁰ *ITC 112* 4 SATC 61, 62.

²⁰¹ 4 SATC 61.

²⁰² 6 SATC 156 (U).

²⁰³ *ITC 224* 6 SATC 156(U), 156.

²⁰⁴ *ITC 224* 6 SATC 156 (U), 157.

²⁰⁵ *ITC 224* 6 SATC 156 (U), 157.

²⁰⁶ 9 SATC 80.

oprigting van die woonstelle te realiseer nie en ook nie om sy besigheid met die transaksie te bevorder nie. Die transaksie is nie beskou as 'n transaksie wat in die beoefening van die maatskappy se bedryf aangegaan is nie.²⁰⁷

Alhoewel die howe 'n winsmotief as een van die faktore vir die beoefening van 'n besigheid geïdentifiseer het, is die realisering van 'n wins nie deurslaggewend om 'n besigheid te beoefen nie. 'n Transaksie met geen winsmotief nie moet egter een of ander kommersiële voordeel vir die belastingpligtige self laat ontstaan voordat dit as deel van die belastingpligtige se besigheid beskou kan word.

3.4.4.5 Kontinuiteit

Nog 'n faktor wat die howe geïdentifiseer het²⁰⁸ en wat in ag geneem moet word om te bepaal of 'n besigheid beoefen word, is die frekwensie van die aksie wat aanleiding gee tot die inkomste wat ontvang word. Dit is ook van belang om vas te stel of die voortbrenging van die inkomste deur 'n reeks van aksies geskied en of net 'n enkele aksie nodig is.²⁰⁹

Die kwessie van kontinuiteit in die beoefening van 'n besigheid is al verskeie keer deur die howe oorweeg. Die algemene siening is dat om 'n besigheid te beoefen, 'n belastingpligtige 'n reeks aksies behoort uit te voer.²¹⁰

Ten spyte van bogenoemde, is dit tog moontlik dat 'n spesifieke transaksie op so 'n wyse uitgevoer kan word dat die enkele transaksie beskou kan word as die beoefening van 'n besigheid.²¹¹

Dit is verder belangrik om daarop te let dat in die geval van 'n individu, kontinuiteit 'n belangriker rol speel as in die geval van 'n maatskappy. Hierdie

---

²⁰⁷ *ITC 352 9 SATC 80, 81.*

²⁰⁸ *Platt v CIR 32 SATC 142; ITC 1283 41 SATC 36 (SW).*

²⁰⁹ *ITC 1283 41 SATC 36(SW), 43; CIR v Platt 32 SATC 142, 148.*

²¹⁰ *CIR v Stott 3 SATC 253, 260; CIR v Pick 'n Pay Employee Share Purchase Trust 54 SATC 271(A), 280.*

²¹¹ *CIR v Stott 3 SATC 253, 260; Stephan v CIR 32 SATC 54, 61 - 62.*

beginsel is ook in *CIR v Lydenburg Platinum Ltd*²¹² bevestig. Stratford R onderskei soos volg tussen individue en maatskappye:²¹³

“continuity’ (as it has been called) is a necessary element in the carrying on of a business in the case of an individual but not for a company”

In *CIR v Stott*²¹⁴ verwys Wessels R na die uitspraak in *Smith v Anderson*²¹⁵ in hierdie verband en die verskillende toetse wat vir maatskappye en individue bestaan:²¹⁶

“Thus in Smith v Anderson ... quoted with approval in Platt’s case, Jessel MR points out that acts which are done by a company would be regarded as business, whilst these same acts if done by an individual would not be so regarded, ...”

Juta R interpreteer die kontinuïteitsvereistes in *Platt v CIR* soos volg:²¹⁷

“In the case of a company formed for certain purposes, the question of the continuity of the acts, which is another factor to be considered in deciding whether a business is carried on, is not of the same importance as in the case of an individual. As was stated by Jessel MR in Smith v Anderson ..., in the case of a company formed for a certain purpose, it would be said at once that it was carrying on business, because it was formed for that purpose, and for nothing else, and from the very nature of the association the idea of continuity is inferred.”

In *Overseas Trust Corporation Ltd v CIR*²¹⁸ het die hof weer die kontinuïteitsvereiste bevestig. Die hof beslis dat ‘n aandeelhouer wat bloot in die aandele van ‘n maatskappy belê, nie ‘n besigheid beoefen nie.²¹⁹ Die hof beslis voorts dat om ‘n besigheid in die belegging van aandele te beoefen, die

---

²¹² 4 SATC 8.

²¹³ *CIR v Lydenburg Platinum Ltd* 4 SATC 8, 16.

²¹⁴ 3 SATC 253.

²¹⁵ 15 Ch.D.

²¹⁶ *CIR v Stott* 3 SATC 253, 260.

²¹⁷ 32 SATC 142, 148.

²¹⁸ 1926 AD 444.

²¹⁹ *Overseas Trust Corporation Ltd v CIR* 1926 AD 444, 455.

belastingpligtige die belegging ingevolge 'n plan of 'n stelsel moet maak en 'n mate van kontinuïteit moet toon.²²⁰

Kontinuïteit is dus ook 'n vereiste wat deur die howe geïdentifiseer is as 'n faktor om te oorweeg. Die howe beklemtoon dat die kontinuïteit van meer belang vir individue as vir maatskappye is. In die geval van 'n belastingpligtige wat in aandele belê, blyk die kontinuïteitsvereiste wel van belang te wees en die howe moet oortuig word dat die beleggings ingevolge 'n plan of strategie gemaak was. Die toevallige maak van 'n belegging in aandele blyk nie voldoende te wees om as 'n besigheid beskou te word nie.

3.4.4.6 Samevatting van die beginsels van die beoefening van 'n besigheid

Uit bogenoemde bespreking blyk dit dus dat die howe die volgende aspekte oorweeg wanneer bepaal word of 'n belastingpligtige 'n besigheid beoefen:

- aktiwiteit;
- die bedoeling van 'n individu met betrekking tot die transaksie of die doelstelling van 'n maatskappy;
- 'n winsoogmerk; en
- kontinuïteit met betrekking tot die transaksies wat onderneem word.

In die geval van 'n maatskappy blyk dit dat 'n besigheid wel beoefen kan word solank die maatskappy die transaksie met 'n winsoogmerk aangaan, of om een van die doelstellings waarvoor hy opgerig is, na te streef.²²¹ Verder sal 'n transaksie met die kenmerke van 'n normale besigheidstransaksie wel beskou word as 'n transaksie wat in die beoefening van 'n besigheid uitgevoer word.²²²

---

²²⁰ *ITC 1529 54 SATC 252(C), 252; Solaglass Finance Company (Pty) Ltd v CIR 53 SATC 1, 15.*

²²¹ *CIR v Platt 32 SATC 142.*

²²² *COT v Booyens Estates, Ltd 32 SATC 10, 13 - 14.*

Vir 'n individu is dit belangrik dat die bedoeling waarmee die tersaaklike transaksie onderneem word, vasgestel word. Indien die individu met die aangaan van die transaksie die bedoeling het om 'n besigheid te beoefen, sal die howe meer geneig wees om dit as sulks te beskou.²²³

Wat die kontinuïteitsvereiste betref, blyk daar verskillende omstandighede vir individue en maatskappye te wees.²²⁴ Dit blyk dat, in teenstelling met die geval van 'n individu, die kontinuïteitsvereiste nie so belangrik is in die geval van 'n maatskappy nie.²²⁵

Indien die belastingpligtige beskou word om 'n besigheid te beoefen, sal die aktiwiteite wat onderneem word ingelees kan word in die omskrywing van 'n "bedryf".²²⁶

Bogenoemde afleiding kan gemaak word uit die uitspraak van Dowling R in *ITC 770*.²²⁷ Hierdie uitspraak kan lei tot die gevolgtrekking dat enige aktiwiteit wat nie vir plesier beoefen word nie en nie in die omskrywing van bedryf gelys word nie, wel steeds binne die omskrywing van 'n bedryf kan val. Dit sal egter slegs die geval wees as die aktiwiteit 'n besigheid is.²²⁸

Ten slotte blyk dit uit die beslissing van *Estate G v CoT*²²⁹ dat die aktiwiteite van die belastingpligtige in die geheel beskou moet word wanneer bepaal word of die belastingpligtige 'n besigheid beoefen, soos Beadle R dit opgesom het:²³⁰

"The sensible approach, I think, is to look at the activities concerned as a whole, and then to ask the question: Are these the sort of activities

---

²²³ Meyerowitz *Meyerowitz* paragraaf 13.11.

²²⁴ *ITC 1283 41 SATC 36(SW)*, 43; *CIR v Platt 32 SATC 142, 148*.

²²⁵ *CIR v Lydenburg Platinum Ltd 4 SATC 8, 16*.

²²⁶ Die rede hiervoor is dat die omskrywing van bedryf spesifiek die beoefening van 'n bedryf en 'n onderneming insluit. In *Burgess v CIR 55 SATC 185 (A)* het die regter bevind dat die belastingpligtige wel by 'n "onderneming" betrokke was en dat hy daarom 'n bedryf beoefen het.

²²⁷ 19 SATC 216.

²²⁸ Mitchell 1987(3) *Tax Planning* op 66.

²²⁹ 26 SATC 168.

²³⁰ *Estate G v CoT 26 SATC 168, 173*.

which, in commercial life, would be regarded as “carrying on business”? The principal features of the activities which might be examined in order to determine this are their nature, their scope and magnitude, their object (whether to make a profit or not), the continuity of the activities concerned, if the acquisition of property is involved, the intention with which the property was acquired. This list of features does not purport to be exhaustive, nor are any of these features necessarily decisive, nor is it possible to generalise and state which feature should carry most weight in determining the problem. Each case must depend on its own particular circumstances.”

3.4.5 Geïsoleerde transaksies

Die vraag ontstaan of 'n belastingpligtige 'n “besigheid” met die aangaan van 'n enkele transaksie kan beoefen. Indien dit wel die geval is, ontstaan die vraag of 'n enkel transaksie ook as die beoefening van 'n “bedryf” beskou kan word.

Die opbrengs uit 'n geïsoleerde transaksie wat nie in die gewone loop van besigheid aangegaan word nie, is nie noodwendig nie-belasbaar nie. Die ware toets wat toegepas moet word is om die belastingpligtige se bedoeling met betrekking tot die transaksie te bepaal en te beoordeel. Indien die transaksie aangegaan is as deel van 'n skema van winsbejag, sal die opbrengs daarvan belasbaar wees, al is dit 'n geïsoleerde transaksie.²³¹

In die onlangse saak van *Wyner v CSARS*²³² het die Kaapse Provinsiale Afdeling uitspraak gelewer oor die belasbaarheid van die opbrengs van 'n geïsoleerde transaksie.

Die agtergrond van die saak is kortliks dat die belastingpligtige 'n woning in Clifton by die Kaapse Stadsraad gekoop het, met die uitsluitlike doel om dit weer te verkoop. Die Kommissaris was van mening dat die opbrengs bruto

---

²³¹ *ITC 382 9 SATC 439, 440; Stephan v CIR 32 SATC 54; ITC 509 12 SATC 239; ITC 1508 53 SATC 442; Wyner v CSARS 64 SATC 254.*

²³² 64 SATC 254.

inkomste is, maar die hof het beslis dat onder die spesifieke omstandighede, die opbrengs kapitaal van aard was.²³³

Conradie R was van mening dat die belastingpligtige soos 'n belegger opgetree het, eerder as 'n persoon wat besig was met 'n skema van winsbejag. Die belastingpligtige het oor die jare van haar verblyf in die eiendom 'n redelike som geld in die eiendom belê, alhoewel die grond waarop die eiendom opgerig is aan die stadsraad behoort het en sy slegs die grond gehuur het. Die hof het egter die belastingpligtige beskou as iemand wat die eienaar van die eiendom was sedert dit verkry is.²³⁴

In 1995 het die stadsraad haar die geleentheid gebied om die grond te koop. Die aanbod was nie verhandelbaar nie en sy was nie in 'n finansiële posisie om die grond te koop nie. Sy sou al die fondse wat reeds oor die jare in die eiendom belê is, verloor indien sy nie die grond by die stadsraad kon koop nie.²³⁵

Die belastingpligtige het toe finansiering by 'n bank verkry om die grond by die stadsraad te koop. Sy was bewus dat sy nie die rente op die lening kon bekostig nie en het besef dat sy die eiendom so gou moontlik sal moet verkoop nadat sy die grond van die stadsraad verkry het. Die eiendom is binne 'n jaar na verkryging teen 'n aansienlike wins verkoop.²³⁶

Die hof het beslis dat die belastingpligtige nie met die verkryging van die eiendom die bedoeling gehad het om daarmee handel te dryf nie en dit eerder as 'n belegging verkry het. Die belastingpligtige was egter in 1995 genoodsaak om die grond te koop en dan onmiddellik weer die eiendom te verkoop om te verhoed dat sy nie die som wat reeds in die eiendom belê is, sal verloor nie.²³⁷

Die hof was van mening dat die belastingpligtige soos 'n belegger opgetree het, aangesien sy nog nooit voorheen 'n handelaar in eiendom was nie, die

---

²³³ *Wyner v CSARS* 64 SATC 254, 258 – 259.

²³⁴ *Wyner v CSARS* 64 SATC 254, 258.

²³⁵ *Wyner v CSARS* 64 SATC 254, 257.

²³⁶ *Wyner v CSARS* 64 SATC 254, 257.

²³⁷ *Wyner v CSARS* 64 SATC 254, 258.

opbrengs van die eiendom wat vervreem is gebruik het om 'n ander eiendom in dieselfde area te verkry en die res van die fondse belê het. Daarom het die hof beslis dat die opbrengs uit die vervreemding van die bate nie ingesluit moet word by die belastingpligtige se bruto inkomste nie, maar dat dit van 'n kapitale aard is.²³⁸

Die saak is egter na die appèlhof verwys, wat die beslissing van die Kaapse Provinsiale Afdeling tersyde gestel het. Southwood R het beklemtoon dat die bedoeling waarmee die belastingpligtige die eiendom verkry het, was om dit binne 'n tydperk van 12 maande te verkoop en 'n wins te realiseer.²³⁹

Die regter bevestig weer die beginsel dat die aard van die opbrengs van 'n transaksie bepaal word met verwysing na die bedoeling waarmee die eiendom aanvanklik verkry is.²⁴⁰ In hierdie geval is die hof oortuig dat die belastingpligtige met 'n skema van winsbejag besig was, en dat die opbrengs van die transaksie daarom inkomste en nie kapitaal van aard was nie.²⁴¹

Soos weer in die Wyner saak beklemtoon, is die algemene vraag wat gevra moet word of die bate verkry is met die uitsluitlike doel om dit teen 'n wins in 'n skema van winsbejag te vervreem.²⁴² Hierdie vraagstuk is al deur die hof oorweeg en die hof het in *Stephan v CIR*²⁴³ beslis dat daar geen bepalings in die Inkomstebelastingwet is wat die belasbaarheid van 'n geïsoleerde transaksie van 'n nie-kapitale aard verbied nie.²⁴⁴

In bogenoemde saak het die belastingpligtige 'n enkele transaksie onderneem, en beweer dat die opbrengs nie belasbaar was nie, aangesien dit nie tydens die beoefening van 'n besigheid of bedryf verdien is nie.²⁴⁵ Die hof het beslis dat 'n enkele transaksie wat aangegaan word met die uitsluitlike doel om 'n wins te

---

²³⁸ *Wyner v CSARS* 64 SATC 254, 259.

²³⁹ *CSARS v Wyner* 581/2002, 35.

²⁴⁰ *CSARS v Wyner* 581/2002, 37.

²⁴¹ *CSARS v Wyner* 581/2002, 38.

²⁴² *Overseas Trust Corporation Ltd v CIR* 1926 AD 441, 453.

²⁴³ 32 SATC 54.

²⁴⁴ *Stephan v CIR* 32 SATC 54, 58.

²⁴⁵ *Stephan v CIR* 32 SATC 54, 57.

genereer, wel as 'n normale besigheidstransaksie beskou kan word. Die wins wat gerealiseer word, word daarom wel by die bruto inkomste van die belastingpligtige ingesluit.²⁴⁶

In *Stephan v CIR*²⁴⁷ het Mason R gesê dat die natuurlike betekenis van die begrippe “bedryf” en “besigheid” enige gewone besigheidstransaksies insluit, sonder dat die vraag of 'n reeks soortgelyke transaksies onderneem word, ondersoek hoef te word.²⁴⁸ Die regter was van mening dat daar geen rede is waarom winsgewende, geïsoleerde transaksies met dieselfde aard as normale besigheidstransaksies nie beskou kan word as in die beoefening van 'n besigheid aangegaan te gewees het nie.²⁴⁹

'n Verdere voorbeeld van 'n belastingpligtige wat beskou is om 'n besigheid te beoefen deur 'n geïsoleerde transaksie aan te gaan, word in *ITC 118*²⁵⁰ gevind. In hierdie saak het die belastingpligtige, 'n individu, 'n wins gerealiseer met die vervreemding van opsies oor eiendom met platinum neerslae.²⁵¹ Die belastingpligtige was van mening dat die wins van 'n kapitale aard was en nie gerealiseer is tydens die beoefening van 'n bedryf nie. Die wins sou, volgens hom, daarom nie belasbaar wees nie.²⁵²

Die hof het bevind dat 'n transaksie wat aangegaan word met die uitsluitlike doel om 'n wins te realiseer, 'n transaksie van 'n besigheidsaard is. Aangesien 'n “besigheid” omskryf word as enigiets wat die tyd en aandag van 'n persoon opneem met die doel om 'n wins te maak, kan die belastingpligtige se transaksie as 'n besigheid beskou word.²⁵³ Die hof het daarom beslis dat die

---

²⁴⁶ *Stephan v CIR* 32 SATC 54, 61.

²⁴⁷ 32 SATC 54.

²⁴⁸ *Stephan v CIR* 32 SATC 54, 61.

²⁴⁹ *Stephan v CIR* 32 SATC 54, 61 - 62.

²⁵⁰ 4 SATC 71(U).

²⁵¹ *ITC 118* 4 SATC 71(U), 72.

²⁵² *ITC 118* 4 SATC 71(U), 73.

²⁵³ *ITC 118* 4 SATC 71(U), 72.

wins wel belasbaar was, aangesien dit tydens die beoefening van 'n besigheid, wat by die omskrywing van 'n bedryf ingesluit is, gerealiseer het.²⁵⁴

Dit blyk duidelik uit die regspraak dat die opbrengs van 'n geïsoleerde transaksie wat aangegaan is met die doel om 'n wins te realiseer, met dieselfde kenmerke as enige ander besigheidstransaksie, wel aan inkomstebelasting onderhewig kan wees. Die hof kan die aangaan van die enkeltransaksie as die beoefening van 'n besigheid beskou. Dit kan daartoe lei dat die belastingpligtige beskou kan word om 'n bedryf met betrekking tot die transaksie te beoefen.

3.5 Die beoefening van 'n bedryf met spesifieke verwysing na transaksies wat beleggingsinkomste genereer

Die hof se algemene uitleg van die begrippe “bedryf”, “onderneming” en “besigheid” is hierbo oorweeg. In die res van die hoofstuk word hofuitsprake wat spesifiek die beoefening van 'n bedryf, onderneming of besigheid in die konteks van die verskaffing van rentedraende lenings aanspreek, in meer besonderhede oorweeg.

Die algemene siening is dat belastingpligtiges wat in aandele belê en wat nie aandeelhandelaars is nie, nie 'n bedryf met betrekking tot die aandelebeleggings beoefen nie. Net so bestaan die opvatting dat slegs geldskieters 'n bedryf met die uitleen van fondse teen rente beoefen.²⁵⁵ Dit blyk egter dat hierdie siening nie heeltemal geregverdig kan word aan die hand van regspraak nie, soos wat duidelik uit die bespreking wat volg, sal blyk.

Die eerste saak wat oorweeg word is *ITC 770*.²⁵⁶ Die hof moes besluit of 'n maatskappy wat as deel van sy aktiwiteite in die aandele van ander maatskappye belê het, 'n bedryf met betrekking tot die beleggings in aandele beoefen het.²⁵⁷

---

²⁵⁴ *ITC 118 4 SATC 71(U)*, 72 - 73.

²⁵⁵ *ITC 1275 40 SATC 197(C)*; *ITC 777 19 SATC 320 (T)*.

²⁵⁶ 19 SATC 216.

²⁵⁷ *ITC 770 19 SATC 216, 217*.

Dowling R was van mening dat die belegging in aandele 'n algemene verskynsel in die kommersiële wêreld is en dat die maak van beleggings in aandele volgens hom by die begrip “bedryf” ingesluit behoort te word. Sy mening was dat die begrip “bedryf” baie wyd geïnterpreteer moet word.²⁵⁸

*“A **business** of investment in shares in companies is a well-established occupation in the business world and in my opinion it falls under all or some of the words ‘trade’, ‘business’, ‘occupation’ or ‘venture’ used in the definition of ‘trade’, which is obviously intended to embrace every profitable activity and which I think should be given the widest possible interpretation” (eie beklemtoning)*

Die hof het beslis dat die maatskappy wel 'n bedryf beoefen het met die belegging in aandele van die ander maatskappye.²⁵⁹

Skrywers is van mening dat 'n deurslaggewende faktor in hierdie saak was dat die belastingpligtige aktief en gereeld by beleggingstransaksies betrokke was, en so opgetree het dat sy bedrywighede as 'n besigheid geklassifiseer kon word.²⁶⁰

Dit is belangrik om kennis te neem van die inleiding van Dowling R se uitspraak. Die regter beklemtoon dat die maak van beleggings die belastingpligtige se besigheid moet wees, wat suggereer dat meer as bloot die verkryging van aandele in 'n maatskappy nodig is.²⁶¹

In *ITC 512*²⁶² het die hof egter bevestig dat 'n persoon wat bloot sy spaargeld en enige opbrengste daaruit belê, nie 'n bedryf beoefen nie. Die belastingpligtige in hierdie spesifieke saak was 'n afslaer en 'n boer, en het sy surplusfondse op 'n vaste deposito belê.²⁶³ Die belastingpligtige kon nie die Hof

---

²⁵⁸ *ITC 770 19 SATC 216, 217.*

²⁵⁹ *ITC 770 19 SATC 216, 217.*

²⁶⁰ Mitchell 1987(3) *Tax Planning*, 65.

²⁶¹ Mitchell 1987(3) *Tax Planning*, 66.

²⁶² 12 SATC 246(U).

²⁶³ *ITC 512 12 SATC 246(U), 247.*

oortuig dat sy beleggings ook 'n bedryf was wat hy saam met sy afslaerbesigheid en boerdery beoefen het nie.²⁶⁴

In *ITC 1275*²⁶⁵ word die beginsels van *ITC 512*²⁶⁶ bevestig. Die hof het beslis dat 'n persoon wat inkomste verdien deur 'n stabiele beleggingsplan te volg wat nie oor die jare veel gewysig word nie, nie 'n bedryf beoefen nie.²⁶⁷

'n Verdere saak waar die vraag of die belegging van geld in aandele as die beoefening van 'n bedryf beskou kan word, is *ITC 777*.²⁶⁸ In hierdie saak aanvaar Nesor R die Kommissaris se verteenwoordiger se argument dat die bepaling van artikel 11 nooit die bedoeling gehad het dat 'n belegging in aandele beskou moet word as die beoefening van 'n bedryf nie. Die bepaling van artikel 11 bepaal dat sekere aftrekkings geëis kan word teen *inkomste* wat deur die beoefening van die belastingpligtige se bedryf voortgebring word. Die opbrengs van 'n belegging in aandele (dividende) is vrygestelde inkomste en sal daarom nooit by die "inkomste"²⁶⁹ van die belastingpligtige ingesluit word nie. Daarom sal die belastingpligtige nooit op die aftrekkings waarvoor artikel 11 voorsiening maak, geregtig wees nie omdat geen inkomste uit die beoefening van 'n bedryf voortgebring word nie.²⁷⁰

Die appélhof moes in 'n onlangse saak, *Commissioner for the South African Revenue Service v Tiger Oats Ltd*²⁷¹ uitspraak lewer oor of 'n houermaatskappy wat hoofsaaklik dividendinkomste verdien, 'n finansiële besigheid (soos in die Government Notice no R340 van 17 Februarie 1987 omskryf) bedryf.

Die houermaatskappy het streeksdiensteraadheffings ("SDR heffings") betaal op sy totale bruto inkomste, wat dividendinkomste ingesluit het. Die maatskappy wou die streeksdiensteraadheffings wat ten opsigte van die

---

²⁶⁴ *ITC 512* 12 SATC 246 (U), 248.

²⁶⁵ 40 SATC 197 (C).

²⁶⁶ 12 SATC 246 (U).

²⁶⁷ *ITC 1275* 40 SATC 197 (C), 199.

²⁶⁸ 19 SATC 320 (T).

²⁶⁹ Artikel 1 van die Inkomstebelastingwet.

²⁷⁰ *ITC 777* 19 SATC 320, 321.

²⁷¹ 65 SATC 281.

dividendinkomste betaal is, terugeis. Die belastingpligtige het beweer dat dit nie die besigheid van 'n belegger in geld bedryf het nie en daarom nie verplig was om enige heffings op dividendinkomste te betaal nie.²⁷²

Die Kommissaris en die Spesiale Hof²⁷³ was egter van mening dat die maatskappy wel die besigheid van 'n belegger in geld bedryf en dat die heffings nie terugbetaalbaar is nie.²⁷⁴

Toe die saak (*Tiger Oats Ltd v Commissioner, South African Revenue Service*²⁷⁵) voor die Transvaal Provinsiale Afdeling verhoor is, was die volbank beslissing dat die maatskappy nie 'n besigheid met betrekking tot die dividendinkomste bedryf het nie en ook nie 'n "financial enterprise" (soos in die Government Notice no R340 van 17 Februarie 1987 omskryf) bedryf het nie.²⁷⁶

Die hof het bevestig dat die beleggings wat deur die maatskappy gemaak is nie die beoefening van 'n bedryf is nie. Die hof het beslis dat die hou van 'n belegging nie 'n bedryf is nie en dat die wyse waarop 'n belastingpligtige met die beleggings handel sal bepaal of 'n bedryf beoefen word.²⁷⁷

Die Provinsiale Afdeling van die Hooggeregshof het beslis dat die woord "besigheid" 'n wyer betekenis as die begrip "bedryf" het.²⁷⁸ Die aktiwiteite van die belastingpligtige met betrekking tot 'n bate sal bepaal of die belastingpligtige 'n besigheid met daardie bate bedryf.²⁷⁹ Oor die algemeen vereis die beoefening van 'n besigheid kontinuïteit met 'n bedoeling om te verkoop

---

²⁷² *CSARS v Tiger Oats Ltd* 65 SATC 281, 284.

²⁷³ *ITC 1705* 63 SATC 266.

²⁷⁴ *ITC 1705* 63 SATC 266, 292.

²⁷⁵ 2002 (1) SA 146(T).

²⁷⁶ *Tiger Oats Ltd v Commissioner, South African Revenue Service* 2002 (1) SA 146(T), 154.

²⁷⁷ *Tiger Oats Ltd v Commissioner, South African Revenue Service* 2002 (1) SA 146 (T), 153.

²⁷⁸ Silke "Regional Establishment levy – On dividends from investments" 2002(16) *Tax Planning*, 56

²⁷⁹ Silke "Regional Establishment levy – On dividends from investments" 2002(16) *Tax Planning*, 56; Silke "Investment holding companies and RSC levies" 2002(4) *Taxgram*, 2; SARS Interpretation note 21 "The Applicability of the Regional Establishment Levy to Dividends receivable by a Holding Company" 2004

wanneer die geleentheid hom voordoen. Die blote verkryging en hou van 'n bate is nie genoeg om 'n besigheid daar te stel nie.²⁸⁰

Spoelstra R beweer ook dat die besluite van 'n maatskappy se direksie in verband met die verkryging en vervreemding van beleggings nie die bedryf van 'n besigheid is nie.²⁸¹

Die Appèlhof²⁸² was egter van mening dat die houermaatskappy nie bloot die beleggings wat die dividende opgelewer het as passiewe beleggings gehou het nie.²⁸³ Op grond van die feite was die hof oortuig dat die belastingpligtige aktief betrokke was by die maatskappye waarin dit belê het en dat die aktiwiteite wat onderneem is met betrekking tot die beleggings ooreenstem met die aktiwiteite van 'n persoon wat 'n belegger in geld is.²⁸⁴ Die beleggings wat gehou is, was nie passiewe beleggings nie aangesien die belastingpligtige insae gehad het in die dag-tot-dag bestuur van die maatskappye waarin dit belê het.²⁸⁵

Die hof was oortuig dat die totale aktiwiteite van die maatskappy wel 'n besigheid was en dat elke aktiwiteit 'n aktiwiteit van voortdurende aard was.²⁸⁶

Die Appèlhof het die Transvaal Provinsiale Afdeling se beslissing ter syde gestel, en bevind dat die belastingpligtige wel die besigheid van 'n belegger in geld bedryf het met betrekking tot die aandelebeleggings en dat die heffing daarom betaalbaar was.²⁸⁷

Dit is egter belangrik om daarop te let dat die hof se uitspraak in hierdie saak nie oor die uitleg van die begrip van "bedryf" soos omskryf is in die

---

²⁸⁰ Silke 2002(16) *Tax Planning* op 56; Silke 2002(4) *Taxgram*, 2; SARS Interpretation note 21 2004.

²⁸¹ Silke "Regional Establishment levy" 2002(16) *Tax Planning* op 57; Silke "Investment holding companies" 2002(4) *Taxgram*, 2.

²⁸² *CSARS v Tiger Oats Ltd* 65 SATC 281.

²⁸³ *CSARS v Tiger Oats Ltd* 65 SATC 281, 291 en 292.

²⁸⁴ *CSARS v Tiger Oats Ltd* 65 SATC 281, 292.

²⁸⁵ *CSARS v Tiger Oats Ltd* 65 SATC 281, 292.

²⁸⁶ *CSARS v Tiger Oats Ltd* 65 SATC 281, 292.

²⁸⁷ *CSARS v Tiger Oats Ltd* 65 SATC 281, 293.

Inkomstebelastingwet gehandel het nie. Die vraag voor die hof was of die belastingpligtige 'n "financial enterprise" bedryf het, en of dit SDR hefbare transaksies (soos omskryf in Government Notice no R340 van 17 Februarie 1987) aangegaan het.²⁸⁸

Alhoewel hierdie saak nie direk handel met die Inkomstebelastingwet omskrywing van die begrip "bedryf" nie, gee die appèlhof se uitspraak tog 'n aanduiding van die kenmerke van 'n besigheid van beleggings. Dit is belangrik om te weet hoe die hof 'n "besigheid van beleggings" beskou, omdat 'n belastingpligtige wat die hof oortuig dat hy 'n besigheid beoefen met beleggings, die hof makliker sal kan oortuig dat sy aktiwiteite binne die omskrywing van 'n "bedryf" val.²⁸⁹

In *ITC 1384*²⁹⁰ moes die hof 'n geskil besleg wat ontstaan het toe die Kommissaris 'n addisionele aanslag ingevolge die Boedelbelastingwet uitgereik het. Die Boedelbelastingwet het nie spesifiek aan die Kommissaris magtiging verleen om 'n addisionele aanslag uit te reik nie.²⁹¹

Die hof het die verhouding tussen die Boedelbelastingwet en die Inkomstebelastingwet ondersoek. Die hof het bevind dat hierdie twee wette nou aan mekaar verbonde is, en dat hulle aan dieselfde amptenare die bevoegheid verleen om belasting te hef en dat daar dus na albei gekyk moet word om die geskil te besleg.²⁹²

Dit blyk dus uit bogenoemde bespreking dat die Wetgewer wel in die geval van 'n geskil na die betekenis van 'n begrip kan verwys wat in 'n ander wet omskryf of deur die hofe uitgelê is en wat nou aan die Inkomstebelastingwet verwant is. Daarom kan die uitspraak van *CSARS v Tiger Oats Ltd*²⁹³ wel in die geval van 'n inkomstebelastinggeskil van hulp wees.

---

²⁸⁸ *CSARS v Tiger Oats Ltd* 65 SATC 281, 292.

²⁸⁹ *ITC 770* 19 SATC 216, 217 en die bespreking van Dowling R se uitspraak hierbo.

²⁹⁰ 46 SATC 95.

²⁹¹ *ITC 1384* 46 SATC 95, 98.

²⁹² *ITC 1384* 46 SATC 95, 104.

²⁹³ 65 SATC 281.

In *ITC 957*²⁹⁴ moes die hof bepaal of die belastingpligtige wat gedurende die betrokke belastingjaar net rente inkomste op lenings aan aandeelhouders en hul familie verdien het, 'n bedryf beoefen het.²⁹⁵ Die hof het gesê die vraag of 'n belastingpligtige 'n bedryf beoefen, is 'n feitevraag wat op grond van die omliggende feite beoordeel moet word.²⁹⁶

Die hof het in *Income Tax Appeal No 5395*²⁹⁷ en in *ITC 812*²⁹⁸ bepaal dat die kenmerke van 'n gelduitlener onder andere insluit dat hy geld op 'n gereelde basis uitleen en gereelde terugbetalings van die leners van die geld verwag.²⁹⁹

In hierdie verband word daar ook na Challoner en Collins se stelling in *Income Tax Law and Practice of the Commonwealth* verwys:³⁰⁰

“It is not enough merely to show that a man has on several occasions lent money at remunerative rates of interest; there must be a certain degree of continuity and system about the transactions.”

Hannan maak die volgende afleiding in *The Principles of Income Taxation* (op 166):³⁰¹

“Investment by an individual of even large sums on mortgages or real estate is not in itself sufficient to constitute a business.”

In *ITC 957*³⁰² het die belastingpligtige net vier lenings gedurende een van die betrokke jare van aanslag toegestaan. Een van die lenings was rentevry en die ander drie lenings is teen baie lae rentekoerse toegestaan. Na verdere ondersoek het dit geblyk dat daar nooit enige rente betalings ontvang is met

---

²⁹⁴ 24 SATC 637(O).

²⁹⁵ *ITC 957* 24 SATC 637, 638.

²⁹⁶ *ITC 957* 24 SATC 637, 638.

²⁹⁷ *Income Tax Appeal No 5395* (10 Maart 1955).

²⁹⁸ 20 SATC 469.

²⁹⁹ *ITC 812* 20 SATC 469, 474.

³⁰⁰ *ITC 812* 20 SATC 469, 473.

³⁰¹ *ITC 957* 24 SATC 637(O), 638.

³⁰² 24 SATC 637(O).

betrekking tot die lenings waarop rente gehef is nie. Die partye het ook nie op enige vaste terugbetalingsvoorwaardes ooreengekom nie.³⁰³

Die hof was van mening dat die gedrag van die belastingpligtige nie die normale gedrag van 'n gelduitlener is nie. Op grond van die feite het die hof tot die gevolgtrekking gekom dat die belastingpligtige bloot finansiële bystand aan sy aandeelhouders verleen het en nooit die bedoeling gehad het om die bedryf van 'n gelduitlener met hierdie transaksies te beoefen nie.³⁰⁴

3.6   *Gevolgtrekking*

Uit bogenoemde ondersoek van verskeie hofbeslissings oor die uitleg van die omskrywing van “bedryf” blyk dit dat daar tog regspraak is wat bevestig dat 'n belastingpligtige, wat nie 'n geldskietter is nie en wat wel lenings onder bepaalde omstandighede toestaan, 'n bedryf kan beoefen.

Dit blyk dat die bedoeling waarmee die belastingpligtige die transaksie aangaan van belang is. Verder moet die kenmerke van die transaksie oorweeg en vergelyk word met dié van 'n normale besigheidstransaksie. Die spesifieke feite van die saak, die bedoeling van die belastingpligtige en die moontlikheid om winste of enige ander kommersiële voordeel vir die belastingpligtige te genereer moet alles deeglik oorweeg word om te bepaal of die belastingpligtige 'n bedryf beoefen.

In die geval van 'n maatskappy blyk kontinuïteit van 'n reeks soortgelyke transaksies nie nodig te wees nie en selfs 'n geïsoleerde transaksie kan as die beoefening van 'n besigheid of die bedryf van 'n onderneming beskou word. In die geval van 'n individu sal kontinuïteit 'n belangriker rol speel, maar die bedoeling waarmee die individu die transaksie aangegaan het, blyk van groter belang te wees.

Belastingpligtiges wat kan bewys dat hulle byvoorbeeld 'n onderneming bedryf of 'n besigheid beoefen, sal ook beskou word om 'n bedryf te beoefen. Die rede

---

³⁰³ *ITC 957 24 SATC 637(O)*, 639.

³⁰⁴ *ITC 957 24 SATC 637(O)*, 639.

hiervoor is dat die omskrywing van “bedryf” beide ‘n “onderneming” en “besigheid” insluit en omdat die omskrywing van bedryf nie noodwendig allesomvattend is nie.³⁰⁵

Dit is die skrywer se mening dat dit uit bogenoemde bespreking blyk dat die omskrywing van “bedryf” nie allesomvattend is nie. Dit blyk of dit die Wetgewer se bedoeling was om die begrip so wyd as moontlik te stel en dat transaksies met die uitsluitlike doel om ‘n wins of een of ander kommersiële voordeel vir die belastingpligtige te realiseer in die omskrywing van “bedryf” ingelees moet word.

Noudat die howe se uitleg van “bedryf” ondersoek is, word die omskrywing in hoofstuk 4 op belastingpligtiges wat nie geldskieters is nie, toegepas.

---

³⁰⁵ Artikel 1 van die Inkomstebelastingwet.

HOOFSTUK 4

Die toepassing van die omskrywing van “bedryf” op belastingpligtiges wat nie geldskieters is nie

4.1	Inleiding	61
4.2	Die tipe belastingpligtiges wat ondersoek word en die omstandighede waaronder lenings toegestaan word	61
4.3	Toepassing van regspraak oor die beoefening van ‘n bedryf	62
4.3.1	Positiewe aksie en kontinuïteit	62
4.3.2	Motief	63
4.3.3	Die onderneming en besigheid	65
4.4	Gevolgtrekking	68

HOOFSTUK 4

Die toepassing van die omskrywing van “bedryf” op belastingpligtiges wat nie geldskieters is nie

4.1 Inleiding

Hierdie hoofstuk het ten doel om die howe se uitleg van die omskrywing van “bedryf” wat in hoofstuk 3 bestudeer is, op belastingpligtiges wat lenings toestaan, maar wat nie geldskieters is nie, toe te pas.

Verskeie hofbeslissings word oorweeg om te bepaal of die spesifieke belastingpligtiges ‘n bedryf beoefen met betrekking tot die lenings wat toegestaan word. Dit is belangrik om te bepaal of ‘n bedryf beoefen word, aangesien die belastingpligtiges nie op enige inkomstebelastingaftrekkings geregtig sal wees indien geen bedryf beoefen word nie.³⁰⁶

4.2 Die tipe belastingpligtiges wat ondersoek word en die omstandighede waaronder lenings toegestaan word

Die belastingpligtiges wie se posisie oorweeg word, is houermaatskappye wat in hul filiale of geassosieerdes belê deur rentedraende lenings toe te staan. Die ondersoek fokus dus op lenings wat binne groepsverband deur die houermaatskappy verskaf word.

Dit is egter belangrik om daarop te let dat die houermaatskappye wat hierna deurgaans bestudeer word se doelstelling nie is om die besigheid van ‘n geldskietter te bedryf nie. Die belastingpligtige verskaf slegs lenings aan maatskappye waarin dit self aandele opgeneem het.

Die voorwaardes en rentekoerse waarteen die lenings verskaf word, neem dikwels die finansiële en ander omstandighede van die filiale of geassosieerdes in ag. Daarom word lenings dikwels teen ‘n laer rentekoers verskaf as wat die

---

³⁰⁶ Die aanhef van artikel 11 verbied enige inkomstebelastingaftrekkings vir uitgawes wat nie in die beoefening van ‘n bedryf aangegaan is nie.

filiaal of geassosieerde by 'n ander leningsinstansie sou kon beding. Dit is selfs moontlik dat die rentekoers wat gehef word, met verwysing na die finansiële prestasie van die filiaal of geassosieerde vir 'n spesifieke finansiële jaar bepaal word.

Die rede waarom die houermaatskappy die omstandighede van die filiale of geassosieerdes in ag neem, is omdat die belegger nie ten koste van die ander maatskappye in die groep 'n wins wil realiseer nie. Die idee is om die hele groep met die transaksie te bevoordeel, maar om nog steeds vir die belegger, in isolasie beskou, 'n kommersiële voordeel te skep.

4.3 Toepassing van regspraak oor die beoefening van 'n bedryf

4.3.1 Positiewe aksie en kontinuïteit

Uit die beslissings van *ITC 1476*³⁰⁷, *ITC 770*³⁰⁸, *ITC 512*³⁰⁹, *ITC 1275*³¹⁰ en *ITC 777*³¹¹ blyk dit dat die blote hou van beleggings nie voldoende is om beskou te word om 'n bedryf te beoefen nie.

Die redes vir bogenoemde beslissings is kortliks dat 'n aktiewe stap deur die belastingpligtige geneem moet word voordat hy beskou sal word om 'n bedryf te beoefen. Die howe is van mening dat die maak van beleggings deur 'n stabiele beleggingsplan te volg nie voldoende is om die beoefening van 'n bedryf daar te stel nie.³¹²

---

³⁰⁷ 52 SATC 141, 148.

³⁰⁸ 19 SATC 216, 217, asook die bespreking van Dowling R se uitspraak op bladsy 52 van hoofstuk 3.

³⁰⁹ 12 SATC 246(U), 247.

³¹⁰ 40 SATC 197(C), 199.

³¹¹ 19 SATC 320(T), 321.

³¹² *ITC 1476* 52 SATC 141; *ITC 770* 19 SATC 216; *ITC 512* 12 SATC 246; *ITC 1275* 40 SATC 197; *ITC 777* 19 SATC 320.

Die belastingpligtige moet aktief betrokke wees by die beleggings en die beleggings moet ingevolge 'n doelgerigte plan met 'n mate van kontinuïteit gemaak word.³¹³

Die belastingpligtige behoort dus gereeld lenings ingevolge 'n beleggingsplan toe te staan sodat hy aan die vereistes volgens die howe kan voldoen en beskou kan word om 'n bedryf te beoefen met die toestaan van lenings, alhoewel hy nie 'n geldskierter is nie.

4.3.2 Motief

Die motief waarmee die belastingpligtige die lenings toestaan behoort ook oorweeg te word. Die howe het egter reeds beslis dat die belastingpligtige se motief met betrekking tot 'n transaksie nie deurslaggewend sal wees om te bepaal of hy 'n bedryf beoefen nie.³¹⁴

Die uitsprake wat in *ITC 136*³¹⁵ en *ITC 258*³¹⁶ gelewer is, dui egter daarop dat die hof in sommige omstandighede wel baie klem op die bedoeling waarmee die belastingpligtige die transaksie aangaan, kan lê. Dit blyk dat die hof die bedoeling van die belastingpligtige sal oorweeg, maar dat daar ook ander faktore teenwoordig moet wees wat die belastingpligtige se bedoeling om 'n besigheid of bedryf te beoefen, ondersteun. Eers dan sal die hof oortuig wees dat die belastingpligtige wel 'n besigheid of bedryf beoefen.³¹⁷

---

³¹³ *Meyerowitz* paragrawe 8.44 – 8.48, 8.53 – 8.61; *ITC 1529* 54 SATC 252(C), 252; *Solaglass Finance Company (Pty) Ltd* 53 SATC 1, 15.

³¹⁴ *CIR v Stott* 3 SATC 253, 261 waar Wessels R na Rowlatt R se uitspraak in *Thew* se saak verwys (131 L.T.R. 248, 254).

³¹⁵ 4 SATC 203(U).

³¹⁶ 7 SATC 67(U).

³¹⁷ *CIR v Stott* 3 SATC 253, 261; *Burgess v Commissioner for Inland Revenue* 55 SATC 185 (A).

Die hof het reeds by verskeie geleenthede bevestig dat 'n winsmotief nie noodsaaklik is om 'n bedryf te beoefen nie.³¹⁸ Ten spyte van bogenoemde uitsprake is daar egter ook uitsprake wat suggereer dat indien die belastingpligtige nie 'n winsmotief het nie, die hof moontlik nie oortuig sal wees dat die belastingpligtige 'n besigheid of 'n bedryf beoefen nie.³¹⁹

Om hierdie oënskynlike teenstrydigheid in die regspraak uit die weg te ruim, moet die uitspraak van Corbett R in *De Beers Holdings (Pty) Ltd v CIR*³²⁰ oorweeg word.

Die regter bevestig dat die belastingpligtige nie noodwendig 'n wins hoef te realiseer om beskou te word om 'n bedryf te beoefen nie. Desnieteenstaande, in die afwesigheid van 'n winsmotief moet die belastingpligtige wel kan bewys dat hy een of ander ekonomiese voordeel uit die transaksie verkry voordat die transaksie as 'n bedryfstransaksie beskou kan word.³²¹ 'n Belastingpligtige wat geen wins realiseer en ook geen ander ekonomiese voordeel uit 'n transaksie verkry nie, sal dus waarskynlik nie beskou kan word om 'n bedryf te beoefen nie.³²²

Die belastingpligtige hoef ook nie vanuit die staanspoor winste te realiseer om 'n bedryf te beoefen nie. Solank die belastingpligtige 'n realistiese vooruitsig het om op die medium- en langtermyn 'n wins te realiseer, behoort hy selfs in die tydperk waarin aanvanklike verliese gely word, beskou te word om 'n bedryf te beoefen.³²³

Dit blyk dus dat 'n belastingpligtige se bedoeling met die aangaan van 'n transaksie wel 'n belangrike rol kan speel in die bepaling of 'n bedryf beoefen

---

³¹⁸ *Griffiths v Harrison (Watford) Ltd* (1962) 1 All ER 909 (HL); *De Beers Holdings (Pty) Ltd v CIR* 1986 (1) SA 8 (A); *Modderfontein Deep Levels Ltd and Another v Feinstein* 1920 TPD 288.

³¹⁹ *ITC 112* 4 SATC 61; *ITC 352* 9 SATC 80.

³²⁰ 1986 (1) SA 8 (A).

³²¹ *De Beers Holdings (Pty) Ltd v CIR* 1986 (1) SA 8 (A), 30 - 31.

³²² Dit is die afleiding wat uit *De Beers Holdings (Pty) Ltd v CIR* 1986 (1) SA 8 (A), 31 gemaak kan word na aanleiding van Corbett R se uitspraak.

³²³ *ITC 1404* 48 SATC 1, 5.

word. Verder blyk dit dat die belastingpligtige wel een of ander voordeel uit die transaksie moet verkry voordat die transaksie as deel van die beoefening van 'n bedryf beskou kan word.

4.3.3 Die onderneming en besigheid

Die hof het reeds aanvaar dat indien 'n belastingpligtige 'n onderneming bedryf of 'n besigheid beoefen dit waarskynlik is dat die belastingpligtige wel 'n bedryf beoefen.³²⁴ Die rede hiervoor is hoofsaaklik omdat die omskrywing van "bedryf"³²⁵ beide 'n "onderneming" en "besigheid" insluit.

'n Voorbeeld van 'n geval waar die hof bevind het dat 'n belastingpligtige betrokke was by 'n onderneming en daarom ook 'n bedryf beoefen het, is die saak van *Burgess v CIR*.³²⁶

Die hof het *obiter* aanvaar dat 'n persoon wat geld teen 'n lae rentekoers leen, en dan die geld weer teen 'n hoër koers uitleen, wel 'n bedryf beoefen.³²⁷ Dit is interessant om daarop te let dat die *obiter* uitspraak in *Burgess* impliseer dat belastingpligtiges wat eie surplus fondse gebruik om 'n belegging te maak wat rente verdien, steeds nie 'n bedryf sal beoefen nie.³²⁸

Indien bogenoemde werklik die bedoeling van die regter was, kan 'n onregverdige situasie ontstaan. Die feit dat die belastingpligtige geld leen om dit weer te belê, behoort hoogstens 'n faktor te wees wat die hof moet oorweeg wanneer dit probeer vasstel of die belastingpligtige 'n bedryf beoefen. Die feit dat fondse geleen word, kan nie deurslaggewend wees nie.³²⁹

Dit blyk dat die hof nie die geleentheidskoste van 'n belegger in ag neem wat surplus fondse belê nie. Die belegger wat rentedraende fondse leen, loop 'n risiko dat die belegging wat hy maak swak kan presteer en dat hy steeds 'n

---

³²⁴ *ITC 770* 19 SATC 216; *Burgess v CIR* 55 SATC 185; Mitchell 1987(3) *Tax Planning* 66.

³²⁵ Artikel 1 van die Inkomstebelastingwet.

³²⁶ 55 SATC 185, 196.

³²⁷ *Burgess v CIR* 55 SATC 185, 197.

³²⁸ Goebel "Investing surplus funds" 1999(13) *Tax Planning*, 108.

³²⁹ Goebel 1999(13) *Tax Planning*, 110.

aanspreeklikheid ten opsigte van rente op die geleende fondse sal hê. Die belegger wat surplus fondse belê, het geen rente aanspreeklikheid teenoor 'n derde nie. Indien die belegging egter swak sou presteer, sal die belegger geen inkomste op die surplus fondse, wat eerder op 'n risikovrye vaste deposito belê kon word, verdien nie.³³⁰

Indien die aanwesigheid van risiko die onderskeid tussen die twee beleggers is, blyk die twee beleggers byna in soortgelyke posisies te wees, alhoewel hul kontantvloei-posisies nie dieselfde is nie. Die belegger wat fondse geleen het se rente uitgawes en aanspreeklikhede teenoor 'n derde (byvoorbeeld die bank wat die fondse voorgeskiet het) vermeerder. Alhoewel die belegger wat surplus fondse belê geen addisionele aanspreeklikhede teenoor 'n derde oploop nie, loop hy die risiko dat sy surplus fondse geen inkomste sal genereer nie en dat sy rente inkomste dus verminder.

Daarom behoort die een nie beskou te word om 'n bedryf te beoefen terwyl die ander een geen bedryf met betrekking tot die belegging beoefen nie.

In teenstelling met die *obiter* uitspraak wat in die Burgess saak³³¹ gelewer is blyk dit dat, tensy die belastingpligtige 'n geldskietter is, die howe van mening is dat die leen en uitleen van geld nie as 'n bedryf beskou kan word nie.³³²

Meyerowitz kritiseer hierdie siening van die howe en is van mening dat indien 'n maatskappy een van sy doelwitte nastreef, daar geen rede behoort te wees waarom die belegging van fondse in 'n lening nie deel van die maatskappy se bedryf kan wees nie.³³³

---

³³⁰ Goebel 1999(13) *Tax Planning*, 111.

³³¹ *Burgess v CIR* 55 SATC 185(A)

³³² *ITC 957 25 SATC 637, Kirsch v CIR* 14 SATC 72 en *ITC 496 12 SATC 132*.

³³³ Meyerowitz *Meyerowitz*, paragraaf 11.27.

Net soos in die geval van Burgess waar die belastingpligtige 'n onderneming bedryf het, sal 'n belastingpligtige wat die hof kan oortuig dat hy 'n besigheid beoefen, ook beskou kan word om 'n bedryf te beoefen.³³⁴

Dit blyk uit 'n oorweging van regspraak dat om 'n besigheid te beoefen, 'n belastingpligtige waarskynlik 'n winsmotief moet openbaar asook 'n mate van kontinuïteit met betrekking tot die transaksies wat onderneem word.³³⁵

Die beslissings van *Modderfontein Deep Levels Ltd v Feinstein*³³⁶ en *Platt v CIR*³³⁷ bevestig egter dat 'n winsmotief nie absoluut noodsaaklik is om 'n besigheid te bedryf nie. Dit blyk dat 'n soortgelyke beginsel³³⁸ soos wat in die De Beers saak³³⁹ neergelê is ook in die geval van 'n besigheid sal geld. Solank die belastingpligtige, in die afwesigheid van 'n winsmotief, kan bewys dat daar wel een of ander ekonomiese voordeel vir hom uit die transaksie voortspruit, behoort die belastingpligtige beskou te word om 'n besigheid te beoefen.³⁴⁰

Wat kontinuïteit betref, blyk dit dat in die geval van 'n maatskappy dit nie so 'n belangrike faktor is soos in die geval van 'n individu nie. Die maatskappy hoef nie te bewys dat die transaksies wat as 'n besigheid beskou moet word, op 'n gereelde grondslag aangegaan hoef te word nie.³⁴¹ Solank die maatskappy een van sy doelstellings nastreef, kan selfs 'n geïsoleerde transaksie voldoende wees om as die beoefening van 'n besigheid beskou te word.³⁴²

Dit is belangrik dat 'n belastingpligtige wat die hof wil oortuig dat hy 'n bedryf beoefen, dit moet oorweeg of die aktiwiteite wat onderneem word as die beoefening van 'n onderneming of die bedryf van 'n besigheid beskou kan word.

---

³³⁴ Die rede hiervoor is dat die omskrywing van "bedryf" in artikel 1 van die Inkomstebelastingwet 'n besigheid insluit; *ITC 770 19 SATC 216*.

³³⁵ *Platt v CIR 32 SATC 142*; *ITC 1283 41 SATC 36(SW)*.

³³⁶ 1920 TPD 288.

³³⁷ 32 SATC 142.

³³⁸ Corbett R se uitspraak in *De Beers Holdings (Pty) Ltd v CIR 1986 (1) SA 8(A)*, 31.

³³⁹ *De Beers Holdings (Pty) Ltd v CIR 1986 (1) SA 8(A)*.

³⁴⁰ *ITC 112 4 SATC 61*; *ITC 352 9 SATC 80*.

³⁴¹ *CIR v Lydenburg Platinum Ltd 4 SATC 86*.

³⁴² *Platt v CIR 32 SATC 142, 148*; *Stephan v CIR 32 SATC 54, 61*; *ITC 118 4 SATC 71(U)*.

Indien dit wel die geval is, kan die belastingpligtige se aktiwiteite in die omskrywing van 'n bedryf ingelees word, aangesien albei hierdie aktiwiteite by die omskrywing ingesluit word.³⁴³

4.4 Gevolgtrekking

Na oorweging van die regspraak wat in hierdie en hoofstuk 3 bespreek is, blyk dit dat 'n houermaatskappy wat rentedraende lenings verskaf wel onder sekere omstandighede beskou kan word om 'n bedryf te beoefen.

Indien die houermaatskappy 'n onderneming bedryf of besigheid beoefen, sal sy aktiwiteite in die omskrywing van "bedryf" ingelees kan word.³⁴⁴ Die rede hiervoor is dat die begrip "onderneming" en "besigheid" by die omskrywing van "bedryf" in artikel 1 van die Inkomstebelastingwet ingesluit word.³⁴⁵

Om 'n onderneming te bedryf sal die houermaatskappy eerstens moet bewys dat hy aan risiko blootgestel is. Dit blyk dat enige normale besigheidsrisiko nie voldoende sal wees om die hof te oortuig dat die maatskappy by 'n onderneming betrokke is nie.³⁴⁶ Grosskopf R het egter in *Burgess v CIR*³⁴⁷ beslis dat die risikofaktor nie deurslaggewend is om te bepaal of 'n transaksie of skema die beoefening van 'n bedryf is of nie.³⁴⁸

In die geval van maatskappye in groepsverband (soos wat in hierdie ondersoek bestudeer word) sou dit beteken dat die houermaatskappy vanuit die staanspoor die bedoeling moet hê om die finansiering binne groepsverband te behartig. Dit sou beteken dat die bedoeling om 'n besigheid as finansierder te bedryf van die begin af teenwoordig moet wees. Aangesien die houermaatskappy telkens die finansiering vir die ander maatskappye in die groep verskaf, behoort dit 'n mate van kontinuïteit aan die hof te illustreer.

---

³⁴³ *ITC 770* 19 SATC 216, 217.

³⁴⁴ Die omskrywing van "bedryf" in artikel 1 van die Inkomstebelastingwet sluit beide 'n "onderneming" en "besigheid" in.

³⁴⁵ Artikel 1 van die Inkomstebelastingwet.

³⁴⁶ *Kirsch v CIR* WLD 261.

³⁴⁷ 55 SATC 185(A).

Om 'n besigheid te beoefen, moet die houermaatskappy waarskynlik 'n winsmotief met betrekking tot die toestaan van die lenings hê en ook op 'n gereelde grondslag die lenings beskikbaar stel.³⁴⁹

Indien die houermaatskappy 'n wins met die lenings wat toegestaan word realiseer, deurdat die rente inkomste die rente uitgawes oorskry, kan die belastingpligtige beskou word om 'n besigheid te beoefen, selfs met betrekking tot 'n geïsoleerde transaksie.³⁵⁰

In die geval waar die houermaatskappy nie 'n wins met die toestaan van die lenings realiseer nie, maar een of ander ekonomiese voordeel vir homself genereer met die toestaan van die lening, behoort die maatskappy 'n saak te kan uitmaak dat hy 'n bedryf met betrekking tot die lenings beoefen.³⁵¹

Dit is egter belangrik om daarop te let dat die houermaatskappy self die voordeel moet geniet om beskou te word om 'n bedryf te beoefen. Indien 'n ander maatskappy in die groep die voordeel verkry, sal 'n aftrekking vir die uitgawes wat aangegaan word in die beoefening van die bedryf deur artikel 23(g) verbied word.³⁵²

Selfs indien die houermaatskappy nie aanvanklik 'n wins realiseer met die toestaan van die lening nie, maar 'n redelike vooruitsig het om 'n wins oor die medium- of langtermyn te realiseer, behoort die maatskappy beskou te word om 'n bedryf te beoefen.³⁵³

Aangesien die belastingpligtige wat ondersoek word 'n maatskappy is, is die kontinuïteitsvereiste nie so belangrik nie.³⁵⁴ Indien die lenings egter gereeld en

---

³⁴⁸ *Burgess v CIR* 55 SATC 185(A), 196 - 197.

³⁴⁹ Die beginsels van 'n winsmotief en kontinuïteit is in *Platt v CIR* 32 SATC 142 en in *ITC 1283* 41 SATC 36 (SW) neergelê.

³⁵⁰ *Stephan v CIR* 32 SATC 54; *ITC 118* 4 SATC 71 (U).

³⁵¹ *De Beers Holdings (Pty) Ltd v CIR* 1986 (1) SA 8 (A), 30 - 31.

³⁵² *CIR v Sunnyside (Pty) Ltd* 58 SATC 319; *Solaglass Finance Company (Pty) Ltd v CIR* 53 SATC 1.

³⁵³ *ITC 1404* 48 SATC 1, 5.

³⁵⁴ *CIR v Lydenburg Platinum Ltd* 4 SATC 86.

ingevolge 'n stelsel of 'n plan toegestaan word, sal die houermaatskappy die howe baie makliker kan oortuig dat hy 'n besigheid met betrekking tot die toestaan van lenings beoefen.³⁵⁵

Uit die ondersoek van die regspraak blyk dit dus dat solank die houermaatskappy 'n ekonomiese voordeel, synde wins of andersins met die toestaan van die lenings genereer, en die lenings ingevolge 'n stelsel of plan toestaan, sal die houermaatskappy kan argumenteer dat hy 'n besigheid of 'n bedryf beoefen.

Alhoewel regspraak in die verband beklemtoon het dat geen van bogenoemde eienskappe deurslaggewend sal wees indien die hof moet besluit of die maatskappy 'n besigheid beoefen nie, behoort die aanwesigheid van hierdie eienskappe dit makliker te maak vir die houermaatskappy om die hof te oortuig dat 'n besigheid en gevolglik 'n bedryf beoefen word.

Verder kan die *obiter* uitspraak van Grosskopf R in *Burgess v CIR*³⁵⁶ nie geïgnoreer word nie. Die hof het die argument aanvaar dat 'n belastingpligtige wat geld teen 'n lae rentekoers leen en dit dan weer teen 'n hoër koers uitleen, wel beskou moet word om 'n bedryf te beoefen.³⁵⁷

Daar is 'n paar sake³⁵⁸ wat suggereer dat 'n belastingpligtige 'n geldskieder moet wees om te kan sê dat hy 'n besigheid met die uitleen van geld beoefen. Aan die hand van bogenoemde *obiter* uitspraak blyk dit egter dat so 'n suggestie nie noodwendig geregverdig kan word nie.³⁵⁹

---

³⁵⁵ *Solaglass Finance Company (Pty) Ltd v CIR* 53 SATC 1, 15.

³⁵⁶ 55 SATC 185(A).

³⁵⁷ *Burgess v CIR* 55 SATC 185(A), 197; dit is belangrik om daarop te let dat die regter dus 'n winsmotief impliseer, aangesien die rente teen 'n laer koers geleen word as waarteen dit uitgeleen word.

³⁵⁸ *ITC 957* 25 SATC 637, *Kirsch v CIR* 14 SATC 72 en *ITC 496* 12 SATC 132. Verwys ook na *Meyerowitz* paragraaf 11.27 waar opgemerk word dat beide *ITC 957* en *ITC 496* onderskeibaar is van ander gevalle, aangesien die toestaan van die lenings buite die omvang van dié spesifieke belastingpligtiges (maatskappye) se normale handelsaktiwiteite geval het.

³⁵⁹ *Burgess v CIR* 55 SATC 185, 197.

Daar is ook skrywers wat van mening is dat in die geval van 'n maatskappy wat geld uitleen wat nie aan al die kenmerke van 'n geldskieder voldoen nie, dit nie 'n uitgemaakte saak is dat geen besigheid beoefen word nie. Meyerowitz is byvoorbeeld van mening dat 'n maatskappy wat 'n belegging in die vorm van 'n rentedraende lening maak om een van sy doelwitte, wat nie die uitleen van geld is nie, na te streef wel 'n besigheid met die lening beoefen.³⁶⁰

In die lig van bogenoemde bespreking is dit die skrywer se mening dat daar beslis 'n argument bestaan dat 'n houermaatskappy wat nie 'n geldskieder is nie, wel onder sekere omstandighede 'n bedryf met die uitleen van geld kan beoefen.

In hoofstuk 5 word die toepassing van die omskrywing van “bedryf” op geldskieders in meer besonderhede bespreek.

---

³⁶⁰ Meyerowitz *Meyerowitz* paragraaf 11.27.

HOOFSTUK 5

Die toepassing van die omskrywing van “bedryf” op geldskieters

5.1	Inleiding	73
5.2	Die kenmerke van ‘n geldskietter	74
5.3	Die uitwerking van artikel 23(g) op die aftrekbaarheid van uitgawes wat in die beoefening van die geldskietter se bedryf aangegaan is	75
5.4	Gevolgtrekking	84

HOOFSTUK 5

Die toepassing van die omskrywing van “bedryf” op geldskieters

5.1 Inleiding

In hoofstuk 4 is die omskrywing van “bedryf” op nie-geldskieters toegepas. In hierdie hoofstuk word die inkomstebelastingposisie van geldskieters in die algemeen, en meer spesifiek die aftrekbaarheid van uitgawes aangegaan deur geldskieters in die beoefening van hul bedryf oorweeg.

Indien ‘n belastingpligtige ‘n geldskieteer³⁶¹ is, sal hy waarskynlik reeds die hof oortuig het dat hy ‘n bedryf beoefen.³⁶² Die feit dat die belastingpligtige kan bewys dat ‘n bedryf beoefen word, is egter nog nie voldoende om inkomstebelastingaftrekkings vir alle uitgawes werklik aangegaan te verseker nie.³⁶³

Die bepalings van artikel 23(g) moet altyd saam met die bepalings van artikel 11(a) gelees word om die aftrekbaarheid van uitgawes te beoordeel.³⁶⁴ In die res van die hoofstuk word geldskieters se situasie en die gevolge van die bepalings van artikel 23(g) oorweeg.

---

³⁶¹ Die hof het in *Solaglass Finance Company (Pty) Ltd v CIR* 53 SATC 1 die kenmerkende eienskappe van ‘n geldskieteer uiteengesit. Indien ‘n belastingpligtige aan dié vereistes voldoen, sal die hof die persoon waarskynlik as ‘n geldskieteer beskou.

³⁶² ‘n Persoon wat die besigheid van ‘n geldskieteer beoefen (die uitleen van geld teen rente), sal beskou word om ‘n bedryf te beoefen. Die rede hiervoor is dat die omskrywing van ‘n “bedryf” die beoefening van ‘n besigheid insluit.

³⁶³ Ten einde die aftrekbaarheid van uitgawes werklik aangegaan te bepaal moet die bepalings van artikel 11(a) altyd saam met dié van artikels 23(f) en 23(g) gelees word. Dit blyk dus dat die beoefening van ‘n bedryf nie die enigste vereiste is waaraan die houermaatskappy sal moet voldoen nie, maar dat dit een van die voorvereistes is om inkomstebelastingaftrekkings vir uitgawes werklik aangegaan te verkry.

³⁶⁴ Meyerowitz *Meyerowitz* paragraaf 11.42.

5.2 Die kenmerke van 'n geldskieder

Om as 'n geldskieder beskou te word, moet 'n belastingpligtige aan sekere kenmerke voldoen. Dit blyk duidelik uit regspraak dat alle belastingpligtiges wat lenings toestaan nie sonder meer geldskieders is nie.³⁶⁵

Friedman R het in *Solaglass Finance Company (Pty) Ltd v CIR*³⁶⁶ die kenmerkende eienskappe van 'n geldskieder aangedui. Die hof het die volgende kenmerke geïdentifiseer wanneer 'n belastingpligtige 'n geldskieder is:³⁶⁷

- Die belastingpligtige moet die bedoeling hê om aan die breë publiek, wat volgens sy mening geskik is, fondse te leen.³⁶⁸
- Die uitleen van die fondse moet volgens 'n stelselmatige plan geskied, met 'n mate van kontinuïteit in die uitlê en invordering van kapitaalbedrae wat uitgeleën is. Die feit dat die belastingpligtige op 'n gereelde basis fondse uitleen teen vergoedende rentekoerse, is nie genoeg om die hof te oortuig dat die belastingpligtige die bedryf van 'n geldskieder beoefen nie. Daar behoort 'n gereelde omset van kapitaal te wees by 'n belastingpligtige wat die besigheid van 'n geldskieder beoefen.³⁶⁹
- 'n Geldskieder sou normaalweg sekuriteit vereis voordat fondse uitgeleën word. Die hof is egter van mening dat hierdie vereiste nie deurslaggewend is nie.³⁷⁰

---

³⁶⁵ Die Spesiale Hof het bevind dat Solaglass Finance Company (Pty) Ltd nie aan al die vereistes van 'n geldskieder voldoen nie, alhoewel een van die hoofdoelstellings van die maatskappy was om lenings aan die ander maatskappye in die groep te verskaf en die maatskappy het ook inderdaad die lenings verskaf. *Solaglass Finance Company (Pty) Ltd v CIR* 53 SATC 1, 12.

³⁶⁶ 53 SATC 1, Taxpayer 1.

³⁶⁷ *Solaglass Finance Company (Pty) Ltd v CIR* 53 SATC 1, 15.

³⁶⁸ *SIR v Crane* 1977 (4) SA 761 (T), 768 D-E.12.

³⁶⁹ *ITC 1138* 32 SATC 3, 6; *ITC 812*, 20 SATC 469, 473; *ITC 933*, 24 SATC 347, 348.

³⁷⁰ *ITC 999*, 25 SATC 183, 186; *ITC 1003*, 25 SATC 237, 239.

- Die persentasie van rente inkomste wat gegeneer word met die uitleen van die fondse moet vergelyk word met die totale inkomste wat die belastingpligtige met sy bedryf genereer. Die hof is egter van mening dat 'n klein persentasie rente inkomste nie deurslaggewend sal wees in die besluit of die belastingpligtige 'n geldskieder is nie. Indien van die ander kenmerke wat hierbo bespreek is wel aanwesig is, sal 'n klein persentasie rente inkomste nie *per se* tot die gevolg hê dat die belastingpligtige nie 'n geldskieder is nie.³⁷¹

Die belastingpligtige wat hierdie kenmerkende eienskappe toon, behoort as 'n geldskieder beskou te word. Friedman R het in *Solaglass Finance Company v CIR*³⁷² gesê dat alhoewel Solaglass nie aan al hierdie vereistes voldoen het nie, die belastingpligtige nie beskou kan word om enigiets anders as 'n geldskieder te wees nie. Die vereistes wat deur die hof genoem is, is net aanduidend en nie deurslaggewend nie. Die feite van elke saak moet oorweeg word as bepaal word of die spesifieke belastingpligtige 'n geldskieder is of nie.

5.3 Die uitwerking van artikel 23(g) op die aftrekbaarheid van uitgawes wat in die beoefening van die geldskieder se bedryf aangegaan is

'n Belastingpligtige wat die besigheid van 'n geldskieder beoefen, behoort ook beskou te word om 'n bedryf met betrekking tot die lenings wat toegestaan word, te beoefen.³⁷³

Die geldskieder behoort ingevolge artikel 11(a) van die Inkomstebelastingwet op 'n aftrekking vir rente uitgawes geregtig te wees indien dit in die beoefening van sy bedryf aangegaan is om die lenings te verskaf.³⁷⁴ Solank die lenings vir

³⁷¹ *ITC 1138*, 32 SATC 3, 6; *ITC 979*, 25 SATC 44, 46.

³⁷² 53 SATC 1.

³⁷³ Die rede hiervoor is omdat die omskrywing van "bedryf" in artikel 1 van die Inkomstebelastingwet die beoefening van 'n besigheid insluit.

³⁷⁴ Artikel 11(a) van die Inkomstebelastingwet.

bedryfsdoeleindes aangewend word, behoort die bepaling van artikel 23(g) ook nie die aftrekking van rente uitgawes te verbied nie.³⁷⁵

Die bepaling van artikel 23(g) is al verskeie keer deur die hof oorweeg.³⁷⁶ In 'n artikel van AJ Swersky SC wat in die *South African Tax Journal*³⁷⁷ verskyn het, som die skrywer die praktiese gevolge van artikel 23(g) soos volg op:

“Where a taxpayer carries out a bona fide business transaction which, objectively viewed, may be regarded as being in the ordinary course of his business, the fact that he has an ulterior purpose or motive will apparently not debar his right to claim a deduction ... However, where the profit motive is absent and where an ulterior motive or purpose is known or suspected and the transaction is not adequately explained by the taxpayer, expenditure on a purchase of what superficially appears to be trading stock, objectively viewed as being unusual or extraordinary, and therefore not in the ordinary course of business, will apparently be refused deductibility when a loss results. The taxpayer’s motives will be irrelevant if his activities result in trading profits of an objectively determinable revenue nature. Where his actions result in losses, the microscope and X-ray machine are applied to ascertain his motives and their relevance to his claims for deductions.”

Een van die eerste sake waarin die hof artikel 23(g) moes oorweeg nadat bogenoemde artikel gepubliseer is, was *CIR v Pick ‘n Pay Wholesalers (Pty) Ltd*.³⁷⁸

In dié saak het die belastingpligtige 'n skenking gemaak met beide 'n filantropiese, synde 'n nie-bedryfsdoel en 'n bedryfsdoel, synde publisiteit en gevolglik nuwe besigheid.³⁷⁹ Die hof was egter nie oortuig dat die besigheidsdoel die dominante doel van die skenking was nie. Die meerderheid

---

³⁷⁵ Die bepaling van artikel 23(g) moet saam met dié van artikel 11(a) geles word om die aftrekbaarheid van uitgawes te beoordeel. Artikel 23(g) verbied 'n aftrekking vir uitgawes in sover dit nie vir bedryfsdoeleindes aangegaan is nie.

³⁷⁶ *CIR v Pick ‘n Pay Wholesalers (Pty) Ltd* 49 SATC 132; *Solaglass Finance Company (Pty) Ltd v CIR* 52 SATC 1; *Ensign Tankers (Leasing) Ltd v Stokes (Inspector of Taxes)* 1991 STC 136 (CA).

³⁷⁷ Swersky “Expenditure and Losses Wholly and Exclusively Laid out for the Purposes of Trade” 1985-1986 1 SALJ 250.

³⁷⁸ 49 SATC 132.

³⁷⁹ *CIR v Pick ‘n Pay Wholesalers (Pty) Ltd* 49 SATC 132, 151.

van die regters het beslis dat die uitgawe³⁸⁰ nie aftrekbaar was nie, aangesien dit nie vir bedryfsdoeleindes aangegaan is nie.³⁸¹

Nestadt R en Hefer R het egter van die meerderheidsbeslissing verskil. Dié regters het beslis dat 'n subjektiewe toets gebruik moet word om te bepaal of die skenking gemaak is vir die doeleindes van die bedryf.³⁸²

Die hof het in hierdie saak 'n paar beginsels neergelê wat op artikel 23(g) van toepassing is. Eerstens is bepaal dat die toets wat gebruik moet word om die doelwit van die uitgawes te bepaal, 'n subjektiewe een is.³⁸³ Bogenoemde stelling blyk duidelik uit die volgende vraag wat deur die hof gevra is.³⁸⁴

“What was the motive or objective in the mind of the two individuals responsible for the activities in question?”

Tweedens blyk dit dat indien die doelwit waarmee die transaksie aangegaan word sekondêre gevolge het, dit nie vir die belastingpligtige fataal sal wees nie en die aftrekking van die uitgawe sal nie verbied word nie.³⁸⁵ Laastens moet die doel van die uitgawes uitsluitlik wees om die belastingpligtige se besigheid te bevorder. Enige sekondêre doel wat tot die bevordering van die besigheid lei, hoe onbeduidend ook al, blyk fataal te wees en geen aftrekking sal vir die uitgawes geëis kan word nie.³⁸⁶

---

³⁸⁰ Ten tyde van hierdie beslissing het artikel 23(g) vereis dat uitgawes “geheel en al of uitsluitlik” vir bedryfsdoeleindes aangegaan moes word voordat dit aftrekbaar sou wees. Na 'n wysiging van die artikel, verbied artikel 23(g) nou die aftrekbaarheid van enige uitgawes in sover dit nie vir bedryfsdoeleindes aangegaan is nie. Daarom het die hof in die Pick 'n Pay saak beslis dat die skenking geensins aftrekbaar is nie, alhoewel die belastingpligtige ook 'n bedryfsdoel met die uitgawe gehad het. Indien 'n soortgelyke saak beslis sou word nadat artikel 23(g) gewysig is, sou 'n gedeelte van die skenking (die gedeelte aangegaan vir bedryfsdoeleindes) waarskynlik aftrekbaar gewees het.

³⁸¹ *CIR v Pick 'n Pay Wholesalers (Pty) Ltd* 49 SATC 132, 151.

³⁸² *CIR v Pick 'n Pay Wholesalers (Pty) Ltd* 49 SATC 132, 152.

³⁸³ Blanckenberg “Section 23(g) blues – I The Pick 'n Pay Purpose” 1996(6) *Tax Planning*, 57.

³⁸⁴ *CIR v Pick 'n Pay Wholesalers (Pty) Ltd* 49 SATC 132, 148.

³⁸⁵ Blanckenberg 1996(6) *Tax Planning*, 57.

³⁸⁶ Blanckenberg 1992(6) *Tax Planning*, 57.

Hierdie beginsel is egter in 1992 gewysig en die nuwe artikel 23(g) is nou van toepassing. Aangesien artikel 23(g)³⁸⁷ se bepalings altyd saam met die bepalings van artikel 11(a)³⁸⁸ gelees moet word as die aftrekbaarheid van uitgawes oorweeg word, blyk dit dat die blote feit dat die belastingpligtige kan bewys dat hy 'n bedryf beoefen, dit geen versekering bied dat hy op al die aftrekkings vir uitgawes wat aangegaan is, geregtig sal wees nie.³⁸⁹

'n Voorbeeld van 'n geval waar die hof die uitwerking van die voor-1992 bepalings van artikel 23(g) in die konteks van 'n geldskietter oorweeg het, is *Solaglass Finance Co (Pty) Ltd v CIR*³⁹⁰. Die hof moes oorweeg of die uitgawes wat deur die maatskappy aangegaan is aanleenlik vir doeleindes van sy bedryf aangegaan is.³⁹¹

Dit is belangrik om daarop te let dat die saak nie gehandel het oor die vraagstuk of Solaglass 'n bedryf beoefen het nie. Die hof is oortuig dat 'n bedryf wel beoefen was. Die vraag in die hof was of die belastingpligtige op 'n aftrekking vir verliese wat op lenings gely is, geregtig was.³⁹²

Verliese wat gely word op lenings wat toegestaan is in die beoefening van die belastingpligtige se bedryf wat later oninbaar raak, sal slegs aftrekbaar wees indien die lening deel van die belastingpligtige se vlottende kapitaal vorm.³⁹³ Die feite van die saak was dat Solaglass Finance Co (Pty) Ltd ("Solaglass") 'n verlies gerealiseer het op 'n lening wat aan een van sy filiale toegestaan is.

---

³⁸⁷ Artikel 23(g) van die Inkomstebelastingwet.

³⁸⁸ Artikel 11(a) van die Inkomstebelastingwet.

³⁸⁹ Die rede hiervoor is dat artikel 23(g) die aftrekking kan verbied vir sover dit nie vir bedryfsdoeleindes aangegaan is nie.

³⁹⁰ 53 SATC 1.

³⁹¹ *Solaglass Finance Company (Pty) Ltd v CIR* 53 SATC 1. 18 - 21.

³⁹² *Solaglass Finance Company (Pty) Ltd v CIR* 53 SATC 1, 12.

³⁹³ Die beginsel dat 'n vaste kapitaalverlies van 'n kapitale aard en nie aftrekbaar is nie en 'n verlies van vlottende kapitaal van inkomste aard en aftrekbaar is, is in *Stone v Secretary for Inland Revenue* 1974(3) SA 584(A), 595 neergelê; *Solaglass Finance Company (Pty) Ltd v CIR* 53 SATC 1, 14.

Solaglass het die verlies as 'n aftrekking geëis en die SAID het nie die aftrekking toegestaan nie.³⁹⁴

Om vir 'n aftrekking ingevolge artikel 11(a) te kwalifiseer moes die belastingpligtige bewys dat hy 'n bedryf beoefen het, dat die verliese gely is in die voortbrenging van inkomste en nie van 'n kapitale aard is nie.³⁹⁵ Verder moes die bepalings van artikel 23(g) oorweeg word om te bepaal of die lening wat oninbaar geword het uitsluitlik vir bedryfsdoeleindes toegestaan is.³⁹⁶

Die hof was tevrede dat Solaglass wel 'n bedryf beoefen het.³⁹⁷ Voorts het die hof beslis dat Solaglass se inkomste uitsluitlik uit rente inkomste bestaan het, wat verdien is op lenings wat toegestaan is in die loop van die beoefening van sy besigheid.³⁹⁸ Die hof het verskeie unieke kenmerke³⁹⁹ van 'n geldskieder neergelê.⁴⁰⁰ Die hof het bevind dat Solaglass se besigheid wel kenmerke getoon het wat nie gewoonlik by 'n normale geldskieder gevind word nie, maar ten spyte daarvan het Friedman R gesê dat hy nie kan sien dat Solaglass enigiets anders as 'n geldskieder kan wees nie, aangesien Solaglass ten volle die besigheid van 'n geldskieder beoefen het.⁴⁰¹

Die hof se besluit dat Solaglass beskou kan word om 'n bedryf te beoefen met die toestaan van lenings het tot gevolg dat enige verliese wat Solaglass op oninbare lenings gerealiseer het, ingevolge die bepalings van artikel 11(a)

---

³⁹⁴ *Solaglass Finance Company (Pty) Ltd v CIR* 53 SATC 1, 9.

³⁹⁵ *Solaglass Finance Company (Pty) Ltd v CIR* 53 SATC 1, 12; Artikel 11(a) van die Inkomstebelastingwet.

³⁹⁶ Die saak het in die hof gediën voordat die bepalings van artikel 23(g) gewysig is. Voor die wysiging van artikel 23(g) kon 'n belastingpligtige geen aftrekking kry indien die bedrag nie uitsluitlik vir bedryfsdoeleindes aangewend is nie. Na die wysiging word 'n toedeling van die totale uitgawes gemaak en die gedeelte wat vir die bedryf aangewend word, sal aftrekbaar wees, terwyl die gedeelte wat nie vir bedryfsdoeleindes aangegaan word nie, nie aftrekbaar sal wees nie.

³⁹⁷ *Solaglass Finance Company (Pty) Ltd v CIR* 53 SATC 1, 12.

³⁹⁸ *Solaglass Finance Company (Pty) Ltd v CIR* 53 SATC 1, 12 - 13.

³⁹⁹ Verwys na paragraaf 5.2: "Die kenmerke van 'n geldskieder" vir 'n opsomming van die vereistes.

⁴⁰⁰ *Solaglass Finance Company (Pty) Ltd v CIR* 53 SATC 1, 15.

⁴⁰¹ *Solaglass Finance Company (Pty) Ltd v CIR* 53 SATC 1, 18 en 27.

aftrekbaar behoort te wees.⁴⁰² Die hof het daarna die bepalings van artikel 23(g) oorweeg.⁴⁰³ Die meerderheidsuitspraak is deur Botha R gelewer en hulle was van mening dat die belastingpligtige wel 'n wins- of besigheidsoogmerk met die spesifieke transaksie gehad het.⁴⁰⁴

Die hof was egter verder van mening dat die belastingpligtige ook 'n verdere doel met die toestaan van die lenings gehad het. Hierdie doel was om 'n voordeel binne groepsverband te bewerkstellig.⁴⁰⁵ Botha R spreek hierdie probleem aan deur te sê dat as 'n belastingpligtige uitgawes aangaan vir die doeleindes van 'n ander belastingpligtige se bedryf, die uitgawes nie deur die persoon, wat die uitgawes aangegaan het, afgetrek sal kan word nie.⁴⁰⁶

Die meerderheid in die hof was van mening dat die sekondêre oogmerk, synde om 'n voordeel vir ander maatskappye in die groep te skep, die hoofoogmerk so oorheers het, dat die transaksie nie met die uitsluitlike doel om 'n wins vir die belastingpligtige self te realiseer, aangegaan is nie.⁴⁰⁷

Die minderheidsuitspraak is gelewer deur Friedman R. Friedman R was van mening dat die voordeel wat binne groepsverband verkry is, nie die eintlike doel van die transaksie⁴⁰⁸ oorheers het nie.⁴⁰⁹ Die meerderheidsbeslissing geld

---

⁴⁰² Die rede hiervoor is dat die lenings toegestaan word in die beoefening van Solaglass se bedryf. Die verlies van bedryfskapitaal is ingevolge die bepalings van artikel 11(a) aftrekbaar.

⁴⁰³ Die bepalings van artikel 23(g) moet altyd saam met dié van artikel 11(a) oorweeg word om die aftrekbaarheid van uitgawes te bepaal.

⁴⁰⁴ *Solaglass Finance Company (Pty) Ltd v CIR* 53 SATC 1, 25.

⁴⁰⁵ *Solaglass Finance Company (Pty) Ltd v CIR* 53 SATC 1, 26.

⁴⁰⁶ *Solaglass Finance Company (Pty) Ltd v CIR* 53 SATC 1, 24.

⁴⁰⁷ *Solaglass Finance Company (Pty) Ltd v CIR* 53 SATC 1, 26 - 27. 'n Bewys van bogenoemde is dat Solaglass lenings aan filiale in die groep beskikbaar gestel het teen laer rentekoerse as wat die filiaal self met 'n bank kon beding, sonder dat Solaglass die negatiewe effek van die lening op homself oorweeg het.

⁴⁰⁸ Die hof het saamgestem dat die eintlike doel van die transaksie die bevordering van die besigheid was. Tensy daar dus 'n ander oorheersende doel ook was, sou die transaksie vir bedryfsdoeleindes aangegaan gewees het, en sou die bepalings van artikel 23(g) nie 'n aftrekking verbied het nie.

⁴⁰⁹ *Solaglass Finance Company (Pty) Ltd v CIR* 53 SATC 1, 21.

egter. Die hof het beslis dat die relevante transaksie nie uitsluitlik vir doeleindes van die belastingpligtige se eie bedryf aangegaan is nie en dat die bepaling van artikel 23(g) die aftrekking van die verlies verbied.⁴¹⁰

Die hof verwys in *Solaglass* ook na die subjektiewe toets wat gebruik moet word om die doel van die uitgawes te bepaal. Die hof bevestig daarmee een van die beginsels wat in *CIR v Pick 'n Pay Wholesalers (Pty) Ltd*⁴¹¹ neergelê is. Botha R het egter op die saak uitgebrei en beslis dat uitgawes aangegaan moet word vir die belastingpligtige se eie bedryf en nie vir dié van 'n ander maatskappy in dieselfde groep nie. Die regter was van mening dat indien 'n belastingpligtige transaksies met ander maatskappye in sy groep aangaan om 'n wins vir homself te genereer, asook om die groep te bevoordeel, enige aftrekkings vir die uitgawes deur artikel 23(g) verbied word.⁴¹² Die regter was van mening dat die aanhef van artikel 11 in bogenoemde geval 'n aftrekking sal verbied. Volgens hom is die uitgawe nie in die beoefening van die *belastingpligtige* se bedryf aangegaan nie, en daarom sal geen aftrekking geëis kan word nie.⁴¹³

Skrywers is egter van mening dat Botha R se uitspraak in hierdie saak foutief was, en dat die uitspraak van Friedman R eerder gevolg moes word. Friedman R was van mening dat die motief om die groep te bevoordeel totaal irrelevant is as die bepaling van artikel 23(g) oorweeg word. Dit is die doel waarmee die belastingpligtige die transaksie aangaan, naamlik om 'n wins te realiseer wat oorweeg moet word.⁴¹⁴ Die effek of die gevolg van die transaksie, naamlik om die groep te bevoordeel, moet afsonderlik van die aanvanklike doel van die transaksie oorweeg word en behoort nie die besluit of uitgawes wat vir bedryfsdoeleindes aangegaan is te beïnvloed nie.⁴¹⁵

---

⁴¹⁰ *Solaglass Finance Company (Pty) Ltd v CIR* 53 SATC 1, 21.

⁴¹¹ 49 SATC 132

⁴¹² *Solaglass Finance Company (Pty) Ltd v CIR* 53 SATC 1, 24.

⁴¹³ Blanckenberg "Section 23(g) blues – II The Solaglass shock" 1992(6) *Tax Planning*, 92.

⁴¹⁴ Blanckenberg 1992(6) *Tax Planning*, 92.

⁴¹⁵ Blanckenberg 1992(6) *Tax Planning*, 92.

'n Verdere beslissing wat in 'n mate by dié van *Solaglass Finance Company (Pty) Ltd v CIR*⁴¹⁶ aansluit, word in *CIR v Sunnyside (Pty) Ltd*⁴¹⁷ gevind.

Die vraag voor die hof was weereens nie of die belastingpligtige 'n bedryf beoefen het of nie. Die hof moes bepaal of die belastingpligtige op 'n inkomstebelastingaftrekking vir rente uitgawes wat aangegaan is by die verskaffing van 'n lening, geregtig was.⁴¹⁸ Die feite van die saak is kortliks dat die belastingpligtige ("Sunnyside") 'n lening aan sy houermaatskappy verskaf het. Die houermaatskappy het die geld weer aan 'n mede-filiaal van die belastingpligtige ("Agros") geleen.⁴¹⁹ Agros kon nie self finansiering teen dieselfde gunstige koerse verkry as wat Sunnyside die finansiering kon verkry nie en daarom het die aandeelhouders van die maatskappy besluit om die finansiering te reël soos hierbo genoem.⁴²⁰

Die rente wat Sunnyside op die lening aan die houermaatskappy gehef het, was afhanklik van die huurinkomste wat Agros gedurende die finansiële jaar kon genereer.⁴²¹ Aanvanklik is die lening teen 'n relatiewe lae rentekoers verskaf. Soos wat die huurinkomste wat Agros kon hef gestyg het, het die rentekoers op die lening ook gestyg.⁴²² Die ooreenkoms sou oor die totale duur van die reëling geen effek op Sunnyside se belastingposisie hê nie. Die rente wat Sunnyside aan die bank moes betaal, sou gelyk wees aan die rente inkomste wat van Agros (via die houermaatskappy) verkry is.⁴²³

Dit is egter belangrik om daarop te let dat die rente wat Sunnyside aan die bank moes betaal, nie die reëling tussen Sunnyside en Agros in ag geneem het nie. Aanvanklik het Sunnyside meer rente aan die bank betaal as wat dit van Agros ontvang het. Die bedoeling was egter dat die rente uitgawes en die rente

---

⁴¹⁶ 53 SATC 1.

⁴¹⁷ 58 SATC 319.

⁴¹⁸ *CIR v Sunnyside (Pty) Ltd* 58 SATC 319, 323.

⁴¹⁹ *CIR v Sunnyside (Pty) Ltd* 58 SATC 319, 322.

⁴²⁰ *CIR v Sunnyside (Pty) Ltd* 58 SATC 319, 322.

⁴²¹ *CIR v Sunnyside (Pty) Ltd* 58 SATC 319, 323.

⁴²² *CIR v Sunnyside (Pty) Ltd* 58 SATC 319, 323.

⁴²³ *CIR v Sunnyside (Pty) Ltd* 58 SATC 319, 325.

inkomste oor die totale duur van die ooreenkoms gelyk sou wees.⁴²⁴ Daar was geen geskrewe ooreenkomste tussen die partye wat die hef van rente en die terugbetaling van die kapitaal gereël het nie, maar die aandeelhouers het getuig dat die aanvanklike bedoeling was dat Sunnyside nie in 'n swakker posisie geplaas moes word as gevolg van die finansieringstransaksie nie. Sunnyside het ook die potensiaal gehad om 'n wins met die ooreenkoms te realiseer.⁴²⁵

Die Kommissaris het reeds 'n aftrekking vir rente uitgawes toegestaan tot die mate wat rente inkomste genereer is. Die kwessie voor die hof was 'n aftrekking vir die rente uitgawes wat die rente inkomste oorskry ("die oorskot rente uitgawes") het.⁴²⁶ Die hof het beslis dat die hoofrede vir die toestaan van die lening die bevoordeling binne groepsverband was, en nie om vir Sunnyside self 'n voordeel te bewerkstellig nie.⁴²⁷ Die hof het verder bevind dat daar geen bewys was dat Sunnyside ooit die bedoeling gehad het om 'n wins met die transaksie te realiseer nie.⁴²⁸ Alhoewel die realisering van 'n wins nie 'n voorvereiste vir die beoefening van 'n bedryf is nie, moet die belastingpligtige een of ander ekonomiese voordeel verkry alvorens hy op 'n aftrekking geregtig sal wees.⁴²⁹

Daarom het die hof beslis dat die doelwit met die uitgawes nie was om inkomste te genereer nie, maar eerder om uitgawes te verhaal.⁴³⁰ Die hof het bevind dat die oorskot rente uitgawes wat aangegaan is, nie uitsluitlik vir bedryfsdoeleindes aangegaan is nie en dat die bepaling van artikel 23(g) dus in hierdie spesifieke geval 'n verbod op die aftrekking van die rente geplaas het.⁴³¹

---

⁴²⁴ *CIR v Sunnyside (Pty) Ltd* 58 SATC 319, 323.

⁴²⁵ *CIR v Sunnyside (Pty) Ltd* 58 SATC 319, 322.

⁴²⁶ *CIR v Sunnyside (Pty) Ltd* 58 SATC 319, 323.

⁴²⁷ *CIR v Sunnyside (Pty) Ltd* 58 SATC 319, 324.

⁴²⁸ *CIR v Sunnyside (Pty) Ltd* 58 SATC 319, 326.

⁴²⁹ *De Beers Holdings (Pty) Ltd v CIR* 1986 (1) SA 8 (A), 37.

⁴³⁰ *CIR v Sunnyside (Pty) Ltd* 58 SATC 319, 326.

⁴³¹ *CIR v Sunnyside (Pty) Ltd* 58 SATC 319, 326 – 327; dit is ook belangrik om daarop te let dat hierdie saak beslis is voordat die bepaling van artikel 23(g) gewysig is.

5.4 Gevolgtrekking

Die beginsels wat uit die beslissings van *Solaglass Finance Company (Pty) Ltd*⁴³² en *CIR v Sunnyside (Pty) Ltd*⁴³³ voortspruit, beklemtoon dat 'n belastingpligtige wat wel 'n bedryf beoefen, steeds onder sekere omstandighede verbied kan word om aftrekkings te eis vir uitgawes wat aangegaan is.

Bogenoemde sake bevestig die beginsel dat alhoewel 'n winsoogmerk nie noodsaaklik is om 'n bedryf te beoefen nie, die belastingpligtige 'n voordeel vir homself moet genereer voordat hy op 'n aftrekking geregtig sal wees.⁴³⁴ Verder beklemtoon die hof die beginsel dat dit nie genoeg is dat 'n transaksie 'n voordeel in die algemeen moet genereer nie, maar dat die voordeel vir die belastingpligtige self gegeneer moet word.⁴³⁵

Uit 'n ontleding van bogenoemde regspraak blyk dit dus dat slegs in die geval waar die belastingpligtige 'n lening toestaan in die beoefening van sy bedryf met die doel om vir homself een of ander ekonomiese voordeel te genereer, die rente en ander bedryfsuitgawes wat aangegaan is, aftrekbaar sal wees.

In die geval van 'n houermaatskappy wat as finansierder binne groepsverband optree, moet die vraag gevra word of die houermaatskappy as 'n geldskietter beskou kan word.

Dit sal afhang van die omstandighede waaronder die lenings toegestaan word. Indien die houermaatskappy aan die vereistes wat deur die hof in *Solaglass Finance Company (Pty) Ltd*⁴³⁶ vir 'n geldskietter neergelê is voldoen, sal die hof waarskynlik die houermaatskappy as 'n geldskietter beskou. Dit is egter ook belangrik om daarop te let dat bogenoemde vereistes nie opsigself deurslaggewend is as vasgestel word of 'n belastingpligtige die besigheid van 'n

---

⁴³² 53 SATC 1.

⁴³³ 58 SATC 319.

⁴³⁴ *De Beers Holdings (Pty) Ltd v CIR* 1986 (1) SA 8 (A), 37.

⁴³⁵ *Solaglass Finance Company (Pty) Ltd v CIR* 53 SATC 1, 26 - 27; *CIR v Sunnyside (Pty) Ltd* 58 SATC 319, 324.

⁴³⁶ *Solaglass Finance Company (Pty) Ltd v CIR* 53 SATC 1, 15.

geldskierter beoefen of nie, maar sal wel aanduidend wees of 'n besigheid bedryf word.⁴³⁷

Indien die houermaatskappy dus as 'n geldskierter beskou kan word, sal die uitgawes aangegaan in die toestaan van lenings aan die houermaatskappy se filiale of geassosieerdes slegs aftrekbaar wees indien daar vir die houermaatskappy self 'n voordeel geskep is. Andersins sal die bepaling van die voor-1992 artikel 23(g) die aftrekking van al die uitgawes verbied.

Dit is belangrik om daarop te let dat beide *Solaglass Finance Company (Pty) Ltd v CIR*⁴³⁸ en *CIR v Sunnyside (Pty) Ltd*⁴³⁹ beslis is voordat die bepaling van artikel 23(g) gewysig is.

Die vereistes om op 'n aftrekking vir uitgawes werklik aangegaan te kwalifiseer, was voorheen strenger aangesien uitgawes geheel en al of uitsluitlik vir bedryfsdoeleindes aangegaan moes word. Na die wysiging van artikel 23(g) van die Inkomstebelastingwet sal uitgawes werklik aangegaan as 'n aftrekking toegestaan word vir sover dit vir bedryfsdoeleindes aangegaan is.⁴⁴⁰

Alhoewel die vereistes om vir 'n aftrekking te kwalifiseer minder streng is na die wysiging van artikel 23(g), is die skrywer van mening dat die houermaatskappy steeds die hof sal moet oortuig dat daar 'n voordeel vir homself ontstaan het met die toestaan van die lenings. Sonder dat die houermaatskappy enige voordeel verkry, sal die houermaatskappy nie kan argumenteer dat die uitgawes vir bedryfsdoeleindes aangegaan is nie. In so 'n geval sal die gewysigde bepaling van artikel 23(g) steeds 'n aftrekking van die uitgawes verbied vir sover dit nie vir bedryfsdoeleindes aangegaan is nie.

In hoofstuk 6 word die praktiese probleme rondom die aftrekbaarheid van rente wat deur beide geldskietters en nie-geldskietters ondervind word, in meer besonderhede bespreek.

---

⁴³⁷ *Solaglass Finance Company (Pty) Ltd v CIR* 53 SATC 1, 15.

⁴³⁸ 53 SATC 1.

⁴³⁹ 58 SATC 229.

⁴⁴⁰ Artikel 23(g) van die Inkomstebelastingwet.

HOOFSTUK 6

Die praktiese probleme rakende die aftrekbaarheid van rente wat deur beide geldskieters en nie-geldskieters ondervind word

6.1	Inleiding	87
6.2	Belastingpligtiges wat nie geldskieters is nie	88
6.2.1	Die gebruik van praktyknotas	88
6.2.2	Praktyknota 31	90
6.2.3	Die mate waartoe praktyknota 31 nie-geldskieters wat lenings toestaan se probleem met betrekking tot die aftrekbaarheid van rente uitgawes aanspreek	91
6.3	Belastingpligtiges wat geldskieters is	93
6.3.1	Artikel 23(g)	93
6.4	Gevolgtrekking	94

HOOFSTUK 6

Die praktiese probleme rakende die aftrekbaarheid van rente wat deur beide geldskieters en nie-geldskieters ondervind word

6.1 Inleiding

In hoofstukke 3 tot 5 is die houe se uitleg van die begrip “bedryf” ondersoek, en toegepas op beide geldskieters en nie-geldskieters. In hierdie hoofstuk word die posisie van belastingpligtiges wat geld uitleen⁴⁴¹ in meer besonderhede ondersoek deur die aftrekbaarheid van rente uitgawes by die toestaan van lenings te beoordeel.

Normaalweg blyk dit dat daar ‘n siening heers dat slegs belastingpligtiges wat geldskieters is, geregtig is op inkomstebelastingaftrekkings ingevolge artikel 11(a) ten opsigte van rente uitgawes wat by die toestaan van lenings aangegaan is. Die rede hiervoor is dat normaalweg slegs die geldskieder beskou word om ‘n bedryf te beoefen met die uitleen van geld.⁴⁴²

As gevolg van bogenoemde siening blyk dit dat belastingpligtiges wat nie geldskieters is nie, wat rente uitgawes aangaan om lenings toe te staan en belasbare rente inkomste genereer, nie sonder meer op ‘n inkomstebelastingaftrekking vir die uitgawes aangegaan, geregtig is nie.

Dit blyk dat die nie-geldskieters wat nie vir ‘n artikel 11(a) aftrekking vir rente uitgawes aangegaan kwalifiseer nie se enigste hoop om ‘n aftrekking vir die rente uitgawes te verkry, praktyknota 31 is⁴⁴³. In die res van hierdie hoofstuk word die situasie egter meer volledig ondersoek om te bepaal of praktyknota 31 in die praktyk die probleem van nie-geldskieters bevredigend aanspreek.

---

⁴⁴¹ Die hoofstuk spreek beide geldskieters en nie-geldskieters se situasies aan.

⁴⁴² Ingevolge die bepalings van artikel 11(a) is ‘n voorvereiste vir die aftrekbaarheid van uitgawes dat die belastingpligtige ‘n bedryf moet beoefen en dat die uitgawes in die beoefening van die bedryf aangegaan moes gewees het.

⁴⁴³ Inkomstebelasting: Rente betaal op geld geleen; gepubliseer in Staatskoerant 16018 van 14 Oktober 1994.

Enige probleme wat geldskieters kan ondervind met die aftrekking van rente uitgawes aangegaan in die beoefening van hul bedryf word ook in meer besonderhede ondersoek. Alhoewel die geldskieters waarskynlik ingevolge artikel 11(a) 'n aftrekking vir rente uitgawes behoort te kan eis, blyk dit tog dat die uitgawes onder sekere omstandighede nie ten volle aftrekbaar sal wees nie.

6.2 *Belastingpligtiges wat nie geldskieters is nie*

6.2.1 Die gebruik van praktyknotas

Die Kommissaris reik praktyknotas uit om belastingpligtiges te help om die ingewikkelde werking van die bepalings van die Inkomstebelastingwet te verstaan. Die praktyknotas het ten doel om sekerheid en duidelikheid te skep waar onsekerheid ontstaan oor hoe die wetsbepalings toegepas behoort te word.⁴⁴⁴ Praktyknotas kan uitgereik word in gevalle waar die Kommissaris ingevolge die Inkomstebelastingwet diskresionêre mag het, asook in gevalle waar geen diskresie ter sprake is nie.⁴⁴⁵

Dit word aanvaar dat die leerstuk van redelike verwagting slegs toegepas kan word in gevalle waar die Kommissaris sy diskresie mag uitoefen. Ingevolge die leerstuk van redelike verwagting sal die belastingpligtige verwag om aangeslaan te word ingevolge die bepalings van die praktyknota. Indien dit nie die geval is nie, sal die belastingpligtige hom op die leerstuk van redelike verwagting kan beroep.⁴⁴⁶

Praktyknotas word ook soms saam met persverklarings uitgereik om die SAID se praktyk in die uitleg en toepassing van sekere bepalings van die wet uiteen te sit.⁴⁴⁷ Praktyknotas het egter geen wetgewende krag nie. Die primêre doel

---

⁴⁴⁴ Clegg "The Doctrine of Legitimate Expectations" 2000 (14) *Tax Planning*, 142; Huxham, *Haupt Aantekeninge oor Suid-Afrikaanse Inkomstebelasting* (2003) paragraaf 1.8.

⁴⁴⁵ Clegg 2000 (14) *Tax Planning*, 142.

⁴⁴⁶ Clegg 2000 (14) *Tax Planning*, 142.

⁴⁴⁷ Huxham et al *Aantekeninge* paragraaf 1.8.

van 'n praktyknota is bloot om die Kommissaris se interpretasie van die wet te verduidelik.⁴⁴⁸

Soos dit uit bogenoemde bespreking blyk, behoort praktyknotas nie uitgereik te word om weglatings of foute wat in die Inkomstebelastingwet voorkom, te probeer korrigeer nie. Praktyknotas moet bloot bestaande wetgewing verduidelik. Wunsch R spreek egter in *ITC 1675*⁴⁴⁹ sy kommer uit oor die gebruik van praktyknotas om van die bepalings van die Inkomstebelastingwet af te wyk.

Wunsch R verwys na *Inland Revenue Commissioners v Frere*⁴⁵⁰ waar burggraaf Radcliffe die volgende gesê het:

“... never understood the procedure of extra-statutory concessions in the case of a body to whom at least the door of Parliament is opened every year for adjustment of the tax code ...”

Scott R het in die verband die volgende in *Absalom v Talbot*⁴⁵¹ gesê:

“The fact that such extra-legal concessions have to be made to avoid unjust hardships is conclusive that there is something wrong with the legislation.”

Dit kan moontlik wees dat die Kommissaris na die beslissing van *Burgess v CIR*⁴⁵² besluit het om meer buigsaam te wees met betrekking tot die aftrekbaarheid van rente uitgawes en het daarom praktyknota 31 gepubliseer.⁴⁵³

As die praktyknota egter gepubliseer is met die doel om die aftrekbaarheid van rente te reguleer, moes die Kommissaris se siening rakende die aftrekbaarheid van rente uitgawes eerder deur middel van 'n wysiging aan die bepalings van

---

⁴⁴⁸ *ITC 1675* 62 SATC 219, 227; Huxham et al *Aantekeninge* paragraaf 1.8.

⁴⁴⁹ 62 SATC 219.

⁴⁵⁰ 1965 AC 402 (HL) (E), 429A-B.

⁴⁵¹ 1943 1 All ER 589 (CA), 598.

⁴⁵² 55 SATC 185.

⁴⁵³ *ITC 1675* 62 SATC 219, 229.

die Inkomstebelastingwet geskied het.⁴⁵⁴ Dan sou die belastingpligtiges wat hul tans op die bepalings van praktyknota 31 moet beroep, op wetgewing kon steun wat hulle in 'n gunstiger posisie sou plaas, aangesien die praktyknota geen wetgewende krag het nie en die belastingpligtige hom hoogstens op die gevestigde praktyk van die Kommissaris kan beroep.

6.2.2 Praktyknota 31

Praktyknota 31 spreek die aftrekbaarheid van uitgawes aan en is in 1994 gepubliseer.⁴⁵⁵ Die praktyknota reël onder andere die aftrekking van uitgawes wat deur belastingpligtiges (uitgesluit geldskieters) aangegaan is, met die doel om rente inkomste te genereer.

Praktyknota 31 stel dit pertinent dat 'n persoon, behalwe 'n geldskieder, wat rente verdien deur kapitaal of surplus fondse te belê, nie 'n bedryf beoefen nie. Dit is nietemin die praktyk van die SAID om uitgawes wat aangegaan word by die voortbrenging van rente inkomste as 'n aftrekking toe te staan, tot die mate wat dit nie sodanige inkomste oorskry nie.⁴⁵⁶

Die eerste belangrike aspek wat uit die praktyknota blyk, is dat die Kommissaris steeds nie van mening is dat die belegging van fondse as die beoefening van 'n bedryf beskou kan word nie. Dit is nieteenstaande die hofbeslissings soos *CIR v Burgess*⁴⁵⁷ en *ITC 770*⁴⁵⁸. Die skrywer maak uit bogenoemde die afleiding dat die Kommissaris steeds van mening is dat nie-geldskieters wat rente uitgawes aangaan om rente inkomste te genereer, nie op 'n aftrekking vir die rente

---

⁴⁵⁴ *ITC 1675* 62 SATC 219, 229.

⁴⁵⁵ Gepubliseer in Staatskoerant 16018 van 14 Oktober 1994 paragraaf 2.

⁴⁵⁶ Inkomstebelasting: Rente betaal op geld geleen; gepubliseer in Staatskoerant 16018 van 14 Oktober 1994 paragraaf 2.

⁴⁵⁷ 55 SATC 185. In hierdie verband word spesifiek verwys na die *obiter* uitspraak wat in die saak gelewer is, waar die Grosskopf R 'n argument aanvaar het dat die leen van geld en die uitleen daarvan teen 'n hoër koers, as die beoefening van 'n bedryf beskou behoort te word.

⁴⁵⁸ 19 SATC 216. Dowling R het in hierdie saak beslis dat 'n belastingpligtige wat in die aandele van ander maatskappye belê, wel beskou kan word om 'n bedryf te beoefen, mits die belegging in aandele die kenmerke het van 'n besigheid wat deur die belastingpligtige beoefen word.

uitgawes ingevolge artikel 11(a) geregtig is nie. Die rede hiervoor is dat belastingpligtiges wat geen bedryf beoefen nie, deur die aanhef van artikel 11 verbied word om enige aftrekkings te eis.

Die Kommissaris stel dit ook onomwonde dat die Inkomstebelastingwet geen bepalings bevat wat hierdie aftrekkings toelaat nie, maar dat 'n aftrekking ten opsigte van die rente uitgawes bloot toegestaan word op grond van 'n praktyk wat oor jare ontstaan het.⁴⁵⁹ Hiervolgens kan belastingpligtiges wat rente uitgawes aangaan om rente inkomste te genereer, as gevolg van die Kommissaris se praktyk, 'n inkomstebelastingaftrekking eis. Die praktyknota bepaal egter verder dat die aftrekking vir uitgawes in enige gegewe jaar van aanslag tot die rente inkomste beperk sal word. Dit sou beteken dat indien die belastingpligtige fondse teen 'n hoër koers leen as waarteen dit uitgeleen word, die totale aftrekking van uitgawes (rente) beperk sal word tot die rente inkomste en geen verlies geskep mag word met betrekking tot die toestaan van die lenings nie.⁴⁶⁰

Dit blyk dus dat nie-geldskieters wel op grond van die Kommissaris se praktyk op 'n aftrekking vir rente uitgawes aangegaan geregtig kan wees, maar dat daar aan die spesifieke omstandighede soos in die praktyknota gestel, voldoen moet word. Indien die Kommissaris egter van sy praktyk sou afwyk, blyk dit nie dat die belastingpligtige daarop kan aandring dat die Kommissaris tot die bepalings van die praktyknota gebind moet word nie, aangesien die Kommissaris steeds die diskresie het om te besluit of die bepalings van die praktyknota toegepas moet word of nie.

6.2.3 Die mate waartoe praktyknota 31 nie-geldskieters wat lenings toestaan se probleem met betrekking tot die aftrekbaarheid van rente uitgawes aanspreek

Vir belastingpligtiges wat nie geldskieters is nie, maar rentedraende lenings toestaan en nie die hof kon oortuig dat 'n bedryf met betrekking tot die lenings

---

⁴⁵⁹ Praktyknota 31, paragraaf 2.

⁴⁶⁰ Praktyknota 31, paragraaf 2.

beoefen word nie, blyk die enigste uitweg om 'n aftrekking vir rente uitgawes aangegaan te verkry, praktyknota 31 te wees.⁴⁶¹

Dit blyk duidelik dat die bepalings van praktyknota 31 wel sommige belastingpligtiges se posisie verbeter, maar dat daar steeds baie gevalle is waar die praktyknota nie die oplossing vir die probleem is nie. Die praktyknota bepaal dat rente uitgawes net aftrekbaar sal wees tot die mate wat dit nie rente inkomste oorskry nie.

In 'n situasie soos wat in *CIR v Sunnyside Centre (Pty) Ltd*⁴⁶² voorgekom het, blyk die vergunning van praktyknota 31 nie voldoende te wees nie. Aanvanklik het die belastingpligtige meer rente aan die bank betaal as wat dit vanaf sy mede-filiaal verhaal het. In later jare, nader aan die einde van die termyn waarvoor die lening verkry en weer toegestaan is, het die belastingpligtige se rente inkomste die rente uitgawes oorskry.⁴⁶³ Die belastingpligtige sou dus oor die hele leeftyd van die transaksie nie 'n volle aftrekking vir die rente uitgawes verkry het nie. Gedurende die tydperk waarin die rente uitgawes die rente inkomste oorskry het, het die oorskot rente uitgawes verlore gegaan aangesien die praktyknota slegs uitgawes toestaan in die mate wat dit nie die inkomste oorskry nie.⁴⁶⁴ Die belastingpligtige kon ook nie in latere jare daardie rente uitgawes as 'n aftrekking eis nie.

Verder het die praktyknota nie dieselfde krag as wetgewing nie, en die belastingpligtige kan nie daarop aandrang dat die Kommissaris die bepalings van sy eie praktyknotas moet volg nie.⁴⁶⁵

---

⁴⁶¹ Die belastingpligtiges moet hulle tot praktyknota 31 wend, aangesien die howe normaalweg van mening is dat nie-geldskieters wat lenings toestaan nie 'n bedryf beoefen nie. Een van die vereistes vir die aftrekbaarheid van uitgawes ingevolge artikels 11(a) en 23(g) is dat die belastingpligtige 'n bedryf moet beoefen. Die belastingpligtiges wat nie geldskieters is nie, word dus vanuit die staanspoor verbied om aftrekkings vir uitgawes aangegaan te eis.

⁴⁶² 58 SATC 319.

⁴⁶³ *CIR v Sunnyside Centre (Pty) Ltd* 58 SATC 319, 323 - 324.

⁴⁶⁴ Praktyknota 31 paragraaf 2.

⁴⁶⁵ *ITC 1675* 62 SATC 219, 227.

Indien die Kommissaris sou afwyk van, of sou weier om die bepalings van die praktyknota te volg en dit tot nadeel van die belastingpligtige strek, sou die belastingpligtige hom hoogstens op die leerstuk van redelike verwagting in die hof kon beroep.⁴⁶⁶

Praktyknota 31 is net op belastingpligtiges wat nie geldskieters is nie van toepassing. Hierdie belastingpligtige kan nie beskou word om 'n bedryf te beoefen met die uitleen van geld nie.⁴⁶⁷ Die praktyknota bied dus 'n geleentheid aan hierdie spesifieke belastingpligtiges om 'n aftrekking vir uitgawes wat in die voortbrenging van rente inkomste aangegaan is te eis, wat andersins nie aan hulle beskikbaar sou wees nie.

Die vergunning is egter baie spesifiek en kan nie aan die hand van die bepalings van die Inkomstebelastingwet geregverdig word nie. Daarom bly dit steeds belangrik vir hierdie belastingpligtiges om te bewys dat 'n bedryf beoefen word met die uitleen van geld, sodat aftrekkings vir uitgawes ingevolge die bepalings van die Inkomstebelastingwet geëis kan word.

6.3 *Belastingpligtiges wat geldskieters is*

6.3.1 Artikel 23(g)

'n Geldskieder behoort geen probleem te hê om ingevolge die bepalings van artikel 11(a) 'n aftrekking vir rente uitgawes aangegaan met betrekking tot die lenings wat toegestaan is, te eis nie. Die rede hiervoor is dat die howe aanvaar dat 'n geldskieder 'n bedryf beoefen, omdat hy 'n besigheid met die uitleen van geld beoefen.

Die geldskieder ervaar dus nie dieselfde probleme as die belastingpligtige wat ook lenings toestaan, maar nie 'n geldskieder is nie. Normaalweg word die nie-geldskieder nie beskou om 'n bedryf te beoefen met betrekking tot lenings wat

---

⁴⁶⁶ Clegg 2999 (14) *Tax Planning*, 142.

⁴⁶⁷ Praktyknota 31, paragraaf 2.

toegestaan word nie en daarom word enige inkomstebelastingaftrekkings reeds deur die aanhef tot artikel 11 verbied.⁴⁶⁸

Die geldskietter kan egter steeds 'n aftrekking vir uitgawes geweier word ingevolge die bepalings van artikel 23(g).⁴⁶⁹ Hierdie verskynsel kom duidelik na vore uit die beslissings van *Solaglass Finance Company (Pty) Ltd v CIR*⁴⁷⁰ en *CIR v Sunnyside Centre (Pty) Ltd*⁴⁷¹.

Hierdie beslissings beklemtoon dat uitgawes wat nie vir die belastingpligtige se eie bedryf aangegaan is nie, nie vir inkomstebelastingdoeleindes aftrekbaar is nie. Indien die uitgawes aangegaan is met die doel om 'n voordeel vir 'n ander belastingpligtige te verkry, sal 'n aftrekking van die uitgawes deur die bepalings van artikel 23(g) verbied word.⁴⁷²

Geldskieters moet dus bedag wees daarop dat alle uitgawes aangegaan met betrekking tot lenings wat toegestaan word, nie *per se* vir inkomstebelastingdoeleindes aftrekbaar sal wees nie. Die uitgawes moet vir die belastingpligtige self een of ander ekonomiese voordeel genereer voordat dit as 'n aftrekking geëis kan word.

6.4 Gevolgtrekking

Dit blyk dat die aftrekbaarheid van rente uitgawes aangegaan met betrekking tot lenings wat toegestaan is, vir beide nie-geldskieters en geldskieters problematies kan wees.

---

⁴⁶⁸ Artikel 11 van die Inkomstebelastingwet.

⁴⁶⁹ Artikel 23(g) van die Inkomstebelastingwet.

⁴⁷⁰ 53 SATC 1.

⁴⁷¹ 58 SATC 319.

⁴⁷² *Solaglass Finance Company (Pty) Ltd v CIR* 53 SATC 1, 26 - 27; *CIR v Sunnyside Centre (Pty) Ltd* 58 SATC 319, 324; alhoewel die bepalings van artikel 23(g) sedertdien gewysig is, is die skrywer steeds van mening dat 'n houermaatskappy wat lenings aan filiale of geassosieerdes toestaan self 'n voordeel uit die transaksie moet geniet om 'n aftrekking ingevolge artikel 23(g) vir uitgawes werklik aangegaan te kan eis. Verwys in die verband na die gevolgtrekking van hoofstuk 5.

As gevolg van die algemene siening dat 'n belastingpligtige wat nie 'n geldskieder is nie, nie beskou word om 'n bedryf te beoefen met die toestaan van 'n lening nie, word alle aftrekkings ingevolge die aanhef van artikel 11 verbied. So 'n belastingpligtige sal eers die howe moet oortuig dat 'n bedryf wel beoefen word en dat hy ingevolge artikel 11(a) geregtig is op 'n aftrekking vir rente uitgawes wat by die toestaan van lenings aangegaan is.⁴⁷³ Andersins sal die belastingpligtige hom tot praktyknota 31 moet wend om 'n aftrekking vir rente uitgawes te verkry. Die praktyknota bring wel verligting vir menige belastingpligtiges in hierdie situasie, maar blyk nie voldoende te wees om in alle gevalle 'n volle aftrekking van rente uitgawes aangegaan, te verseker nie.

Vir die geldskieder blyk die aftrekbaarheid van rente met die eerste oogopslag nie 'n probleem te wees nie. Die geldskieder kan 'n aftrekking ingevolge artikel 11(a) eis, aangesien dit algemeen aanvaar word dat 'n geldskieder wel 'n bedryf beoefen.

Die geldskieder kan egter wel 'n probleem ondervind met die toepassing van die bepaling van artikel 23(g) wat die aftrekking van rente uitgawes kan verbied indien die uitgawes nie uitsluitlik aangegaan word vir die belastingpligtige se eie bedryf nie.⁴⁷⁴ Geldskieders moet dus bedag wees op die bepaling van artikel 23(g) wanneer die aftrekbaarheid van die rente uitgawes beoordeel word.

---

⁴⁷³ 'n Belastingpligtige is slegs geregtig op 'n aftrekking ingevolge artikel 11(a) indien hy 'n bedryf beoefen, aangesien dit een van die vereistes wat in die aanhef tot artikel 11 genoem word.

⁴⁷⁴ *Solaglass Finance Company (Pty) Ltd* 53 SATC 1; *CIR v Sunnyside Centre (Pty) Ltd* 58 SATC 319.

Hoofstuk 7

Gevolgtrekking

7.1	Inleiding	97
7.2	Samevatting	97
7.3	Verdere navorsingsvoorstelle	99

Hoofstuk 7

Gevolgtrekking

7.1 Inleiding

Hierdie hoofstuk dien as 'n samevatting van al die gevolgtrekkings wat in hoofstukke 2 tot 6 bereik is. Ten slotte word verdere navorsingsvoorstelle rakende hierdie onderwerp aanbeveel.

7.2 Samevatting

Hoofstuk 2 dien as 'n inleiding tot die ondersoek deur die agtergrond tot die ondersoek te skets. Die uitwerking van die bepalings van artikel 11(a) saamgelees met artikels 23(f) en 23(g) word kortliks opgesom om die voorvereistes vir aftrekbaarheid van uitgawes aangegaan te bespreek.

In hoofstuk 3 word tot die gevolgtrekking gekom dat daar wel regspraak is wat bevestig dat 'n belastingpligtige wat nie 'n geldskietter is nie, en wat lenings toestaan, wel onder bepaalde omstandighede beskou kan word om 'n bedryf te beoefen.

Dit blyk dat die omskrywing van "bedryf" nie allesomvattend is nie en dat dit die Wetgewer se bedoeling was om die begrip so wyd as moontlik te stel.⁴⁷⁵ Dit sou beteken dat transaksies aangegaan met die uitsluitlike doel om 'n wins of een of ander kommersiële voordeel vir die belastingpligtige te realiseer waarskynlik in die omskrywing van "bedryf"⁴⁷⁶ ingelees kan word.

Hoofstuk 4 se gevolgtrekking is dat 'n houermaatskappy wat 'n onderneming bedryf of 'n besigheid beoefen met die toestaan van lenings se aktiwiteit in die omskrywing van "bedryf" ingelees kan word.

Die skrywer maak egter nie 'n kategoriese stelling dat alle lenings wat toegestaan word deur maatskappye, wat nie geldskietters is nie, beskou moet

---

⁴⁷⁵ *ITC 1476* 52 SATC 185; *ITC 770* 19 SATC 216; *Burgess v CIR* 55 SATC 185.

⁴⁷⁶ Artikel 1 van die Inkomstebelastingwet.

word as die beoefening van 'n bedryf deur daardie maatskappy nie. Soos in hierdie ondersoek uitgelig, is daar sekere faktore wat oorweeg moet word om te bepaal of die spesifieke maatskappy wel besig is om 'n bedryf te beoefen.

'n Houermaatskappy wat lenings aan filiale of geassosieerdes toestaan moet vanuit die staanspoor die bedoeling hê om as finansierder vir die groep op te tree, op 'n gereelde basis en ingevolge 'n vooropgestelde plan die lenings toestaan. Die houermaatskappy moet ook een of ander kommersiële of ekonomiese voordeel uit die transaksie verkry. In so 'n geval sal die houermaatskappy waarskynlik beskou kan word om 'n besigheid en gevolglik 'n bedryf te beoefen.

Dit is die skrywer se mening dat die siening dat slegs geldskieters 'n bedryf met die uitleen van geld kan beoefen, nie aan die hand van regspraak geregverdig kan word nie. Dit blyk byvoorbeeld uit die *obiter* uitspraak van Grosskopf R in *Burgess v CIR*⁴⁷⁷.

Die regter het 'n argument aanvaar dat die leen van geld en die uitleen daarvan teen 'n hoër koers, wel as die beoefening van 'n bedryf beskou kan word.⁴⁷⁸ Hierdie uitspraak strook met die stelling van die skrywer dat die begrip "bedryf" so wyd uitgelê moet word om enige handeling wat 'n kommersiële voordeel vir die belastingpligtige inhou, in te sluit.

Die gevolgtrekking waartoe in hoofstuk 5 gekom word, is dat 'n belastingpligtige wat 'n bedryf beoefen steeds verbied kan word om 'n aftrekking te eis vir uitgawes wat werklik aangegaan is. 'n Artikel 23(g) aftrekking vir uitgawes werklik aangegaan sal slegs toegestaan word vir sover die uitgawes vir bedryfsdoeleindes aangegaan is.

Indien die houermaatskappy nie self een of ander ekonomiese voordeel uit die toestaan van die lenings aan filiale of geassosieerdes verkry nie, sal geen aftrekking vir uitgawes werklik aangegaan geëis kan word nie.

---

⁴⁷⁷ 55 SATC 185(A).

⁴⁷⁸ 55 SATC 185, 197.

In hoofstuk 6 word tot die gevolgtrekking gekom dat 'n nie-geldskieder ingevolge praktyknota 31 'n aftrekking sal kan eis vir rente uitgawes aangegaan in die voortbrenging van rente inkomste. Dit is egter belangrik om daarop te let dat die bepalings van praktyknota 31 nie voldoende is om 'n aftrekking te verkry vir alle rente uitgawes wat aangegaan is nie. Die praktyknota stel dit pertinent dat die aftrekking nie die rente inkomste wat gegenerer is, mag oorskry nie.

Daarteenoor blyk dit dat die geldskieder 'n aftrekking ingevolge artikel 11(a) sal kan eis vir rente uitgawes aangegaan by die toestaan van lenings. Die geldskieder moet egter op die bepalings van artikel 23(g) let, wat 'n aftrekking kan verbied indien die uitgawes nie uitsluitlik vir sy eie bedryf aangegaan is nie.

Die skrywer is, uit hoofde van hierdie ondersoek, van mening dat 'n houermaatskappy wat lenings aan sy filiale of geassosieerdes toestaan, wel onder sekere omstandighede beskou kan word om 'n bedryf te beoefen met betrekking tot die lenings wat toegestaan word. Solank die uitgawes vir die houermaatskappy se eie bedryf en voordeel aangegaan is, sou dit beteken dat die houermaatskappy op aftrekkings vir rente uitgawes werklik aangegaan in die toestaan van die lenings, ingevolge die bepalings van artikel 11(a) geregtig sal wees.

7.3 Verdere navorsingsvoorstelle

Tydens die navorsing vir hierdie ondersoek het die skrywer die volgende aspekte geïdentifiseer wat verder nagevors kan word:

- Omstandighede waaronder 'n geïsoleerde transaksie as die beoefening van 'n bedryf beskou kan word.
- Die toedeling van uitgawes werklik aangegaan vir doeleindes van artikel 23(g).
- Die beoefening van 'n bedryf in die konteks van beleggings in buitelandse beheerde entiteite, waarvan die netto inkomste proporsioneel vir belasting doeleindes by dié van die Suid-Afrikaanse houermaatskappy gevoeg word.

Bronnelys

Wetgewing

- 1 Inkomstebelastingwet No 58 van 1962.

Algemene Aanvaarde Rekeningkundige Praktyk

- 2 RE 132: Gekonsolideerde finansiële state en verantwoording van beleggings in geassosieerdes – uitgereik in Junie 1999.
- 3 RE 110: Verantwoording van beleggings in geassosieerdes – hersien in Junie 1999.

Woordeboeke

- 4 Verklarende Handwoordeboek van die Afrikaanse Taal
- 5 Concise Oxford Dictionary

Lys van Boeke

- 6 Meyerowitz D (2002) *Meyerowitz on Income Tax 2001 – 2002*. Cape Town: The Taxpayer
- 7 Emslie T.S, Davis D.M., Hutton S.J. en Olivier L (2001) *Income Tax Cases and Materials*. Cape Town: The Taxpayer
- 8 Kellaway E.A. (1995) *Principles of Legal Interpretation*. Durban: Butterworths
- 9 Huxham K en Haupt P (2003) *Aantekeninge oor Suid-Afrikaanse Inkomstebelasting*. Cape Town: Hedron Tax Consulting and Publishing CC

Tydskrifartikels

- 10 Mitchell L “Are you trading?” 1987(3) *Tax Planning* pp 63 – 67
- 11 Broomberg E “Capital vs Reveunue” 1998(2) *Tax Planning* pp 69 –71
- 12 Silke J “Regional establishment levy – On dividends from investments” 2002(16) *Tax Planning* pp 55 – 57
- 13 Silke J “Investment holding companies and RSC levies” 2002(4) *Taxgram* pp 1 –3
- 14 Goebel A “Investing surplus funds” 1999(13) *Tax Planning* pp 108 – 111
- 15 Blanckenberg P “Section 23(g) blues I – The Pick ‘n Pay purpose” 1992(6) *Tax Planning* pp 55 –57
- 16 Blanckenberg P “Section 23(g) blues II – The Solaglass shock” 1992(6) *Tax Planning* pp 89 – 92
- 17 Swersky A.J. “Expenditure and Losses Wholly and Exclusively Laid out for the Purposes of Trade” 1985 – 1986 *South African Law Journal* p 250
- 18 Clegg D “The doctrine of legitimate expectations – Discretions or law?” 2000(14) *Tax Planning* pp 141 – 143

Ander Publikasies

- 19 Praktyknota 31 “Inkomstebelasting: Rente betaal op geld geleen” 1994 *Staatskoerant* 16018
- 20 SARS Interpretation note 21: The Applicability of the Regional Establishment Levy to Dividends receivable by a Holding Company. Date of issue 9 March 2004

Hofbeslissings

Suid-Afrikaanse beslissings

- 21 *ITC 957 24 SATC 637*
- 22 *Ochberg v CIR 5 SATC 93*
- 23 *ITC 512 12 SATC 246*
- 24 *ITC 1275 40 SATC 197*
- 25 *ITC 1675 62 SATC 219*
- 26 *ITC 777 19 SATC 320*
- 27 *CIR V Sunnyside Centre (Pty) Ltd 58 SATC 319*
- 28 *Solaglass Finance Company (Pty) Ltd v CIR 53 SATC 1*
- 29 *CIR v Pick 'n Pay Wholesalers (Pty) Ltd 49 SATC 132*
- 30 *ITC 770 19 SATC 216*
- 31 *Burgess v CIR 55 SATC 185*
- 32 *Kirsch v CIR 14 SATC 72*
- 33 *ITC 734 18 SATC 202*
- 34 *De Beers Holdings (Pty) Ltd v CIR 47 SATC 229*
- 35 *ITC 1476 52 SATC 141*
- 36 *Dibowitz v CIR 18 SATC 11*
- 37 *ITC 912 24 SATC 112*
- 38 *Van Coller v Commissioner of Childwelfare, Vrede 1957 4 SA 807 (O)*

- 39 *Turnbull v CIR* 18 SATC 336
- 40 *Minister of the Interior v Machada Dorp Investments (Pty) Ltd* 1957 2 SA 395 (A)
- 41 *Durban City Council v Shell and BP Petroleum Refineries (Pty) Ltd* 1971 4 SA 446 (A)
- 42 *ITC 541* 13 SATC 113
- 43 *ITC 1222* 37 SATC 17
- 44 *Platt v CIR* 32 SATC 142
- 45 *CoT v Booysens Estates, Ltd* 32 SATC 10
- 46 *CIR v Stott* 3 SATC 253
- 47 *Modderfontein Deep Levels Ltd and Another v Feinstein* 1920 TPD 288
- 48 *Sub-Nigel Ltd v CIR* 15 SATC 381
- 49 *ITC 1404* 48 SATC 1
- 50 *ITC 368* 9 SATC 211
- 51 *ITC 496* 12 SATC 132
- 52 *CIR v Pick 'n Pay Employee Share Purchase Trust* 54 SATC 271
- 53 *ITC 136* 4 SATC 203
- 54 *ITC 258* 7 SATC 67
- 55 *ITC 883* 23 SATC 328.
- 56 *CoT v G's Estate* 27 SATC 9
- 57 *ITC 1283* 41 SATC 36

- 58 *ITC 697 17 SATC 93*
- 59 *ITC 112 4 SATC 61*
- 60 *ITC 224 6 SATC 156*
- 61 *ITC 352 9 SATC 80*
- 62 *Stephan v CIR 32 SATC 54*
- 63 *CIR v Lydenburg Platinum Ltd 4 SATC 8*
- 64 *Overseas Trust Corporation Ltd v CIR 1926 AD 444*
- 65 *ITC 1529 54 SATC 252*
- 66 *Estate G v CoT 26 SATC 168*
- 67 *ITC 382 9 SATC 439*
- 68 *ITC 509 12 SATC 239*
- 69 *ITC 1508 53 SATC 442*
- 70 *Wyner v CSARS 64 SATC 254*
- 71 *CSARS v Wyner 581/2002*
- 72 *ITC 118 4 SATC 71*
- 73 *ITC 1384 46 SATC 95*
- 74 *CSARS v Tiger Oats Ltd 65 SATC 281*
- 75 *ITC 1705 63 SATC 266*
- 76 *Tiger Oats Ltd v CSARS 2002(1) SA 146(T)*
- 77 *ITC 812 20 SATC 469*

78 *SIR v Crane* 1977 (4) SA 761 (T), 768 D-E

79 *ITC 1138 32 SATC 3*

80 *ITC 933 24 SATC 347*

81 *ITC 999 25 SATC 183*

82 *ITC 1003 25 SATC 237*

83 *ITC 979 25 SATC 44*

Buitelandse beslissings

84 *Smith v Anderson* 1880 15 ChD 247

85 *Griffiths (Inspector of Taxes) v JP Harrison (Watford) Ltd* 1 All ER 909

86 *Petrotim Securities Ltd v Ayres* [1964] 41 TC 389

87 *Rolls v Miller* 1884 27 ChD 71

88 *CIR v The Korean Syndicate Limited* 12 T.C. 196

89 *CIR v The Marine Steam Turbine Company* (1920) 1 K.B. 193

90 *Ensign Tankers (Leasing) Ltd v Stokes (Inspector of Taxes)* 1991 STC 136 (CA)

91 *Inland Revenue Commissioners v Frere* 1965 AC 402 (HL) (E)

92 *Absalom v Talbot* 1943 1 All ER 589 (CA)